

**Høgskolen
i Innlandet**

Fakultet for helse- og sosialvitenskap

Masteroppgave

Fra mål til realitet

En kvalitativ studie av NAV og barneverntjenesten sine erfaringer fra samarbeid om lavinntektsfamilier

Marte Løken Larsen

Master i tverrfaglig arbeid med barn unge og familier

Høst 2022

Sammendrag

Denne masteroppgaven omhandler lavinntektsfamilier og hvilke erfaringer NAV og barneverntjenesten har fra samarbeid om lavinntektsfamilier. Undersøkelsen har blitt gjennomført med bruk av kvalitativ metode og individuelle intervjuer. Informantene er strategisk utvalgt og består av tre veileder i NAV og tre kontaktpersoner i barneverntjenesten fra en middels stor kommune. Ved analyse av datamateriale er det benyttet tematisk analyse.

Oppgavens teorigrunnlag bygger på familieprosess- og familieinvesteringsmodellene, og samarbeid. I tillegg er ulike lovverk, retningslinjer og strategier presentert og benyttet i analyse og drøft. Funnene i analysen er drøftet opp mot teorigrunnet og eksisterende forskning innen temaene lavinntekt og samarbeid, som er relevant for oppgaven.

Studien viser kompleksiteten av utfordringene lavinntektsfamilier kan ha, og belyser behovet for samarbeid for å kunne tilby familiene helhetlige tjenester. NAV og barneverntjenesten har ulike inngangsporter og tilnærminger til familiene, samt ulike perspektiver med tanke på utfordringene familiene kan ha og hvilke tiltak som vil være hensiktsmessige. De jobber ofte med de samme familiene, men ser at samarbeid i mange tilfeller uteblir eller ikke fungerer til det beste for familiene. NAV og barneverntjenesten er en del av et felles samfunnsoppdrag hvor tjenestene er avhengige av hverandre for å hjelpe lavinntektsfamilier, og forhindre at de barna som vokser opp i lavinntektsfamilier selv faller under samme kategori som voksne. Med NAV og barneverntjenesten sine ulike perspektiver vises det til nytteverdien og synergieffekten av å samarbeide for å få et mer helhetlig perspektiv rettet mot familien.

Abstract

This master thesis is about low-income families and what experiences NAV and the child welfare service have from cooperation regarding low-income families. The survey has been carried out with the use of qualitative method and individual interviews. The interviewees have been selected using strategic selection, and consists of three supervisors in NAV and three contact persons in the child protection service from a medium-sized municipality. When analyzing data material, thematic analysis was applied.

The thesis' theoretical basis is the family process and family investment models, as well as theory on low income and cooperation. In addition, various pieces of legislation, guidelines and strategies have been presented and used in analysis and discussion. The findings in the analysis are discussed in relation to the theoretical basis and existing research of relevance to the thesis.

The study shows the complexity of the challenges that low-income families can have, and highlights the need for collaboration in order to be able to offer the families comprehensive services. NAV and the child protection service have different entrances to the families and differing perspectives on both the challenges that the families may have, as well as which measures will be appropriate. They often work with the same families but see that cooperation in many cases does not occur or does not work in the best interests of the families. NAV and the child welfare service are part of a joint social mission in which the services depend on each other to be able to help low-income families, and prevent the children who grow up in low-income families from falling into the same category as adults. The differing perspectives of NAV and the child protection services can – if the services are working together and applying a comprehensive perspective – benefit the family.

Forord

Dette prosjektet er mitt største prosjekt noensinne og det har gått med mange timer med arbeid for å få det ferdigstilt. Arbeidet med å skrive denne masteroppgaven har vært krevende ved siden av en fulltidsjobb, familie og forpliktelser, men det har også vært utrolige lærerikt. Jeg har fått økt kunnskap om viktigheten av gode samarbeid rundt lavinntektsfamilier og fått innblikk i flere ulike perspektiver. Som fagperson har jeg gjennom arbeidet med oppgaven tilegnet meg kunnskap og kompetanse som jeg tar med meg videre.

Det har vært en berg- og dalbane av følelser involvert underveis i prosessen, med læringsglede, frustrasjon, oppgitthet og takknemlighet. Flere har bidratt til gode diskusjoner og refleksjoner rundt arbeidet mitt, noen har lest utkast og korrektur. Tusen takk til dere.

Jeg vil takke min veileder Halvor Fauske for god støtte underveis. Han har utfordret meg og bidratt til refleksjoner i mitt arbeid med oppgaven. Han har vært tilgjengelig hele veien og veiledet meg med konstruktive tilbakemeldinger. Tusen takk!

Takk til informantene som har stilt opp og delt sine erfaringer med meg. Jeg setter stor pris på at dere ville bidra til prosjektet mitt.

Takk til familie og venner som har holdt ut med og akseptert mitt fravær, både fysisk og mentalt. Jeg gleder meg nå til å komme tilbake til «mitt gamle jeg». Dere har støttet meg og heiet på meg hele veien. Jeg er heldig som har mange fine folk rundt meg og jeg er takknemlig for dere alle. Spesielt vil jeg takke min nærmeste familie for at de har latt meg gjennomføre prosjektet, vist forståelse, heiet på meg og hjulpet meg til å holde motivasjonen oppe. Tusen takk!

Innhold

SAMMENDRAG	I
ABSTRACT	II
FORORD	III
INNHold	IV
1 INNLEDNING	1
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA OG PROBLEMSTILLING	3
1.2 PROBLEMSTILLING OG FORSKNINGSSPØRSMÅL	3
1.3 OPPGAVENS OPPBYGNING.....	4
1.4 OPPGAVENS AVGRENSNINGER	5
2 NAV OG BARNEVERNTJENESTEN SOM VIRKSOMHET	7
2.1 FNs KONVENSJON OM BARNs RETTIGHETER.....	8
2.2 RETNINGSLINJER FOR SAMARBEID MELLOM BARNEVERNTJENESTEN OG NAV-KONTORET	9
2.3 REGJERINGENS SAMARBEIDSSTRATEGI FOR BARN OG UNGE I LAVINNTEKTSFAMILIER.....	10
2.4 LOVGRUNNLAG NAV	11
2.4.1 NAV-loven	12
2.4.2 Sosialtjenesteloven	12
2.5 BARNEVERNTJENESTENS LOVGRUNNLAG	13
2.5.1 Barnevernloven	13
3 KUNNSKAPSSTATUS	16
3.1 LAVINNTEKT, SOSIOØKONOMISKE ULIKHETER OG KONSEKVENSER FOR BARN OG UNGE	16
3.2 SAMARBEID MELLOM NAV OG BARNEVERNTJENESTEN	21
3.3 KJÆRT BARN HAR MANGE NAVN – ET UTVALG AV PROSJEKTER	24
3.4 OPPSUMMERING AV KUNNSKAPSSTATUS	26
4 TEORETISKE PERSPEKTIV	27
4.1 FAMILIEPROSESSMODELLEN OG FAMILIEINVESTERINGSPERSPEKTIVET.....	27
4.2 HVORDAN LYKKES MED SAMARBEID	29
4.2.1. <i>Hemmende og fremmende faktorer for samarbeid</i>	30
4.3 OPPSUMMERING TEORETISKE PERSPEKTIV	34
5 METODE	35
5.1 VITENSKAPSTEORETISK PERSPEKTIV	35
5.2 KVALITATIV METODE	36
5.3 UTVALG OG REKRUTTERING	37
5.5 GJENNOMFØRING AV INTERVJUER	39
5.6 ANALYSE	41

5.7 RELABILITET OG VALIDITET.....	42
5.8 ETIKK.....	44
6 PRESENTASJON OG ANALYSE AV FUNN.....	46
6.1 FORSTÅElsen AV LAVINNTEKT OG LIVSSITUASJON.....	46
6.1.1 <i>En stressende og komplisert situasjon</i>	48
6.1.2 <i>Eplet faller ikke langt fra stammen</i>	50
6.2 SYNERGIEFFEKTEn AV SAMARBEID.....	51
6.2.1 <i>Jobber samtidig, men ikke sammen</i>	52
6.2.2 <i>Perspektivenes virkning</i>	56
6.2.3 <i>Kan vi ikke samkjøre?</i>	58
6.3 OPPSUMMERING AV FUNN.....	60
7 DRØFTING.....	63
7.1 TO SIDER AV SAMME SAK MED FELLES GEVINST.....	63
7.2 KONSEKVENSER AV SAMARBEID - FRA ET POLITISK STÅSTED.....	69
8 AVSLUTTENDE KOMMENTAR.....	73
LITTERATURLISTE.....	75
VEDLEGG	
VEDLEGG 1: INFORMASJONSSKRIV OG SAMTYKKESKJEMA	
VEDLEGG 2: INTERVJUGUIDE	
VEDLEGG 3: GODKJENNING FRA NSD	

1 Innledning

Norge er et av verdens rikeste land. Allikevel lever en stor andel av barn og unge i lavinntektsfamilier. Fra politisk ståsted er det gjort flere grep for å redusere antall barn og unge i lavinntektsfamilier, men på tross av det er antallet økende (Statistisk sentralbyrå, 2022). Det er mange instanser som har ansvar for ivaretagelse av barn og unge og deres oppvekstvilkår, deriblant NAV og barneverntjenesten. Samkjøring av dette arbeidet ser ut til å være utfordrende og det er ifølge forskning behov for økende grad av samarbeid mellom instansene (Kojan & Storhaug, 2021; Lone & Værnor, 2019; Willumsen & Ødegård, 2016). Det har lenge vært påpekt at behovet for samarbeid er der og det er nå et økende press for å få til dette i praksis. Det er blant annet gjort lovendringer og tilført nye lover, det gjennomføres utviklingsprosjekter og endring av praksis. NAV og barneverntjenesten har felles retningslinjer som beskriver ansvarsområder og retningslinjer for samarbeid (NAV, 2021b). Allikevel er det mangelfullt samarbeid mellom tjenestene på tross av at de jobber med de samme familien innenfor lavinntekt.

Regjeringen har presentert flere strategier for samordning av tjenester og arbeid med lavinntektsfamilier. Strategien Barn som lever i fattigdom (2015-2017) har som mål at det skal skapes muligheter for alle, uavhengig av sosioøkonomisk status. Forebygging av at fattigdom går over generasjoner og reduksjon av konsekvensene det har å vokse opp i lavinntektsfamilier er et viktig mål innenfor denne strategien. Det presenteres hele 64 tiltak innenfor ulike departementer og hva som ligger til deres ansvarsområde (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2015).

Like muligheter i oppveksten, regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020-2023) ble presentert i 2020. Strategien bygger på mange av de samme prinsippene og formålene som tidligere strategi fra 2015. I den nye strategien rettes det fokus mot viktigheten av samarbeid om barn og unge som vokser opp i lavinntektsfamilier, både fra et individuelt perspektiv og familiært perspektiv. Innledningsvis poengterer strategien at «alt for mange barn og unge rammes av lavinntekt og utenforskap, med færre muligheter enn sine jevnaldrende til å skape et godt liv for seg selv» (Barne-, og familiedepartementet, 2020, s. 5).

Barneombudet har kommet med et innspill til regjeringens samarbeidsstrategi og har presentert ulike anbefalinger. Disse anbefalingen omhandler blant annet nasjonale rutiner for samarbeid mellom NAV og barnevern, felles lov for samarbeid for å sikre helhetlige og

tverrfaglige tjenester til barn og unge, styrke barns rettigheter i NAV og fortsatt økning av barnetrygd. Innspillet inneholder også anbefalinger rundt boforhold, skole og fritidsaktiviteter (Barneombudet, 2020).

I 2019 økte barnetrygden for alle barn. Det er første gang det har blitt gjort endringer i beløpet på barnetrygden siden 1996. I 2021 ble det også en ytterligere økning for barn under 6 år. Noe av hensikten med støtten er å finne en balanse mellom å motivere til deltakelse i arbeidslivet og gjennom direkte støtte sørge for familien. Det skal lønne seg å jobbe, samtidig som ulikhetene når det kommer til levekår og inntekt skal jevnes ut fra politisk nivå (NOU 2017:6, 2017, s. 247). Hvilken effekt økningen av barnetrygden har hatt er det ingen klare mål på, men med tanke på at antall barn som vokser opp i lavinntektsfamilier er økende kan det se ut som det er mangel på ønsket effekt.

Både politikere og fagpersoner har kunnskap eller kjennskap til at mange barn og unge vokser opp i lavinntektsfamilier. Antallet har vært økende de siste årene på tross av vissheten om kortsiktige og langsiktige konsekvenser det kan ha for barn og unge, og også de voksne. Det er mange eksempler på tiltak og strategier fra politisk nivå med tanke på forebygging og arbeid med lavinntektsfamilier (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2015; Barne-, og familiedepartementet, 2020; NAV, 2021). På tross av dette er min opplevelse at arbeidet foregår mer parallelt enn sammen. Det er manglende samarbeid og fokus er rettet mer mot egne oppgaver framfor utnyttelse av fagressurser på tvers av tjenester. Forskning viser også til at dette i mange tilfeller er realiteten (Ask et al., 2021; Kane et al., 2018; Kojan & Storhaug, 2021). Hva er årsakene til dette, og hvorfor er det så vanskelig å få til gode samarbeid for å tenke helhetlig, forebyggende og langsiktig med lavinntektsfamilier? Dette er spørsmål jeg har stilt meg både i min forrige jobb og i min nåværende jobb. Samtidig blir flere profesjoner mer og mer spesialisert og har mindre fokusområde. Dette gjør at profesjonsutøvere blir mer avhengige av hverandre for å skape helhetlig og gode tjenestetilbud.

Jeg har min bakgrunn fra helse- og sosialfag og i min yrkeskarriere har jeg jobbet med mennesker med ulike behov for hjelp fra ulike tjenester. De siste årene har jeg jobbet i en interkommunal barneverntjeneste og jobber nå med ungdom i NAV. Samarbeid med andre instanser har vært en stor del av arbeidshverdagen. Det samarbeides mye på tvers av tjenester, men min erfaring er at det ikke alltid er like fruktbart. Det er uklare mål og vanskelig å stake ut en god kurs for å kunne yte et helhetlig hjelpetilbud. Jeg har også gode erfaringer med

samarbeid hvor det har fungert veldig bra og hvor vi har lyktes med å komme fram til gode løsninger sammen.

1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling

Bakgrunn for valget av tema bunner i egne erfaringer fra tidligere arbeidsplass og erfaringer jeg hørte om da jeg byttet arbeidsplass. Jeg jobbet, som nevnt over, tidligere som kontaktperson i barneverntjenesten og har den siste tiden jobbet i et tiltak med oppfølging av ungdom i NAV. Da jeg byttet jobb fra barneverntjenesten til NAV så oppfattet jeg ulike diskusjoner når det kom til samarbeid mellom de to tjenestene. Det var ulike opplevelser og erfaringer som ble delt mellom kollegaer. Jeg kom inn i NAV med min erfaring fra barneverntjenesten og jeg hadde hørt tilsvarende diskusjoner om samme tema der. I tillegg hadde jeg med meg mine egne erfaringer. Dette førte til at jeg stilte meg spørsmål; hvorfor er dette diskusjoner som dukker opp i de to tjenestene? Hvordan samarbeider man egentlig om lavinntektsfamilier og hva kan man eventuelt gjør for å få til enda bedre samarbeid og et helhetlig hjelpetilbud til familiene? Det vekket min nysgjerrighet på hvordan både NAV og barneverntjenesten opplever samarbeidene om lavinntektsfamilier. Jeg ble også mer bevisst på at det er de samme familiene man jobber med i begge tjenester, og viktigheten av samarbeidene. De samme familiene mine kollegaer og jeg møtte i barneverntjenesten var de samme som mine kollegaer møter i NAV.

Jeg har kjennskap til at det er økt søkelys på samarbeid på ledernivå for å skape gode og helhetlige tjenester i kommunen. Det er noe jeg tenker er positivt, og som jeg håper vil ha en effekt på samarbeidene i kommunene og de som deltar i disse samarbeidene.

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

Det er gjort mye forskning på både nødvendigheten og viktigheten av samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten, samt hvordan de ulike tjenestene jobber. Dette vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 3. Det er derimot mindre forskning som belyser hvilke oppfatning de som står i samarbeidene har, og temaene belyser i liten grad begge sidene når det kommer til samarbeid. Forskning på området lavinntekt innehar flere elementer av samarbeid, men hovedtema er gjerne vinklet inn mot hvordan den enkelte tjenesten jobber. I så måte blir samarbeid en naturlig del av temaet. Jeg har valgt å stille spørsmål om hvordan fagpersonene i NAV og barneverntjenesten erfarer disse samarbeidene. Problemstillingen er utforskende i

den forstand at det ikke går direkte på person og hvordan den enkelte utfører sine oppgaver, men mer på hvordan de opplever samarbeidene. Min problemstilling lyder som følger:

Hvilke erfaringer har veiledere i NAV og kontaktpersoner i barneverntjenesten fra samarbeid om hjelp og støtte til lavinntektsfamilier?

Det overordnede målet med oppgaven er å få en bedre forståelse av hvordan samarbeidene fungerer, samt kunnskap om hvordan de som samarbeider i NAV og barneverntjenesten opplever og erfarer det. Samtidige er målet å belyse hvilke erfaringer som hemmer og fremmer samarbeidene mellom NAV og barneverntjenesten om lavinntaksfamilier, hvorfor en tenker at det er viktig med disse samarbeidene, samt hvilke konsekvenser det vil ha for familiene, barn og unge ved manglende samarbeid. I tillegg hvordan samarbeid kan bidra til å nå målsettinger når det kommer til lavinntaksfamilier, med tanke på det beste for barna og familiene. Det er samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten som er av min interesse, og ikke samarbeid generelt med andre instanser.

I tillegg til min problemstilling stiller jeg videre noen forskningsspørsmål som jeg mener er sentrale for å konkretisere tema og belyse ulike perspektiver.

- Hvordan samarbeides det mellom NAV og barneverntjenesten om lavinntektsfamilier?
- Hvorfor er det viktig at NAV og barneverntjenesten samarbeider om lavinntektsfamilier?
- Hva hemmer og fremmer samarbeidene?

1.3 Oppgavens oppbygning

Kapitel 1 innehar innledning til oppgaven, bakgrunn for valg av tema og problemstilling, samt forskningsspørsmål. I tillegg vises det til oppgavens struktur og avgrensninger.

I kapittel 2 redegjøres det for NAV og barneverntjenesten som virksomheter. Her presenteres rammer og retningslinjer for deres arbeid, samt lovverk.

Kapitel 3 presenterer relevant forskning innenfor temaet i min oppgave. Kapitlet er delt inn i temaene lavinntekt og samarbeid. Kunnskapsstatusen gir et innblikk i eksisterende forskning.

De teoretiske perspektivene gjøres rede for i kapittel 4 og omhandler familieprosessmodellen og familieinvesteringsmodellen, og samarbeid.

Kapittel 5 redegjør for vitenskapsteori og metode som er benyttet i undersøkelsen.

Gjennomføring av undersøkelsen beskrives og det argumenteres for valg, samt belyser styrker og svakheter ved metoden. I tillegg drøftes reliabilitet og validitet i forhold til valg av metode.

Kapitlet inneholder også etisk vurdering og refleksjon

Kapittel 6 presenterer analyse og funn. Kapitlet er delt opp i temaer som tar utgangspunkt i intervjuguiden.

I kapittel 7 drøftes funn og empiri fra egen undersøkelsen opp mot teori og eksisterende forskning. Drøftingen er delt opp i to deler hvor jeg i første del drøfter egne funn og i andre del ser jeg på samarbeid og dets konsekvenser fra et politisk ståsted

1.4 Oppgavens avgrensninger

Oppgaven er avgrenset til å undersøke hvordan veiledere i NAV og kontaktpersoner i barneverntjenesten erfarer samarbeid seg imellom om lavinntektsfamilier. Samarbeid på ledernivå er ikke tema i oppgaven, men det stilles spørsmål om veilederes og kontaktpersoners kunnskap og kjennskap til området.

Både NAV og barneverntjenesten er statlige og kommunale tjenester, men oppgaven min er avgrenset til i hovedsak kommunalt nivå. Barneverntjenesten representeres kun fra kommunal side, mens i NAV er det en blanding av statlige og kommunale ansatte. Veilederne i NAV som har deltatt i undersøkelsen utfører de samme arbeidsoppgavene, uavhengig av om de er statlige eller kommunalt ansatt.

Samarbeid og samhandling er begreper som ofte benyttes om hverandre. Samarbeid blir ofte sett på som noe mer forpliktende enn samhandling. Samarbeid består av konkrete oppgaver man jobber med for å løse, mens samhandling er et noe mer abstrakt begrep som er beskrivende for det relasjonelle og prosessuelle i samarbeidet (Helseinovasjonscenteret, u.å.). I min oppgave er det samarbeid som benyttes. Både oppgaver i samarbeidet og det

relasjonelle og prosessuelle er alle viktige faktorer i et samarbeid, og samhandling og samarbeid blir i så måte sett under ett.

2 NAV og barneverntjenesten som virksomhet

Jeg vil i dette kapittelet presentere virksomhetene NAV og barneverntjenesten og deres mandater og oppgaver. Videre presenteres artikler fra FNs barnekonvensjon som jeg mener er relevant med tanke på min oppgave, og som også legger føringer på NAV og barneverntjenestens arbeid. Delkapittel to og tre omhandler retningslinjer og strategier for samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten. Jeg ønsker å belyse dette for å vise til noen tiltak fra politisk ståsted med arbeid med lavinntektsfamilier. Til slutt, i delkapittel fire og fem, presenteres lovgrunnlag for NAV og barneverntjenesten, samt aktuelle paragrafer i lovverkene.

NAV og barneverntjenesten er begge både statlige og kommunale organer. Felles for det statlige og det kommunale er at de styres av flere felles lovverk og samarbeider for å finne best mulig løsninger, både for enkeltindivider og familier. Både NAV og barneverntjenesten sitt ansvar for ivaretagelse av barn og unges rettigheter er hjemlet i lov. I tillegg til ansvar er også tjenestens oppgaver og ulike tiltak hjemlet i lov. Begge tjenestene er offentlige forvaltingsorganer som utøver saksbehandling og fatter vedtak, og kommer derfor under Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven). Tjenestene har ulike lovverk som regulerer området som forvaltes og disse lovverkene supplerer eller erstatter forvaltningsloven.

Arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV) er velferdstjeneste på både statlig og kommunalt nivå. I NAV samarbeides det mellom stat og kommune for å kunne tilby gode tjenestetilbud og løsninger for brukere av velferdstjenestene. Arbeids- og velferdstjenestene ligger under den statlige delen av NAV. Dette innebærer grovt sagt ansvar for arbeid, trygd og pensjon. Den kommunale delen av NAV har ansvar for de sosiale tjenestene og skal blant annet å sikre økonomisk og sosial trygghet og bidra til tilfredsstillende levekår (NAV, 2021a, 2022). NAVs forvaltning er regulert i ulike lovverk som Lov om arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV-loven), Lov om folketrygd (Folketrygdloven), Lov om barn og foreldre (Barnelova), Lov om barnetrygd (Barnetrygdloven) og Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (Sosialtjenesteloven). Felles for disse lovverkene er at de skal sikre enkeltindivider og familier inntekt for å skape økonomisk trygghet, og legge til rette for sosial deltakelse i samfunnet. (Folketrygdloven, 1997; Barnelova, 2002; Barnetrygdloven, 1981; NAV-loven, 2006; Sosialtjenesteloven, 2009). I tillegg skal Lov om arbeidsmarkedstjenester

(Arbeidsmarkedsloven) bidra til lav arbeidsledighet gjennom et inkluderende arbeidsliv og yrkesdeltakelse (Arbeidsmarkedsloven, 2004). NAVs hovedfokus er arbeidsrettet aktivitet og sikring av inntekt hos enkeltindividet.

Barneverntjenestens oppgaver og ansvar er fordelt på statlig og kommunalt nivå. I Lov om barneverntjenester kap. 2 er ansvarfordelingen beskrevet. Det statlige barnevern skal ifølge § 2-3 bistå barneverntjenesten med plassering av barn i fosterhjem og ved akuttvedtak. De skal sørge for rekruttering og tilgjengelige fosterhjem og institusjonsplasser, samt bistå med råd og veiledning til den kommunale tjenesten Samme bestemmelse gjelder også i barnevernsloven som trer i kraft 01.01.2023 (Barnevernloven, 1992; Barnevernsloven, 2021). Kommunens ansvar er de oppgaver og ansvarsområder som ikke ligger under den statlige barneverntjenesten. Den kommunale barneverntjenesten skal etter barnevernloven § 2-1. blant annet fatte vedtak i barnevernssaker i henhold til loven, gi råd og veiledning, sette inn tiltak og gjennomføre de, samt organisere saker som skal opp i fylkesnemnda (Barnevernloven, 1992).

2.1 FNs konvensjon om barns rettigheter

Barnekonvensjonen trådte i kraft i 1990 og er en internasjonal menneskerettighetskonvensjon som beskriver barns rettigheter. Konvensjonen gjelder for alle barn i hele verden. I Norge er også barnekonvensjonen en del av norsk lov. Barns rettigheter er også stadfestet i Grunnloven §104. Ifølge loven har barn rett til å bli hørt og de skal få ytre sin mening i saker som omhandler dem. Staten er ansvarlig for ivaretagelse av barns integritet og skal sikre økonomiske, sosiale og helsemessige forhold som påvirker barn utvikling (Barnekonvensjonen, 1989; Grunnloven, 1814).

Barnekonvensjonen inneholder blant annet rettigheter som retten til liv, rett til å gi uttrykk for egne meninger, oppdragelse og oppfostring, bevaring av identitet, helse, sosial sikkerhet og levestandard (Barnekonvensjonen, 1989).

Artikkel 27 omhandler barns rett til levestandard. Det er den som har ansvaret for barnet som skal sørge for at levekårene er sikret slik at barnets utvikling ivaretas. I tillegg skal tiltak settes inn om nødvendig for å hjelpe de som har ansvaret for barnet, tiltak rettet mot anskaffelse av mat og klær, samt bolig. Dette for at det skal være mulig å ivareta barnets levekår og for å sikre barnets rettigheter. (Barnekonvensjonen, 1989). Artikkel 26 fremmer barns rett til

sosiale trygdeytelser. Ytelser skal gis til de som er ansvarlige for barnet og det skal tas hensyn til ressurser og forhold rundt barnet.

Barns rett til hvile og fritid er festet i artikkel 31 av barnekonvensjonen. Barn har rett på deltakelse på fritidsaktiviteter som er tilpasset deres alder. Det skal oppmuntres til deltakelse og det skal være like muligheter for alle barn. Dette gjelder både hvile, fritid og aktivitet. Like muligheter til utdanning med utgangspunkt i den enkelte skal bidra til å redusere antallet barn og unge som faller ut av skolen. Tiltak skal benyttes om nødvendig for den enkelte. Dette kan ifølge artikkel 28 være tiltak i form av økonomisk støtte og tilrettelegging.

Konvensjonen inneholder også barns rett til helse og tilgang til egnede tjenestetilbud. Artikkel 24, f sier at det skal jobbes forebyggende for å ivareta barns helseomsorg ved blant annet foreldreveiledning og familieplanlegging (Barnekonvensjonen, 1989).

2.2 Retningslinjer for samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Arbeids- og velferdsdirektoratet har utarbeidet egne retningslinjer for samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten. Retningslinjene er tilgjengelig på nettsidene til Bufdir og NAV (Bufdir, 2018b; NAV, 2021b)

Retningslinjene har som formål å samordne og koordinere tjenester på en bedre måte for barn, unge og familier som er i kontakt med NAV og barneverntjenesten. Dette gjelder familier som har sosioøkonomiske utfordringer og som mottar, eller har behov for, bistand fra begge tjenestene. Retningslinjene tar for seg tjenestenes oppgaver og ansvar, plikten til å samarbeide og ansvarfordeling i samarbeid om familier i økonomiske vanskelige situasjoner. Et felles mål er at barn og unge skal ha levekår som bidrar til å sikre en adekvat fysisk og psykisk utvikling. NAV og barneverntjenesten sine oppgaver står beskrevet i retningslinjene og de grenser opp mot hverandre. Dette gjør at begge tjenestene ofte jobber med de samme familiene og at det i så måte er nødvendig med kunnskap om hverandres mandater for å sikre og etablere gode samarbeid. Retningslinjene påpeker også plikten til å samarbeide med hjemmel i barneverntjenesteloven og sosialtjenesteloven. Plikten til å samarbeide gjelder både på systemnivå og på individnivå (NAV, 2021b).

Det nevnes flere ganger i retningslinjene at NAV og barneverntjenesten ofte jobber med de samme familiene. Det trenger ikke bety at de nødvendigvis samarbeider. Godt etablerte samarbeid og kunnskap om hverandre er viktig for å kunne avdekke de ulike hjelpebehovene lavinntektsfamilier har. Barneverntjenesten har ansvaret for at barn og unge lever under trygge oppvekstvilkår. NAV på sin side har oppfølging av foreldrene og skal bidra til et helhetlig hjelpetilbud til barn, unge og deres familier. Gjennom møte med foreldrene må NAV sørge for at barnas behov blir ivaretatt. I kapittel 3.3 i retningslinjene står det følgende: «Hvem som har ansvar for å hjelpe i en konkret situasjon, vil være avhengig av hva problemene består i og hvilke tiltak familien trenger» (NAV, 2021, punkt. 3.3.1). Dette er noe som kan føre til gråsoner mellom tjenestene med spørsmål om hvem som egentlig har ansvaret. Hva problemene består av og hvilke tiltak som vil være hensiktsmessig kan tolkes på forskjellige måter med de ulike perspektivene man har i NAV og barneverntjenesten. Ifølge retningslinjene er det opp til hver enkelt kommune hvordan man fordeler ansvar og legger opp til samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten.

2.3 Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og unge i lavinntektsfamilier

Målet med strategien er å bistå familier som lever i vedvarende lavinntekt, på kort og lang sikt. På kort sikt er målet at både barn og foreldre skal få økt sin deltakelse på ulike arenaer. På lang sikt er målet å unngå at lavinntekt går i arv ved hjelp av forebygging. (Barne-, og familiedepartementet, 2020, s. 14).

Regjeringens samarbeidsstrategi påpeker viktigheten av samarbeid, koordinering og helhetlige tjenester. Familier med sammensatte utfordringer kan fort bli kasteballer i systemet da de ofte har behov for bistand fra ulike tjenester. Ved en helhetlig innsats og koordinerte tjenester vil muligheten til å fange opp familiene og gi de den nødvendige hjelpen øke. Dette mener regjeringen er viktige strategier for å minske risikoen for at levekår går i arv, samt bedre situasjonen til lavinntektsfamilier. Hvordan de ulike kommunene jobber med tiltak rundt lavinntektsfamilier varierer, men forskning tilsier at det er behov for videre arbeid rundt tema for å få på plass gode løsninger (Ask et al., 2021; Kane et al., 2018; Lone & Værnor, 2019). I kommuner med lavt antall barn som vokser opp i lavinntektsfamilier er det like viktig å jobbe med gode strategier for samarbeid rundt familiene. I disse kommunene kan ulikhetene bli

enda tydeligere og gjøre det desto vanskeligere for barna som vokser opp i lavinntektsfamilier (Barne-, og familiedepartementet, 2020, s. 141).

Forskning viser at barn av foreldre som har mottatt sosialhjelp har større risiko for selv å stå utenfor arbeidslivet når de blir voksne. Det er også mindre en sannsynlighet for at de tar høyere utdanning, eller fullfører videregående (Barne-, og familiedepartementet, 2020, s. 115). Årsaken til dette kan muligens ligge i utfordringene som ligger til grunn for at foreldrene mottok sosialhjelp. Et mer kontroversielt argument kan være en form for normalisering av sosialhjelp som en følge av å vokse opp med foreldre som selv har vært mottakere av sosialhjelp. Det har vært det normale i familien og en del av oppveksten.

I regjeringens samarbeidsstrategi er det et eget kapittel som omhandler tilknytning til arbeidslivet. Innledningsvis i kapittelet presenteres flere faktorer med positiv innvirkning på lavinntektsfamilier. Tilhørighet, økonomisk selvstendighet og sosialt nettverk er noen av de positive effektene deltakelse i arbeidslivet kan ha. Det at foreldre er aktive deltakere i arbeidslivet påvirker også barn som vokser opp i lavinntektsfamilier. Foreldrene blir gode forbilder for barna og kan bidra til å hindre at lavinntekt går i arv. I tillegg kan det også styrke deres rolle som foreldre og deres foreldreferdigheter (Barne-, og familiedepartementet, 2020, s. 114). Det å stå utenfor arbeidslivet kan gi ulike utfordringer, som dårlig økonomi, utenforskap, psykisk helse og rus. De problemene dette kan skape for foreldrene vil ha innvirkning på hvordan de fungerer i hverdagen og som foreldre. Bekymringene som skapes rundt lav inntekt kan føre til stress og uro, og dette vil også påvirke forelderens funksjon. Utfordringene er ofte sammensatte.

2.4 Lovgrunnlag NAV

Som nevnt tidligere har NAV ulike lovverk å forholde seg til i sitt arbeid. De mest sentrale for min oppgave er Lov om arbeids- og velferdsforvaltningen og Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen. Jeg vil gi en kort presentasjon av formålet med de to lovene.

2.4.1 NAV-loven

I Lov om arbeids- og velferdsforvaltningen, videre omtalt som NAV-loven, sier formålsparagrafen blant annet at NAV «skal møte det enkelte mennesket med respekt, bidra til sosial og økonomisk trygghet og fremme overgang til arbeid og aktiv virksomhet» (NAV-loven, 2006, § 1). Ifølge loven forstås det at NAV skal bidra til at enkeltmennesker har en økonomi som gir de trygghet og sørger for at de har mulighet til å dekke sine utgifter, og at de har sosial deltakelse i samfunnet. Hos lavinntektsfamilier er det nettopp dette som ofte sees som utfordrende. De mangler gjerne den økonomiske tryggheten og det er utfordrende med uforutsette utgifter. I tillegg sees også en mindre sosial deltakelse hos lavinntektsfamilier. Ut ifra loven har NAV et ansvar for å bistå de som har manglende inntekt og redusert sosial deltakelse grunnet økonomi (NAV-loven, 2006). Dette betyr at NAV må kartlegge brukers livssituasjon og blant annet sørge for at det settes inn riktige tiltak i form av ytelser og arbeidsrettede tiltak.

NAV-loven kommer under Lov om endringer i velferdstjenestelovgivningen (Endringslov til velferdstjenestelovgivningen, 2021). Nytt av loven er § 15 a som omhandler samarbeid med andre instanser. «Kontoret skal samarbeide med andre offentlige organer og tjenesteytere dersom samarbeid er nødvendig for å gi brukeren et helhetlige og samordnet tjenestetilbud» (Endringslov til velferdstjenestelovgivningen, 2021, § 15). Det framkommer i loven at det «skal» samarbeides, noe som forstås at de er pliktig til det. Samarbeidet gjelder både på kommunalt, fylkeskommunalt og statlig nivå. Hvilke tjenester NAV er pliktige til å samarbeide med framkommer ikke i loven. Selv om det ikke sies eksplisitt, vil barneverntjenesten være en naturlig samarbeidspartner for NAV i flere tilfeller.

2.4.2 Sosialtjenesteloven

Formålsparagrafen i Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen, heretter betegnet som sosialtjenesteloven, lyder som følger: «Formålet med loven er å bedre levekårene for vanskeligstilte, bidra til sosial og økonomisk trygghet, herunder at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig, og fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet» (Sosialtjenesteloven, 2009, §1). Loven omhandler både deltakelse i arbeidslivet og det sosiale i samfunnet. I tillegg skal det sikres boforhold og en tilfredsstillende levestandard.

Videre sier formålsparagrafen at «Loven skal bidra til at barn og unge får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud» (Sosialtjenesteloven, 2009, § 1). Ut ifra lovens formål andre ledd skal de som jobber etter sosialtjenesteloven bidra til et helhetlig tilbud til utsatte barn og unge. Dette innebærer samarbeid med andre hjelpeinstanser der de kan bidra til at utsatte barn og unge får et helhetlig tjenestetilbud, samt rett hjelp til rett tid. Barn som vokser opp i lavinntektsfamilier ansees som utsatte barn da det er flere risikofaktorer som påvirker oppvekstvilkårene til disse barna. § 17 viser til kommunens ansvar i forhold til råd og veiledning som omhandler sosiale problemer. I tilfeller hvor kommunen ikke selv kan bidra skal de om mulig sørge for at andre tjenester tilbyr nødvendig hjelp (Sosialtjenesteloven, 2009). Barneverntjenesten vil også her, ut ifra formålsparagrafen, være en naturlig samarbeidspartner for NAV.

Sosialtjenesteloven § 13, andre ledd sier følgende: «Kommunen i arbeids- og velferdsforvaltningen skal samarbeide med andre sektorer og forvaltningsnivåer når dette kan bidra til å løse oppgavene som den er pålagt etter denne loven» (Sosialtjenesteloven, 2009, § 13). Dette påpeker NAVs plikt til å samarbeide med andre instanser for å sørge for at lovens formål ivaretas. NAV skal samarbeide med andre i saker hvor det vil være hensiktsmessig for å kunne bidra til at familier har en tilfredsstillende levestandard og sosial deltakelse (Sosialtjenesteloven, 2009).

2.5 Barneverntjenestens lovgrunnlag

Barneverntjenestens lovgrunnlag er i hovedsak Lov om barnverntjenester (barnevernloven). I tillegg er det Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) og Lov om barn og foreldre (barnelova). Jeg vil videre gi en kort presentasjon av formålene med barnevernloven, samt paragrafer som er sentrale for min oppgave.

2.5.1 Barnevernloven

Formålet med loven er at «Loven skal sikre barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid» (Barnevernloven, 1992, § 1-1). Barneverntjenestens ansvar er ifølge loven å sette inn tiltak og inngrep som er nødvendig for sikre barn og unges omsorgssituasjon. Type tiltak og bakgrunn

for inngrep er hjemlet i loven, kapittel 4. Barneverntjenesten kan gi indirekte og direkte støtte til barn og unge med tiltak som foreldreveiledning og besøkehjem med grunnlaget for omsorgen som utgangspunkt (Barnevernloven, 1992).

I 2021 ble det gjort endringer i barnevernloven. Den nye loven trer i kraft 01.01.2023. Tidligere § 3-2 som omhandler samarbeid med andre instanser har i ny lov blitt tydeligere på at det skal samarbeides. Lovendringens første ledd lyder som følger: «Barneverntjenesten skal samarbeide med offentlige instanser og andre tjenesteytere dersom samarbeid er nødvendige for å gi et helhetlig og samordnet tjenestetilbud» (Barnevernsloven, 2021, § 15-8). Endringene omfatter også § 4 -4 som tidligere har henvist til at barneverntjenesten har ansvar for barns levekår. I følge Prop. 133 L (2021) er Barne- og familiedepartementets forslag å fjerne barnevernets ansvar i forhold til levekår. Det vises videre til at det er andre innsatser som har ansvaret for at levekår ivaretas, men at barneverntjenesten skal ha kunnskap om hvordan utfordringer knyttet til levekår kan påvirke omsorgssituasjonen til barn og unge (Prop. 133 L (2020-2021), 2021, s. 151,155). I tillegg er type hjelpetiltak mer spesifisert i lovendringen i § 4-4, andre ledd. Selv om barneverntjenestens ansvar for levekår er foreslått endret, vil det være nødvendig med kartlegging av levekår for å kunne vurdere omsorgssituasjonen. Barns levekår har betydning for hvordan deres oppvekst og omsorgssituasjon arter seg. For at levekårene skal være tilfredsstillende blir det med disse endringene desto viktigere med samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten. Videre i Prop. 133 L (2021) påpekes viktigheten av samarbeid, blant annet med NAV, når det gjelder lavinntektsfamilier.

Når barneverntjenesten er i kontakt med familier som har behov for bistand fra barnevernet, og samtidig har levekårsutfordringer, bør barneverntjenesten bistå familien med å opprette kontakt med NAV. Selv om barneverntjenesten ikke skal løse levekårsutfordringer som lavinntekt eller fattigdom i en familie, kan et godt samarbeid med NAV være viktig i enkeltsaker. Barneverntjenesten vil også i enkelte tilfeller og i samsvar med gjeldende rett, kunne iverksette hjelpetiltak som økonomisk hjelp for barnet» (Prop. 133 L (2020-2021), 2021, s. 155).

Det vises her til at «godt samarbeid» vil være viktig. Det hjelper ikke bare å samarbeide, men samarbeidet må være godt. Samarbeid med NAV anses som et viktig element i saker som omhandler lavinntektsfamilier. Ifølge bufdir (2018) er lavinntektsfamilier overrepresentert i saker i barneverntjenesten. Selv om det i ny lovendring ikke ligger til barneverntjenesten sin oppgave å løse utfordringer rundt levekår så vil det være en del av de sammensatt utfordringene som familiene de jobber med har (Bufdir, 2018a). Nettopp dette – at

lavinntektsfamilier er overrepresentert i saker i barneverntjenesten – tilsier at samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten er viktig for å få til helhetlig og egnede tiltak til lavinntektsfamilier.

3 Kunnskapsstatus

Jeg vil i dette kapittelet gjøre rede for relevant forskning og et utvalg av funn som er aktuelt for min oppgave og problemstilling. Det er gjennomført ulike forskningsprosjekt rundt temaet lavinntektsfamilier og kompleksiteten rundt familiesituasjonene, hvordan det påvirker familiedynamikken, samt nødvendighet av gode samarbeid om lavinntektsfamilier.

Det tilgjengelig forskning når det kommer til samarbeid generelt, og samarbeid og koordinering av tjenester til barn og unge. Selv om forskningen ikke går direkte på mitt tema og samarbeidet mellom NAV og barneverntjenesten er det elementer som vil være relevante til min studie. I forhold til erfaringer med samarbeid er det mindre forskning som er tilgjengelig, men utvalget er relevant for å kunne understreke poenger som er viktig i min oppgave. Når det gjelder samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten er det gjennomført flere studier, spesielt med tanke på ettervern og overgang til voksenlivet. Det er vurdert at forskningen går utover mitt tema og er derfor ikke inkludert i kunnskapsstatusen da det omhandler den enkelte ungdom, og ikke familier (Helsetilsynet, 2020; KS, 2019; LFB, u.å.; Oterholm, 2018; V. Paulsen et al., 2020).

Kapitelet er delt inn i tre deler med ulike temaer. Først belyses funn fra forskning om lavinntektsfamilier, videre vil jeg presentere forskning rundt samarbeid. Til slutt vises det til et utvalg av prosjekter for mer samordnede og koordinerte tjenester.

3.1 Lavinntekt, sosioøkonomiske ulikheter og konsekvenser for barn og unge

For å måle lavinntekt kan en benytte en absolutt eller relativ tilnærming. Ved en absolutt tilnærming måles inntekt som kreves for å skaffe seg det som er nødvendig for å dekke de grunnleggende behovene. En relativ tilnærming tar utgangspunkt i inntektsnivået i befolkningen og kan deles inn i de som tjener mer eller mindre enn medianinntekten. Behovene som skal dekkes er ikke bare de grunnleggende behovene, men det som er nødvendig for å leve som «folk flest» og for deltakelse i samfunnet. I Norge tas det utgangspunkt i relativ tilnærming ved mål av lavinntekt. For å kunne definere lavinntekt må det foreligge et grunnlag for hvilke behov som er nødvendige. Et slikt grunnlag kan ta utgangspunkt i samfunnets inntektsfordeling (NAV, 2016; Normann, 2009; NOU 2009: 10, 2009). SSB (Statistisk sentralbyrå) definerer lavinntekt som «en husholdning der samlet inntekt etter skatt er mindre enn 60 prosent av median inntekt etter skatt blant hele

befolkningen» (Statistisk sentralbyrå, 2019). Det skilles mellom vedvarende lavinntekt og perioder med lavinntekt. Ved vedvarende lavinntekt er beregningen vanligvis gjort over en periode på tre år. Hølaas (2021) skriver i et notat på vegne av Røde Kors at «Vedvarende lavinntekt er et relativt mål på fattigdom og innebærer å sammenligne en gruppe med det som er å anse som vanlig i befolkningen» (Hølaas, 2021, s. 4).

Ifølge UNICEF lever alt for mange barn i de rike landene i verden i fattigdom, eller har vedvarende lav inntekt. Rapporten fra UNICEF office of research i Italia (Gromada et al., 2020) er bygget på undersøkelser gjennomført i 41 forskjellige land. Den viser til at barn som vokser opp i familier med lite tilgang til økonomiske ressurser har større sjanse for å utvikle psykiske plager og har lavere utdanning. Det å leve i lavinntekt kan ha flere uheldige konsekvenser for barn og unge. Bywaters et al. (2016) viser også til at lavinntekt kan ha en indirekte og direkte konsekvens på omsorgssituasjonen til barn og unge (Bywaters et al., 2016). I tillegg kan nabolag virke inn på barn og unge ved at de ikke har tilgang til uteområde hvor de kan være i aktivitet, noe som kan påvirke både den fysiske og psykiske helsen. (Gromada et al., 2020). Brattbakk (2020) viser til liknende funn hvor utfordringer forbundet med levekår er overrepresentert hos lavinntektsfamilier. Det er en sammenheng mellom lavinntektsfamilier, levekår og dårlig boforhold i form av liten plass og belastet nærmiljø. Boforhold har stor betydning for oppvekstmiljøet til barn og unge, og dårlig og trange boforhold kan påvirke familiesituasjonen. Det kan være mangel på ro og utfoldelse, samt økende stress i forbindelse med plassmangel og økonomiske utfordringer. Dette er konsekvenser som bryter med barns rettigheter ifølge barnekonvensjonen, hvor barns rett til levestandard, økonomisk trygghet og retten til fritid og hvile er stadfestet (Barnekonvensjonen, 1989; Brattbakk, 2020).

Norge er et av verdens rikeste land, allikevel er andelen lavinntektsfamilier for høy. Det er ifølge SSB (Statistisk sentralbyrå) 11,7 prosent av barna som lever i en familie med lav inntekt i Norge. Andelen har holdt seg på samme nivå siden 2019, dette på tross av pandemien som har preget samfunnet og hatt en økonomisk påvirkning generelt. Andelen barn i lavinntektsfamilier hadde en vekst fram til 2019 (Statistisk sentralbyrå, 2022). Det kan se ut som om det har stagnert de siste årene, da andelen er lik om man sammenlikner 2019 med 2020. Det å vokse opp i en lavinntektsfamilie kan gi barn og unge en opplevelse av å ikke ha tilgang til de samme godene som andre barn og unge har. De kan oppleve ustabile boforhold og manglende tilhørighet. Normann (2021) og Skogen et al. (2018) viser til flere

risikoer som følger av å vokse opp i en lavinntektsfamilie. For barn og unge er det en risiko med tanke på adekvat psykososialutvikling, og faktorer som kan påvirke dette er blant annet individuelle forhold, oppvekstvilkår, sosialt utenforskap og sosiale forhold til samfunnet. Samtidig spiller miljøet i hjemmet en stor rolle, særlig i de tidlige barneårene. I tillegg er det en større risiko for at de som voksne selv vil falle under kategorien lavinntekt. Lavinntekt kan gå i arv gjennom generasjoner og det er viktig med kunnskap på området for å bekjempe nettopp dette (Corak, 2006; Hølaas, 2021; Lorentzen & Nielsen, 2008; Normann, 2021; Skogen et al., 2018; Voksne for barn, 2021).

Ifølge Bekken et al. (2018) kan lavinntekt og utfordringene det medfører sees på fra ulike perspektiver. Hvordan man oppfatter lavinntekt vil påvirke prioriteringen og valg av hjelpetiltak. Fra et økonomisk perspektiv handler det om selve inntekten hvor målet med hjelpetiltak vil være å øke inntekten og styrke den økonomiske situasjonen til familien. Ut ifra et psykososialt perspektiv handler det om å se på de negative konsekvensene det har for en familie å leve med lav inntekt. Familiens egen opplevelse av å leve med lav inntekt må også tas med i betraktningen. Kojan og Storhaug (2021) viser til funn av foreldrenes opplevelse av å ha dårlig økonomi. Rapporten består av to delstudier, hvor det ene er registerstudie og det andre består av en kvantitativ spørreundersøkelse med foreldre og en kvalitativ undersøkelse med intervjuer av barn, foreldre og barnevernsarbeidere. Funn fra spørreundersøkelsen av foreldre viser at de har ikke penger til å betale hverken for klær eller utstyr til barna, og barnehage, skolefritidsordning eller aktiviteter. I tillegg til å ikke strekke til økonomisk beskriver funnene at foreldrene opplever det som stressende og belastende å ha dårlig økonomi. De er ikke til stede for barna på en slik måte de ønsker. Det kommer også fram at økonomisk støtte bidrar til en positiv endring for barnas hverdag.

Kristofersen (2019) viser til den subjektive opplevelsen av lavinntekt, hvordan familiene selv opplever å leve med lav inntekt. Dette kan arte seg på ulike måter og lavinntekt trenger ikke være ensbetydende med utfordringer selv om mye forskning viser til sammenhenger. Det påpekes av Bekken et al. (2018) at familier med lav inntekt ikke nødvendigvis definerer seg selv innenfor lavinntekt og at dette er et normativt og relativt fenomen (Bekken et al., 2018; Kojan & Storhaug, 2021, s. 54–55; Kristofersen, 2019). Hvordan man selv opplever å leve med lavinntekt er subjektivt, men allikevel er sannsynligheten for marginalisering langt større for de som lever med dårlig økonomi og lite ressurser i familien. Dette kan følge en gjennom hele livet og også gjennom generasjoner (Trommald, 2017). Hølaas (2021) påpeker at det kan

være vanskelig for mange å dekke de grunnleggende behovene ved vedvarende lav inntekt. I tillegg er barn og unge som vokser opp i lavinntektsfamilier mer utsatt for mobbing og mindre sosialt nettverk, det kan påvirke den psykiske og fysiske helsen samt skape utfordringer på skolen (Hølaas, 2021, s. 6).

Gershoff et al. (2007) hevder at barn og unge har begrenset tilgang til økonomiske ressurser og lite forutsetninger for å benytte de eventuelle økonomiske ressursene på en hensiktsmessig måte. Der er avhengig av foreldrenes inntekt og hvordan de prioriterer pengene. Det å forsørge en familie med en lav inntekt kan utløse flere stressfaktorer og har en negativ effekt på foreldrenes mentale helse og adferd. Dette går igjen utover barna og unge som vokser opp i lavinntektsfamilier (Gershoff et al., 2007, s. 70). Sammenhengen mellom økonomiske utfordringer og stress og konflikter hos foreldre støttes også av Hyggen et al (2018). De viser til at utfordringer med økonomi kan føre til stress som bidrar til en inkonsekvent og autoritær oppdragerstil. Barnets selvbilde og egne vurdering av kompetanse og ressurser kan påvirkes av støtten de får fra sine foreldre. De viser til at nyere forskning fokuserer på hvilke betydning blant annet tilgang til materielle ressurser, stress hos foreldre og bomiljø eller nabolag har for familiedynamikken (Hyggen et al., 2018, s. 8,172). Kojan og Storhaug (2021) viser til hvordan lavinntekt kan påvirke familiedynamikken og henviser til Bøe mfl. (2015) som påpeker at stress kan påvirke foreldrefunksjonen og deres måte å utøve omsorg overfor sine barn. Dette kan igjen ha indirekte og direkte konsekvenser for ivaretagelse av barnas hverdagslige behov (Bøe, 2015; Kojan & Storhaug, 2021).

Undersøkelser gjort av ungdomdata viser at unge generelt sett har det bra i Norge. Det er allikevel forskjeller hos de unge når det kommer til levekår og livskvalitet ut ifra sosioøkonomiske ressurser i familien. Bakken et al. (2016) trekker fram funn som viser at unge som vokser opp i familier med lavere sosioøkonomiske ressurser har dårlige levekår og livskvalitet sammenliknet med andre. Funnene forteller at de gjerne har relasjonelle utfordringer, både når det gjelder foreldre og venner, og de har oftere fysiske eller psykiske helseplager. De har nedsatt trivsel på skolen, blir oftere utsatt for mobbing. I tillegg er de mindre delaktige i organiserte fritidsaktiviteter og de tilbringer mer tid foran skjermer. Dette er i tråd med annen forskning som viser til sammenheng mellom sosioøkonomiske faktorer og nedsatt helse (Bakken et al., 2016; Elstad & Pedersen, 2012; Eriksen & Andersen, 2021).

FHI (folkehelseinstituttet) presenterer funn fra forskning som viser at barn i lavinntektsfamilier har forhøyet risiko for å utvikle psykiske lidelser. Funnene viser at diagnoser som ADHD, angst og depresjon forekommer oftere hos barn i lavinntektsfamilier. Forklaringer i funnene er foreldrenes psykiske helse, foreldrenes utdanningsnivå, alder på barna, genetiske betingelser, eneforsørgere eller samboende foreldre og kommunens ulikhet i inntekt. Å vokse opp i lavinntektsfamilier påvirker barn og unges velferd og helse (Folkehelseinstituttet, 2016, 2020, 2021). Det finnes også dokumentasjon i en kunnskapsbase på hvordan helsen til de som har vokst opp i lavinntektsfamilier kan påvirkes i voksen alder. De kan være mer utsatt for blant annet hjerte-karsykdommer, overvekt, diabetes og dårligere psykiske helse (Hyggen et al., 2018, s. 143). Bakken et al. (2016) viser også til helserelaterte utfordringer hos ungdom som vokser opp i lavinntektsfamilier. Ungdom fra familier med lav sosioøkonomisk status har oftere lavt selvbilde og er mindre fornøyd med seg selv og eget utseende. De kan slite med angst og depresjon. I tillegg har de også mer fysiske plager og bruker oftere smertestillende medikamenter enn ungdom fra familier med høyere sosioøkonomisk status (Bakken et al., 2016). Sosiale ulikheter fører til ulikheter når det kommer til helse. Ifølge veilederen «Psykisk helsearbeid for barn og unge i kommunen» kan foreldrenes utdanningsnivå, deltakelse i arbeidslivet og inntekt ha sammenheng med ulikheter i helsen (Helsedirektoratet, 2007, s. 20). Med dette forstås at lav sosioøkonomisk status også kan påvirke helsen i negativ forstand.

Barns rett til medvirkning kan være vanskelig å ivareta, spesielt fra NAV sin side. NAV har i utgangspunktet kontakt med foreldrene, men har allikevel et særskilt ansvar for å vurdere og ivareta barns behov (Bufdir, 2018b). Kane et al. (2018) har skrevet forskningsartikkelen «Barnets rett til en forsvarlig levestandard. Utøvelse av skjønn i Nav og barneverntjeneste». Undersøkelsen er gjennomført gjennom intervjuer av veiledere i NAV og saksbehandlere i barneverntjenesten. De viser til at ulike forhold bidrar til påvirkning av ivaretagelse av barnets rettigheter. NAV og barneverntjenesten har begge sine lovverk som sier at barn skal sees på som egne individer og at barns behov skal ivaretas ved å gi tilbud om tjenester som dekker deres behov. Dette er med på å påvirke barns rettigheter og hvordan de blir ivaretatt, samt arbeidet rundt lavinntektsfamilier (Barnevernloven, 1992; NAV-loven, 2006; Sosialtjenesteloven, 2009). NAV-ansatte har ingen direkte kontakt med barn og unge, men kartlegger behov ut ifra hva foreldrene gir av opplysninger rundt familien og barnas situasjon. Uttalelser fra informantene i undersøkelsen til Kane et al. (2018) på dette området, kan tyde på at blant annet manglende kunnskap om prioritering av penger hos foreldrene bidrar til at

barnas rettigheter ikke blir ivaretatt. De kan få stønad til ulike typer utstyr og aktiviteter, men pengene blir brukt til noe annet (Barnekonvensjonen, 1989; Kane et al., 2018).

3.2 Samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten

Gode tverrfaglige samarbeid er en forutsetning for å lykkes med tilpasset og helhetlige tjenester til barn og unge (Lone & Værnor, 2019, s. 61). Det har over lengre tid vært fokus på viktigheten og nødvendigheten av å få til gode samarbeid, men realiteten viser at det er utfordrende å få til i praksis. For barn og unge kan det ha stor betydning om samarbeid opprettes og lykkes, med tanke på deres oppvekstvilkår. Ut ifra et samfunnsøkonomisk perspektiv vil gode samarbeid kunne bidra til å sikre utvikling av god helse, fullført utdanning og at barn og unge er rustet til deltakelse i arbeidslivet. Kommunens ansvar for å sikre et helhetlig og tilpasset tjenestetilbud til barn og unge vektlegges fra statlig nivå og den enkelte kommune legger selv opp til hvordan de vil håndtere sitt ansvar (Lone & Værnor, 2019). Det er ulike faktorer som hemmer og fremmer samarbeid både innad og mellom tjenester. Både teori og forskning viser til de ulike faktorene og det er gjennomgående at blant annet samarbeidskultur med felles mål og helhetlig tenkning, kunnskap, forankring i ledelse, kompetanse, rolleavklaring og praktiske forhold er faktorer som påvirker samarbeidene (NOU 2009:22, 2009; Pedersen, 2020, 2021; Willumsen & Ødegård, 2016)

Samarbeidskultur har betydning for hvordan man lykkes med gode samarbeid og etablering av kultur er leders ansvar (Hansen & Ramsdal, 2014). God samarbeidskultur skaper åpenhet og trygghet i samarbeid og vil bidra til å styrke det tverrfaglige arbeidet på tvers av tjenestene. Kjennetegn ved god samarbeidskultur er blant annet helhetlig og gode løsninger ut ifra brukers behov, og det å jobbe mot et felles mål. Ifølge Lone og Værnor (2019) sin artikkel som omhandler god tverrfaglig samarbeidskultur er det sentralt at både leder og medarbeidere har en felles forståelse av hva samarbeidskultur handler om. I artikkelen diskuteres hvordan man kan lykkes med å skape gode samarbeid med bakgrunn i faktorer som fremmer samarbeidskultur (Lone & Værnor, 2019). De viser til undersøkelse som er gjennomført i tjenester i oppvekstfeltet i fire bydeler i Oslo, hvor blant annet NAV og barneverntjenesten er representert. Undersøkelsen er gjennomført med individuelle intervjuer og fokusgruppeintervjuer. Funnene viser at god samarbeidskultur er preget av felles mål, tillit, og respekt, åpen kommunikasjon og kunnskapsdeling. Dette gjelder både innad i tjenesten og ikke minst på tvers av de ulike tjenestene. For å lykkes med dette påpeker Lone og Værnor

(2019) viktigheten av økt kunnskap om hverandres tjenester og relasjonsbygging mellom tjenestene. Samtidig kreves det struktur fra ledelsen sin side med etablering og forankring av rutiner når det kommer til samarbeid. Det å jobbe med utvikling av samarbeidskultur i tillegg til struktur og implementering, henger tatt sammen og kan bidra til å lykkes med gode samarbeid. Dette støttes av annen forskning som belyser utfordringer og kompleksiteten generelt i å få til de gode samarbeidene i praksis og at kulturen for å samarbeide må implementeres både innad og på tvers av tjenester (Hansen & Ramsdal, 2014; Mason & Evans, 2020; Rumping et al., 2019).

Kunnskap om hverandres roller, oppgaver og ansvar er viktige faktorer for å lykkes med samarbeid på tvers av tjenester. Ask et al. (2021) sin studie om familieoppfølging i NAV retter søkelys mot den manglende kunnskapen om hverandre og at det kan påvirke den helhetlig tenkning på organisatorisk og profesjonelt nivå (Ask et al., 2021, s. 67). Studiet er gjennomført som en vignettstudie med fokusgruppeintervju av sosialarbeidere i NAV. Formålet med studiet er å belyse hvordan sosialarbeidere i NAV jobber med oppfølgingsarbeid med familier med sammensatte utfordringer. Studiet belyser utfordringer i samarbeid mellom hjelpeinstanser hvor innholdet i stor grad handler om ansvarsfraskrivelse og hvem som skal gjøre hva. Artikkelen omhandler særlig samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten. Det er en formening fra NAV sin side at andre instanser opplever NAV som en hjelpeinstans hvor det kun handler om økonomi. Informantene har en opplevelse av at barneverntjenesten kun tar kontakt med NAV når det er snakk om økonomi, og at det er lite kunnskap om hvordan NAV faktisk jobber. (Ask et al., 2021, s. 65). I NAV sitt arbeid inngår også kartlegging av muligheter og begrensninger i forhold til arbeidsrettet aktivitet. Dette betyr at NAV kan få inngående kunnskap om enkeltindividets livssituasjon, som også kan inkludere familien. Den manglende kunnskapen om hverandre kan bidra til at viktig informasjon ikke blir delt på en hensiktsmessig måte, som igjen vil bidra til at tjenestene ikke blir til det beste for familiene. I likhet med Ask et al. (2021) påpeker også annen forskning at det er behov for økt kunnskap om hverandres tjenester og forståelse av de ulike tjenestens rammer, roller og oppgaver. Relasjonsbygging på tvers av tjenestene og faglig forståelse i fellesskap er viktig for å skape god samarbeidskultur og gode tverrfaglige samarbeid (Lone & Værnor, 2019; Ødegård & Willumsen, 2012). Det er en forutsetning med kjennskap til andre tjenester for å få til de gode samarbeidene. Gjennom samarbeid blir man bedre kjent med hverandre som tjeneste, hvilke roller man har og hva man kan tilby av tjenester (Frøyland et al., 2016; Hansen & Ramsdal, 2014; Kaasbøll et al., 2020).

Manglede kunnskap om NAVs rolle og at NAV oppleves som en stor og uoversiktlig organisasjon støttes av andre studier. Flemmen (2020) viser til at barneverntjenesten har behov for mer kunnskap om NAV og hvordan de jobber (Flemmen, 2020). Ifølge Kane et al. (2018) opplever de som jobber i barneverntjenesten NAV som en stor organisasjon hvor det kan være utfordrende å få kontakt med enkeltpersoner, som veiledere. Uklare grensesnitt mellom instansene skaper utfordringer og treghet i systemet. Økonomisk bistand er et eksempel på dette hvor uvissheten om hvem som dekker hva skaper unødige utfordringer. Det er rom for tolkning i forhold til instansenes ansvar innad i kommunene. Velfungerende samarbeid og klare ansvarsområder vil kunne bidra til tydeligere grensesnitt mellom instansene. Undersøkelsen belyser også problematikken med ulike strukturer og organisering fra kommune til kommune (Kane et al., 2018). Dette er utfordringer det vises til generelt når det kommer til samarbeid (Kaasbøll et al., 2020; Pedersen, 2021; Willumsen & Ødegård, 2016).

På tross av ulike strategier og retningslinjer for samarbeid er det ulikheter i hvordan samarbeid gjennomføres og fungerer. Utfordringene kan ligge mellom mål og hvordan det faktisk gjennomføres i praksis. Det er opp til kommunene hvordan de retter fokus på samarbeid og hvordan de velger å løse det. Ifølge Kojan og Storhaug (2021) er det variasjon i hvordan det samarbeides. Samarbeidene handler i første omgang om å avklare hvem som har ansvaret for den økonomiske støtten. Innholdet i samarbeidene omhandler mer en ansvarfordeling fremfor helhetlig og felles forståelse mot et felles mål om å hjelpe familiene med deres økonomiske situasjon. Fokuset på familien og barnets beste kan fort forsvinne i en evig diskusjon om hvem som har ansvaret for hva når det kommer til økonomisk støtte. Det vises også til en kommune som har gode samarbeidsrutiner. Faktorer som virker fremmende på samarbeidene er felles fokus på familiens behov og gjennom samarbeid finne gode løsninger for familiens situasjon gjennom blant annet kunnskapsdeling og god informasjonsflyt (Kojan & Storhaug, 2021). Dette samsvarer med Ask et al. (2021) hvor informantene som har deltatt i studiet forteller at de sitter med mye kunnskap om familiene sine situasjoner som de tenker vil være nyttig også for andre, nettopp for å få til en helhetlig tenkning rundt familiene. Til det beste for familiene vil en kunnskapsdeling og informasjonsdeling gjennom samarbeid kunne bidra til at en lærer av hverandre og skaper en helhetstenkning rundt familiene (Ask et al., 2021).

3.3 Kjært barn har mange navn – et utvalg av prosjekter

Som nevnt tidligere er det opp til den enkelte kommune hvordan de velger å løse utfordringene og arbeidet rundt lavinntektsfamilier. Det er gjennomført flere ulike prosjekter i ulike kommuner med formål om å samordne og koordinere tjenestetilbudet til utsatte barn, unge og familier. Prosjektene er ulike og uavhengige av hverandre, men har samtidig mange fellestrekk. Jeg vil videre presentere et utvalg av prosjekter.

Øygarden kommune har et pågående prosjekt med bruk av familielos. En familielos skal være familiens kontaktperson inn mot de ulike tjenestene som tilbyr ulike tiltak til familien. Det er familiens samlede behov som er fokus og familielosens oppgave er å sikre at de ulike tjenestene samarbeider på en hensiktsmessig måte samtidig som familien får medvirke i egen sak. Det langsiktige målet er at færre barn og unge skal ha psykiske plager, familier skal få nødvendig hjelp, kommunene skal bruke ressursene på en mer effektiv måte og samhandle i større grad (Digdir, 2018; Visinnovasjon, 2020).

I Linköping i Sverige har de også erfaring med familielos. De har hjulpet mange familier med nettopp å samordne tjenester og ha en kontaktperson inn i hjelpeapparatet. Bistand til at foreldrene deltar aktivt i arbeidslivet påvirker familiens samhold og dynamikk. I tillegg kan en familielos bidra til at familieperspektivet ivaretas og ikke bare enkeltindividet (M. Paulsen, 2016). Davidsson et. al (2017) beskriver i sin rapport arbeidsmetode og effekten ved bruke av «Famijelosen» i sosialt arbeid. Prosjektet ble gjennomført i perioden 2014-2017 i Linköping i Sverige. Arbeidsmodellen er basert på en familierepresentant som jobber på oppdrag fra familiene, med fokus på brukermedvirkning og fleksibilitet. Familierepresentantens rolle er å bidra til et helhetlig perspektiv, koordinerer instanser og være fleksibel med tanke på løsninger som gagnar familiene. Målgruppen er familier med lav økonomi, manglende tilknytning til arbeidslivet, utfordringer i skolen og lite sosialt nettverk. Rapporten viser til god effekt og at de gjennom bruk av denne arbeidsmodellen lykkes i å redusere kompleksiteten i livssituasjonen til familiene. Noen av resultatene er redusert stressnivå hos foreldrene, økt sysselsetting i arbeidslivet, bedre og tilpasset omsorg for barna, skolesituasjonen bedres hos barna, barna får søkt selvbygd og økt tilhørighet, samt økt deltakelse i fritidsaktiviteter (Davidsson et al., 2018, s. 5–7). Prosjektet Life Frogner har mange likhetstrekk med det svenske prosjektet «Famijelos». Prosjektet hadde utgangspunkt

med familier tilknyttet barnevernet. Evalueringen av prosjektet viser til liknende resultater og oppsummeringen beskriver prosjektet som svært vellykket. Gjennom prosjektet lykkes man i å redusere kompleksiteten i livssituasjonen til familiene og hjelpeinstansene effektiviserer sitt arbeid (Moe et al., 2021).

Tilsvarende prosjekt er gjennomført i NAV med HOLF-prosjektet (Helthetlig oppfølging av lavinntektsfamilier). Bakgrunn for modellen er en koordinert tjeneste for motvirkning av fattigdom. Hensikten er å sikre familier økonomisk, styrke foreldrenes deltakelse i arbeidslivet, samt sørge for gode boforhold og sosial deltakelse for barn og unge. Prosjektet ble gjennomført i perioden 2016-2019 (Malmberg-Heimonen et al., 2019). En familiekoordinator ved NAV skulle ha ansvaret for å koordinere de ulike tjenestene og bidra til bedre samarbeid mellom tjenestene. 29 NAV kontor deltok i prosjektet. OsloMet har hatt ansvar for oppfølging av prosjektet og funnene viser at modellen ikke har hatt ønsket effekt. Det er ingen merkbare forskjeller innenfor de ulike målområdene; arbeid, bolig, økonomi og barnas situasjon. Selv om effekten kan se ut for å utebli foreløpig, har det vært positive tilbakemeldinger fra familiene som har vært berørt av prosjektet. En koordinator som har vært tilgjengelig, imøtekommende og lyttende er faktorer som trekkes fram som positive. De relasjonelle ferdighetene hos koordinatorene har også blitt styrket. I tillegg har barneperspektivet kommet tydeligere fram i NAV (Malmberg-Heimonen & Tøge, 2020; NAV, 2020). «Nye mønstre – trygg oppvekst» er et pågående prosjekt med familiekoordinator. Det er ti kommuner i Agder som samarbeider om prosjektet, samt Stavanger kommune. Prosjektet har som mål å undersøke effekten ved bruk av familiekoordinator med tanke på kostand og gevinst, både for samfunnet og familiene. Hovedforskjellen til HOLF-prosjektet er at her skal også barna i familien kartlegges og følges opp. Det gjennomføres årlige evalueringer, både med familiene som deltar og familiekoordinatorene. Så langt viser prosjektet til positive resultater. Planen er at prosjektet skal inn i ordinær drift fra 2023 (Kristiansand kommune, 2020; UiB, 2020).

Ingen av de nevnte prosjektene som er fullført har blitt videreført, og det begrunnes blant annet i manglende effekt og økonomi. Det var ingen signifikante forskjeller hos familiene med tanke på aktivisering og sysselsetting, og det viste lite eller ingen samfunnsmessig økonomisk gevinst. Dette støttes av en kontrollert studie av effekten av ulike typer modeller som er beskrevet over, og som viser at effekten ikke er av vesentlig betydning. Koordinering av tjenester er nødvendig, men kan ikke sees på som tilstrekkelig i arbeidet rundt

lavinntektsfamilier (Gyüre et al., 2022). Resultatene fra prosjektene kan sees på som et dilemma. På den ene siden er det manglende ønsket effekt med tanke på målene, mens på den andre siden har familien som har deltatt opplevd det som positivt. Prosjektene har i så måte tilført noe positivt til familiene som har deltatt, men i evalueringen har disse tilbakemeldingene muligens ikke blitt gitt nok tyngde til at prosjektene videreføres.

3.4 Oppsummering av kunnskapsstatus

Barn og unge som vokser opp i lavinntektsfamilier er et vedvarende problem, også i Norge som er et av verdens rikeste land. Utfordringene til familiene, barn og unge som lever med vedvarende lavinntekt er komplekse og krever et samordnet tjenestetilbud. Barn og unges psykiske og fysiske helse påvirkes av familiens levekår og kan føre til stigmatisering, utenforskap og manglende skolegang. Det er stor fare for at lavinntekt går i arv over generasjoner og det er nødvendig med langsiktige tenkning og mål for å kunne unngå dette.

Med de komplekse utfordringene lavinntektsfamilier kan ha er det nødvendig med samarbeid på tvers av tjenester. For å lykkes med det er det flere faktorer som spiller inn. Ledelsen har en sentral rolle for å skape god samarbeidskultur, både innad og på tvers av tjenester. Helhetlig tenkning og felles målsettinger sees på som en del av kulturen, samtidig må de praktiske forholdene ligge til rette. Manglede kunnskap om andre tjenester skaper utfordringer for samarbeid. Spesialiseringer, uavklarte roller og store organisasjoner kan bidra til at samarbeid uteblir, eller at samarbeidene preges av rolleavklaringer og ansvarsfraskrivelser.

Med styringer fra politisk hold legges retningslinjer for samarbeid. De er tydelige på at samarbeid er nødvendig og at det skal samarbeides, men legger ingen føringer på hvordan det skal gjennomføres. De ulike prosjektene med familiekoordinator er eksempler på at det er opp til hver enkelt kommune å finne ut av hvordan de vil løse utfordringene med samarbeid mellom tjenestene som jobber med lavinntektsfamilier. Den ønskede effekten måles på systemnivå, ikke ut ifra hvordan de som mottar tjenester eller yter tjenester opplever og erfarer det.

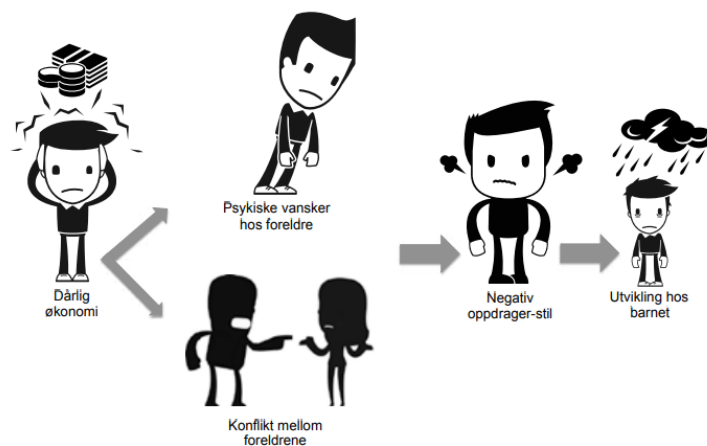
4 Teoretiske perspektiv

I dette kapitlet presenteres teori som er relevant som ramme for å forstå kompleksiteten rundt lavinntektsfamilier og samarbeid. I første omgang presenteres familieprosessmodellen og familieinvesteringsperspektivet. Disse perspektivene gir en oversikt over de indirekte og direkte konsekvensene lavinntekt kan ha på familier. Videre redegjøres det for samarbeid og hvilke faktorer som kan virke hemmende og fremmede for samarbeid. Samarbeid og samhandling er begreper som ofte brukes om hverandre. Det er begrepet samarbeid som vil benyttes i presentasjonen av teori, og de er av både tverrfaglige, tverrprofesjonelle og tverretatlige karakter.

4.1 Familieprosessmodellen og Familieinvesteringsperspektivet

Dette perspektivet er aktuelt å belyse i min oppgave da det får fram konsekvensene det kan ha for barn og foreldre i lavinntektsfamilier, og viktigheten av et godt samarbeid om familiene. Familieprosessmodellen belyser den indirekte påvirkning som handler om hvordan økonomi kan påvirke det emosjonelle og det relasjonelle mellom foreldre og deres barn. Familieinvesteringsmodellen beskriver den direkte påvirkningen økonomi kan ha i form av materielle goder og opplevelser.

Ifølge Bøe (2015) beskriver Familieprosessmodellen hvordan en utfordrende økonomisk situasjon kan påvirke en familie på ulike måter. Familiestressmodellen er en annen betegnelse som også brukes. Utfordringer med økonomien kan føles belastende og stressende, noe som kan påvirke foreldrenes funksjon på ulike måter og områder. Modellen under illustrerer de ulike områdene og måten dårlig økonomi kan ha en indirekte påvirkning på en familie (Bøe, 2015, s. 8).

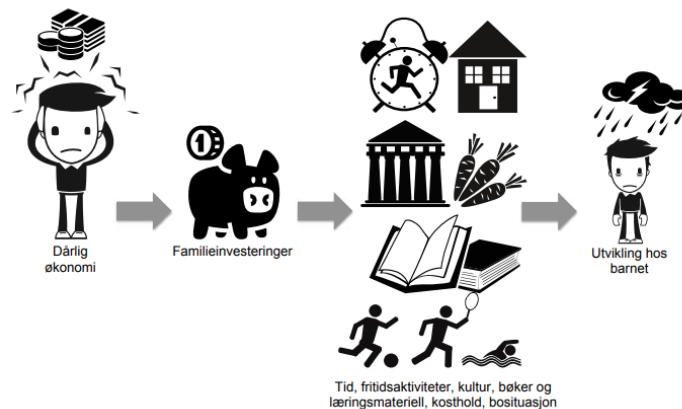
Figur 1 Familieprosessmodellen (Bøe, 2015, s. 9)

Hvordan foreldrene håndtere utfordringene med økonomi kan påvirke deres oppdragelse av barna. Som Bøe (2015) skriver, kan stress som et resultat av den økonomiske situasjonen føre til at foreldrene blir mer inkonsekvente, de blir strengere og de involverer seg mindre i barna. De har ikke kapasitet til å være til stede på en god måte for sine barn. Dette kan påvirke barnas adferd og deres utvikling. Modellen viser en sammenheng på flere nivåer mellom utfordringer med økonomien og hvordan det kan påvirke familiedynamikken og ikke minst barna (Bøe, 2015, s. 8–9).

Nova-rapporten «Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier» viser også til hvordan lav inntekt kan påvirke stressnivået til foreldre. Lav inntekt kan ha en indirekte konsekvens på familierelasjonen og oppvekstmiljøet til barn og unge. Økonomiske utfordringer kan føre til stress hos foreldrene som igjen kan påvirke psykisk og fysisk helse (Hyggen et al., 2018, s. 58)

Familieinvesteringsmodellen har et økonomisk perspektiv som tar for seg hva familien har råd til å investere i med tanke på levestandard. Hva som kan ha en direkte innvirkning på foreldre og barn i lavinntektsfamilier. Med det menes blant annet bolig, mat, aktiviteter og klær. Modellen belyser hvordan barns utvikling kan påvirkes av tilgangen til ressurser og mulighet til investeringer hos familien. Ut ifra Familieinvesteringsmodellens perspektiv har familier med høy inntekt mulighet til å gjøre investeringer som vil ha en positiv effekt på barns utvikling. Det være seg nabolag de kan bosette seg eller aktiviteter man kan delta på (Bøe,

2015). I motsatt tilfelle vil det kunne ha en negativ effekt på barnas utvikling. Ved manglende ressurser og midler kan deltakelse på aktiviteter og ellers i samfunnet bli redusert, og ikke prioritert. Videre kan dette føre til utenforskap og stigmatisering.

Figur 2 Familieinvesteringsmodellen (Bøe, 2015, s. 10)

I Nova rapporten «Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier» beskriver også tilgangen til økonomiske ressurser som et viktig ledd for oppvekstmiljøet til barn og unge. Tilgangen til økonomiske midler kan bidra til økt deltakelse på aktiviteter og opplevelser, samt sørge for tilgang på et sunt kosthold, klær og utstyr. (Hyggen et al., 2018, s. 58).

4.2 Hvordan lykkes med samarbeid

Samarbeid har lenge vært et fokusområde for arbeidet med utsatte barn, unge og familier. På tross av søkelyset på viktigheten og ikke minst nødvendigheten av samarbeid er det fortsatt store utfordringer med å få til de gode samarbeidene. Samtidig er det også mange som lykkes med det. Hva er det som skaper de gode samarbeidene og hva er grunnen til at det kan være vanskelig? Utfordringene barn, unge og familier kan møte på i dagens samfunn er komplekse og krever samordning av ulike tjenester. Det fordrer en deling av kompetanse på tvers av de ulike hjelpeinstansene for å kunne gi et helhetlig og adekvat hjelpetilbud som dekker de ulike behovene.

Samarbeid handler om å jobbe sammen og at ulike faggrupper, profesjoner og tjenester jobber på tvers med mål om en felles løsning. Det er en felles forståelse og en felles helhetlig

tenkning rundt utfordringene som skal løses. Samarbeid kan være både formelle og uformelle. Det formelle har forankring på høyere ledernivå og er satt i system, mens det uformelle gjerne er opprettet på eget initiativ med et ønske om å oppnå et felles mål (Glavin & Erdal, 2018, s. 25–26). Willumsen og Ødegård (2016) viser til at det tverrprofesjonelle samarbeidet er et felles samfunnsoppdrag. Det er de politiske styringsorganene som må legge føringene for samarbeid og det må forankres på ulike nivåer. Dette gjelder fra nasjonalt til lokalt nivå. I tillegg viser de til at det ikke er opp til de ulike profesjonene å anse det som sitt eget område, men at det er en nødvendighet for samfunnet at det samarbeides. Ved å betegne tverrprofesjonelt samarbeid som et samfunnsoppdrag skapes en forpliktelse (Willumsen & Ødegård, 2016, s. 26).

For at samarbeid skal være hensiktsmessige og fungere er det flere faktorer som spiller inn. Målet med å samarbeid bør være at man i fellesskap har en lik forståelse av utfordringene, har et felles mål og at man kan komme fram til gode løsninger for brukere av hjelpetjenestene ved å belyse de ulike faglige perspektivene. Jeg vil videre trekke fram ulike faktorer som kan virke hemmende og fremmende i samarbeid, samt forutsetninger for å lykkes.

4.2.1. Hemmende og fremmende faktorer for samarbeid

Det er flere forutsetninger for at tverrfaglige samarbeid skal være nyttige, og disse forutsetningene er sammensatte. Ifølge Straand (2019) ligger forutsetningene for å lykkes både på organisatorisk nivå og individuelt nivå. Det vises til interaksjonseffekten mellom de ulike nivåene og at de har en gjensidig påvirkning. Både organisatoriske, mellommenneskelige og individuelle faktorer virker sammen og det er summen av dette som påvirker utfallet av samarbeidene. På organisatorisk nivå kan det være klare og tydelige rammer, mens det individuelle nivået kan utgjøre store forskjeller. En fagpersons handlingsrom avhenger ikke bare av de formelle rammene, men også av vedkommende kompetanse. Samarbeid kan i så måte avhenge av hvilke personer som deltar i gruppen og hva de kan bidra med. Det organisatoriske er dog det overordnede nivået og bør legge grunnlaget for det individuelle (Straand, 2019, s. 119–123). Med tanke på de ulike profesjonene som kan være presentert innad i de ulike tjenestene kan det være store ulikheter på det individuelle nivået. I mange tilfeller vil det være tilfeldig hva de samarbeidene partene kan bidra med, på tross av at rammer og føringer for samarbeid er tilrettelagt fra organisatorisk nivå.

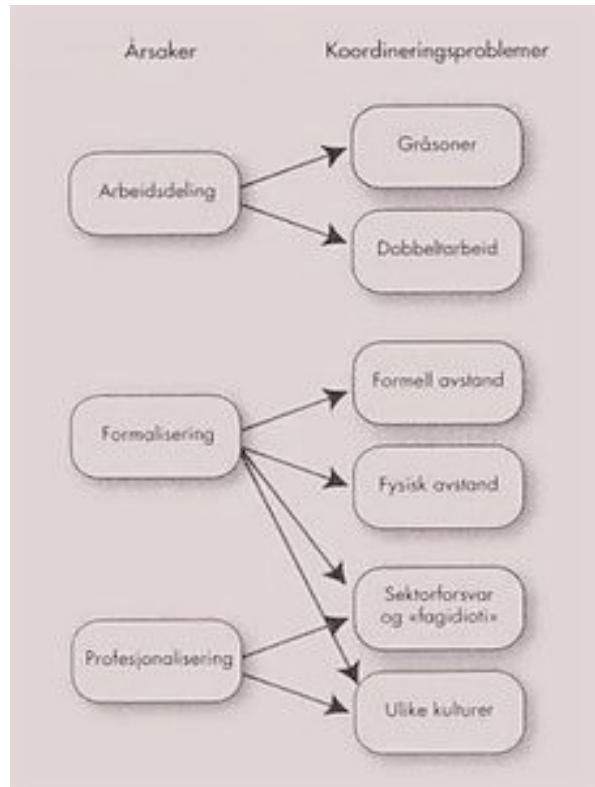
Forankring i ledelsen er en suksesskriterier for å lykkes med gode samarbeid (Bjørkquist, 2019, s. 8). Samtidig er det viktig at samarbeid er noe som prioriteres fra ledelsen sin side. Fra et organisasjonsperspektiv har struktur og prosess en betydning når det kommer til hvordan det samarbeides. Dette kan påvirkes av den institusjonelle logikken ved at de samarbeidende organisasjonene vektlegger sine vurderinger ut ifra ulik logikk. Hvordan de ansatte utfører sitt arbeid påvirker brukernes opplevelse av tjenestene. Ulikhetene i utførelse av arbeid kan handle om blant annet autonomi og erfaring hos de ansatte. Beslutninger som tas på ledernivå med tanke på samarbeid må implementeres i organisasjonen og medarbeidere bør involveres i prosessen. Dette kan bidra til økt velvilje i forhold til handlingsplaner som utarbeides med tanke på samarbeid. Et felles eierforhold til planer er viktig for å inkludere og involvere alle parter som blir berørt av samarbeidet (Bjørkquist, 2019; Glavin & Erdal, 2018; KS, 2018).

I saker som omhandler lavinntektsfamilier er utfordringene ofte komplekse og det er nødvendig å belyse det i ulike perspektivene og kompetansen. Dahl (2014) refererer til Larsen og hans beskrivelse av det som kjennetegner gode samarbeid. Der trekkes nettopp dette med kunnskapsdeling fram som veien for å oppnå en felles og mer helhetlig forståelse. Det skapes en merviten i gruppen som kan forenkle oppgaven med å lage et felles mål, samt felles eierskap til arbeidet (Dahl, 2014).

Et annet perspektiv som kan trekkes fram er den økte spesialiseringen innfor de ulike fagfeltene. Gjennom mine egne erfaringer er opplevelsen at de fleste fagområdene og oppgaven blir mer og mer spesialisert, og dette fører videre til at vi blir mer avhengig av hverandres kompetanse. Dette gjør at det er enda viktigere å få til de gode samarbeidene hvor vi kan dra nytte av hverandres kompetanse, og jobbe sammen mot felles mål. Jacobsen (2004) belyser også denne utfordringen på systemnivå. Velferdsstatens store organisasjoner fordeler oppgaver til spesifikke områder slik at de er håndterbare og kan løses mer effektivt. Utfordringen kommer da når brukere har behov for hjelp fra ulike tjenester og det skaper et avhengighetsforhold mellom tjenesteyterne. For at et helhetlig perspektiv skal bli belyst må brikkene i puslespillet settes sammen, og det er ikke alltid de passer, eller det kan mangle brikker i et samarbeid (Axelsson & Axelsson, 2009; Jacobsen, 2004, s. 76).

Jacobsen (2004) viser til ulike koordineringsvansker i samarbeid og peker på formalisering og mer spesialisert utdanning som viktige elementer for utfordringene. Han trekker fram hvilke

forhold som med fordel kan endres for å lykkes med gode samarbeid. Faktorer som spiller inn er arbeidsfordeling, formalisering og profesjonalisering. Modellen under illustrerer årsaker og utfordringer ved koordinering av samarbeid (Jacobsen, 2018, s. 80).

Figur 3 Koordineringsproblemer og deres årsaker. (Jacobsen, 2004, s. 81)

NAV og barneverntjenesten jobber ofte med de samme familiene, men med ulike perspektiver og tilnærminger. Ved manglende samarbeid vil det også kunne være manglete arbeidsfordeling og gråsoner kan oppstå, sammen med dobbeltarbeid. Gjennom samarbeid vil arbeidsfordelingen kunne bli tydeligere for begge parter. Profesjonaliseringen spiller også en viktig rolle i samarbeidene mellom NAV og barneverntjenesten. NAV sin rolle har endret seg de siste årene og det kan være uklart for andre tjenester hvordan NAV faktisk jobber. Det handler ikke lenger bare om økonomi, men om oppfølging av enkeltindivider på forskjellige nivå (Ask et al., 2021). I ny barnevernlov er barneverntjenesten sitt ansvar for levekår foreslått fjernet (Prop. 133 L (2020-2021), 2021). Dette betyr at man i praksis kan fraskrive seg ansvaret for levekår, selv om det fortsatt skal vurderes i kartleggingen. Dette er bare noen av årsakene til at samarbeid kan være mangelfullt eller fraværende. Med uklare arbeidsfordelinger, mangel på formalisering og ansvarsfraskrivelse blir det utfordrende å få til de gode samarbeidene. Schjødt et al. (2012) beskriver også noen av de samme faktorene som

utfordringer i et koordinert tjenestetilbud og samarbeid. De viser videre til Valla (mars 2011) som omtaler «mellomrom» som oppstår mellom tjenestetilbud. Det er i disse «mellomrommene» samarbeid må finne sted for å få en sammenheng og helhet i tjenestetilbudene. For å få til det, er det behov for forståelse og kjennskap til de andre tjenestetilbudene (Schjødt et al., 2012, s. 205).

Kunnskap om hverandre er en sentral suksessfaktor i tverrfaglige samarbeid. Hvilke ansvarsområder har samarbeidspartene og hvilke roller har de. Ulikheter kan sees på som en styrke å ha med inn i samarbeidet. Ulik kompetanse kan deles og ulike perspektiv kan belyses, noe som igjen bidrar til felles økt kompetanse og forståelse (Glavin & Erdal, 2018, s. 45). Kunnskap om hverandre handler også om forventninger til hverandre i et samarbeid. Ved for lite kunnskap om hverandre kan forventningene være urealistiske og påvirke samarbeidets karakter. Innholdet i samarbeidet kan dra i en retning som mer handler om rolleavklaringer og uenighet om hvem som skal gjøre hva, framfor de faktiske utfordringene samarbeidet bør handle om. Bjørkquist (2019) nevner nettopp dette som generelle utfordringer når det kommer til samarbeid. Urealistiske forventninger til hverandre, liten kjennskap til hverandres arbeidsområder og uenighet om mål for samarbeidet, samt mangel på tilbakemeldinger til de samarbeidende tjenestene. I tillegg er det også en utfordring at samarbeid ikke prioriteres fra ledelsen sin side (Bjørkquist, 2019, s. 9).

Et felles mål for samarbeid vil forenkle prosessen mot måloppnåelse. Hvordan utfordringene forstås, og hva man ønsker å oppnå vil påvirke strategier og metoder som tas i bruk i prosessen. Det er en forutsetning at det foreligger en felles målsetting for å kunne lykkes i samarbeidet (Straand, 2019, s. 123). Manglende målsetting vil virke hemmende på samarbeidet, og det kan oppleves som lite fruktbart. Samtidig er det viktig å se nytteverdien og nødvendigheten av at et samarbeid opprettes. Det å se nytten av andres kompetanse for å løse problemet kan være avgjørende. Verdien av andres kompetanse må verdsettes og kan i tillegg være med å bidra til effektivisering og mindre arbeid for den enkelte. Gjennom en felles forståelse av utfordringene som skal løses vil samtlige også kunne se nødvendigheten av samarbeidet, og dermed kunne benytte samarbeid som en metode for måloppnåelse (Glavin & Erdal, 2018, s. 43).

4.3 Oppsummering teoretiske perspektiv

Livssituasjonen til lavinntektsfamilier preges av bekymringer knyttet til økonomi. Utfordringene og påvirkningene av familiesituasjonen er både emosjonelle og materielle. Foreldrene påvirkes og kan oppleve blant annet høyt nivå av stress. Dette går videre utover barna, deres omsorg og sosial deltakelse i samfunnet.

Samarbeid kan sees på som en forpliktelse overfor samfunnet med tanke på arbeidet rundt lavinntektsfamilier. Det er et felles samfunnsoppdrag for hjelpeinstanser og fagpersoner å tilby den nødvendige hjelpen til de som har behov for det. For å lykkes med samarbeid er det nødvendig med forankring på ledernivå. I tillegg må det involveres i kulturen innenfor hver instans. Felles forståelse og felles mål er suksessfaktorer for å kunne tilby og yte hensiktsmessige hjelpetiltak. For å få til det må det et helhetlig perspektiv inn i samarbeidene.

Spesialiseringen innenfor de ulike fagområdene er positivt, men kan samtidig utfordre den helhetlige tenkningen. Det kan oppstå gråsoner som gjør at samarbeid uteblir ved at man ikke benytter seg av, eller ser på andre som ressurser. En forutsetning for å lykkes med samarbeid er kjennskap og kunnskap om hverandre, hvilke oppgaver og mandater de ulike tjenestene innehar.

5 Metode

Jeg vil i dette kapitlet redegjøre for vitenskapsteoretisk perspektiv, valg av metode og tilnærming i undersøkelsen. Jeg vil presentere og begrunne valg av metode, samt beskrive fremgangsmåten i undersøkelsen.

5.1 Vitenskapsteoretisk perspektiv

Vitenskapsteori handler om sammenhenger, forklaringer og fremgangsmåte for å skape en forståelse av et fenomen (Thomassen, 2006).

I min oppgave er det det hermeneutiske vitenskapsteoretiske perspektivet jeg anser som relevant å benytte. Gjennom undersøkelse søker jeg forståelse og forklaring på fenomenene som belyses i undersøkelsen rundt min problemstilling.

«Betegnelsen «*hermeneutikken*» kommer fra det greske ordet *hermeneuein*, som betyr å tolke eller fortolke» (Thomassen, 2006, s. 157).

I min undersøkelse er jeg ute etter deltakernes beskrivelser av sine egne opplevelser, og fortolkningene av erfaringene de har gjort. Opplevelser er knyttet til situasjoner og hendelser som har betydning for dem og som er grunnlaget for refleksjoner, erfaringer og erfaringskunnskap. I utgangspunktet er kunnskapen subjektiv, men den skapes i interaksjon med andre. I disse interaksjonene oppstår også grader av intersubjektivitet, dvs. det etableres felles forståelse i større eller mindre grupper.

Fra et hermeneutisk perspektiv er tanken å legge mening til handlinger og tekst. Det er ulike nivåer fenomener kan tolkes på. Meninger kan fortolkes, forstås og tillegges mening ut ifra konteksten de befinner seg i. Det å forstå meningen i teksten og gjøre den gyldig er målet med en hermeneutisk tilnærming (Thagaard, 2018, s. 37).

Som forsker forholder en seg til deltakernes beskrivelser, tolkninger, forståelse og kunnskap. En tar del i deres virkelighet ut ifra sin egen bakgrunn, erfaringer og opplevelser. Det er derfor viktig å gjøre seg bevisst og reflektere over hvordan denne forforståelsen innvirker på ens egen forståelse av hva deltakerne deler av opplevelser, erfaringer, forståelse og kunnskap.

Forskerens forforståelse og forforståelsen til deltakerne i undersøkelse er utgangspunktet for en hermeneutisk tilnærming. Det er vår egen forforståelse som gjør at vi kan stille de spørsmålene vi ønsker å få svar på. Vi har en formening om ulike fenomener som vi gjennom

dialog med andre kan utforske. Underveis i et intervju kan vår forforståelse bli utfordret og vi kan på den måten også tilegne oss ny kunnskap. For at det skal skje kreves en åpen dialog og en åpenhet overfor den andres meninger (Thomassen, 2006, s. 171). Min egen erfaring gjør at jeg har en forforståelse for temaet jeg undersøker. Jeg har erfaring fra både Barneverntjenesten og NAV, og dette gjør at jeg i forkant har dannet meg et bilde, en forforståelse av temaene. Målet med undersøkelsen er å skape ny forståelse og kunnskap om temaene gjennom intervjuene og analysen av data. I rollen om forsker, og med den forforståelsen og erfaringen jeg selv har vil det være viktig for meg å ikke la det farge gjennomføringen av intervjuene. Jeg ønsker ikke å få bekreftet min forståelse, men utvikle den.

Den hermeneutiske sirkel er et metodisk hjelpemiddel som gjør det mulig å systematisere tolkningene, refleksjonene og skille mellom egne tolkninger og deltakernes tolkninger. Ifølge Thomassen (2006) utvikler vi forståelse av fenomener gjennom helhet og deler. Det er en kontinuerlig bevegelse mellom helhet og deler av fenomenet vi søker forståelse for. Gjennom denne prosessen øker forståelsen ved å gå fra helhet til deler, fra deler til helhet. Ved å finne sammenhengen mellom deler og helheten vil forståelse skapes (Thomassen, 2006, s. 91–92). Ved analyse av data er det nettopp denne bevegelsen fra helhet til deler og deler til helhet som vil bidra til min forståelse av de dataene jeg har samlet inn.

5.2 Kvalitativ metode

I mitt forskningsprosjekt har jeg valgt å benytte kvalitativ metode ut ifra et hermeneutisk vitenskapsteoretisk grunnlag. Med dette som grunnlaget legges det vekt på mening og videre fortolkning. Den kvalitative metoden setter søkelys på å skape en forståelse av sosiale fenomener og få et innblikk i hvordan vi opplever ulike situasjoner, samt åpner for refleksjoner. Gjennom kvalitativ metode kan man gå i dybden på områder en ønsker å utforske. Det gir mulighet til nærhet i feltet man ønsker å undersøke gjennom relasjoner som skapes mellom forsker og de personene som deltar i undersøkelsen (Thagaard, 2018, s. 11–12).

Bakgrunn for mitt valg av metode er jeg ønsker å få fram erfaringer fra de som faktisk jobber i feltet, med utfordringene lavinntektsfamilier kan ha og samarbeid om dette. Jeg vil gjennom kvalitativ metode kunne samle inn primærdata og få tilgang til informantenes egne erfaringer

og refleksjoner rundt temaet. Metodens tilnærming er forenelig med data jeg ønsker å få tilgang til i min undersøkelse. Det er informantenes egne erfaringer og opplevelser jeg ønsker å undersøke og belyse.

Undersøkelsen vil bli gjennomført med individuell intervjuer for å få fram informantenes egne erfaringer og opplevelser av samarbeid om lavinntektsfamilier. I oppstarten vurderte jeg å benytte meg av fokusgruppeintervju, men jeg valgte dette bort. Min vurdering er at jeg gjennom individuelle intervjuer vil få fram den enkeltes erfaringer uten at det skal bli farget av en gruppe. Hvordan gruppen er satt sammen og hvordan gruppedynamikken preger den enkelte kan også påvirke intervjuene (Thagaard, 2018).

Tilnærmingen er delvis strukturert med en intervjuguide med fastsatte temaer, samtidig som det vil være rom for informantenes egne refleksjoner og fortellinger i dialogen. Thagaard (2018) beskriver kvalitative intervjuer som en dialog mellom forsker og informanter hvor tema for forskningsprosjektet blir ivaretatt samtidig som informanter gis mulighet til å ta opp andre temaer som er relevante (Thagaard, 2018, s. 91). I min undersøkelse har jeg valgt å intervjuer få personer som har kunnskap og erfaring på området jeg ønsker å undersøke. Ifølge Jacobsen (2018) er bruken av individuelle intervjuer godt egnet når det er snakk om få informanter og forsker er interessert i den enkeltes opplevelse og fortolkning av tema (Jacobsen, 2018, s. 146–147). Dette samsvarer med mitt mål i undersøkelsen og vil dermed være en egnet metode.

5.3 Utvalg og rekruttering

I min undersøkelse har jeg brukt strategisk utvelging. Ved utvelging baseres valget av personer eller enheter på egenskaper og kvalifikasjoner og utvelgingen skjer på bakgrunn av hvem som innehar egenskapene eller kunnskapen som er strategisk relevant for problemstillingen som skal besvares. I kvalitative undersøkelser med et lite utvalg av enheter vil strategisk utvelging være godt egnet for å skape en forståelse av de ulike fenomenene (Thagaard, 2018, s. 54). Utvalg fra NAV og barneverntjenesten er strategisk for min problemstilling, da det er de som sitter med kompetansen og erfaringene jeg ønsker å belyse i min oppgave. Det er veileder i NAV og kontaktpersoner i barneverntjenesten som representerer utvalget da det er de som deltar i samarbeidene og som sitter med erfaringene jeg ønsker å belyse i min studie. Jeg kunne valgt å intervjuer ledelsen for å få et mer overordnet perspektiv på undersøkelsen. Eventuelt kunne jeg hatt en kombinasjon. Min

begrunnelse for utvalget er at jeg ønsker å undersøke hvilke erfaringer de som faktisk er deltakende i samarbeidene har. De som jobber direkte med lavinntektsfamilier.

Kommunen jeg gjennomfører undersøkelsen i er en middels stor kommune med i overkant av 30.000 innbyggere. I forbindelse med kommunesammenslåingen i 2021 har flere småkommuner kommet til, og innbyggertallet har økt. Både barneverntjenesten og NAV har blitt påvirket av dette. Utvalget av informanter består av tre kontaktpersoner i barneverntjenesten og tre veiledere i NAV. Både barneverntjenesten og NAV er delt inn i ulike team og avdelinger og jeg har forsøkt å få informanter fra de ulike team og avdelingene. Informantene har ulike utdanningsbakgrunn og profesjoner, og representerer blant annet vernepleier, sosionom, sykepleier og pedagog. Dette bidrar til at undersøkelsen innehar både tverrprofesjonelt, tverrfaglig og tverretatlig perspektiv når det kommer til samarbeid. I tillegg har informantene ulike arbeidserfaring fra tidligere arbeidsplasser, blant annet barnehage, psykisk helse og rus. Dette kan gi ulike perspektiver som kan nyansere undersøkelsen ytterligere. Veilederne i NAV har jobbet lengst i sin tjeneste, gjennomsnittlig ca. 6 år. Kontaktpersonene i barneverntjenesten har gjennomsnitt på ca.3 år.

Ved rekruttering av informanter har jeg benyttet en kombinasjon av tilgjengelighetsutvalget og snøballmetoden. I min undersøkelse er jeg avhengig av at personer som rekrutteres er villige til å delta. I følge Thagaard (2018) vil forsker gjennom selvseleksjon kunne velge informanter som er tilgjengelige for deltakelse, og som også innehar kunnskap og egenskaper som er relevante for problemstillingen som skal besvares. Denne rekrutteringsmåten betegnes som tilgjengelighetsutvalg. For utvelging av tilgjengelige deltakere er snøballmetoden en godt egnet metode. Ved bruk av snøballmetoden tar man i første omgang kontakt med personer man vet har kunnskap og egenskaper som er ønskelig i undersøkelsen. Gjennom den første kontakten etterspør forsker andre aktuelle deltakere innenfor samme område, som forsker videre tar kontakt med (Thagaard, 2018, s. 56).

Ved rekruttering av informanter tok jeg i første omgang kontakt med enhetsleder i barneverntjenesten og i NAV. For å kunne gjennomføre undersøkelsen er det sentralt med godkjennelse fra ledelsen. Jeg benyttet meg videre av snøballmetoden for å få tak i informanter. Etter å ha snakket med ledelsen tok jeg kontakt med fagledere i barneverntjenesten for å høre om de kunne bistå meg med å finne aktuelle informanter. Det ble også sendt med informasjon om prosjektet og hva det innebærer ved å samtykke til å delta

(vedlegg nr.1). Fra en fagleder fikk jeg en informant. Jeg tok direkte kontakt med en kontaktperson i barneverntjenesten med spørsmål om deltakelse og vedkommende takket ja til å bli med. Vedkommende fikk også med en informant til fra sitt team som ønsket å delta. I barneverntjenesten meldte det seg to informanter fra småbarnsteam og en fra barneteamet. For å få informanter i NAV, sendte jeg i første omgang ut e-post med kort informasjon om prosjektet og informasjon om samtykke til deltakelse. Tre veileder meldte interesse for å delta. Alle som meldte seg, fikk mer utdypende informasjon om prosjektet og takket deretter ja til å delta (vedlegg nr. 1).

Det er viktig at forsker har et kritisk blikk til utvalget da det kan resultere i at det blir mange likhetstrekk mellom deltakeren og at de kommer fra samme miljø (Thagaard, 2018, s. 56). Ved rekruttering og utvelgelse var det ønskelig fra min side som forsker at de ikke var fra samme avdeling. Jeg lyktes i å rekruttere informanter fra ulike avdelinger i NAV, mens i barneverntjenesten var to informanter fra samme team.

Alle informanter har fått samme informasjon om prosjektet som blant annet inneholder tema, gjennomføring, intervjuguide, personvern og rettigheter.

5.5 Gjennomføring av intervjuer

Intervjuene ble gjennomført med en delvis strukturert intervjuguide. Det vil si at temaene for intervjuet var fastsatt på forhånd, men at gjennomføringen ikke avhenger av rekkefølgen. Thagaard (2018) beskriver dette som en fleksibel struktur hvor forsker åpner opp for at informantene fritt kan fortelle om egne opplevelser og erfaringer, samtidig som tema blir ivaretatt gjennom intervjuguiden (Thagaard, 2018, s. 91). Alle informantene fikk tilsendt intervjuguiden på forhånd slik at de hadde mulighet til å forberede seg. De fleste gav tilbakemelding på at de hadde sett raskt over den. Intervjuene hadde en varighet på ca. en time. Det ble gjort lydopptak av intervjuene etter samtykke fra informantene. Ved bruk av lydopptak vil hele intervjuet bevares i tillegg til at søkelyset er rettet mot dialogen og spørsmålene som stilles, framfor å skrive notater (Thagaard, 2018, s. 112). Det ble gjort begrenset med notater underveis i intervjuene. I de første intervjuene noterte jeg mer enn de siste. Jeg erfarte underveis at det ble mer forstyrrende enn nyttig med notatene som ble gjort. Samtidig opplevde jeg at intervjuene ble enklere etter hvert intervju som ble gjennomført.

Ifølge Jacobsen (2018) er det viktig å ta hensyn til konteksteffekten ved gjennomføring av intervjuer. Med dette menes at intervjuene kan bli påvirket av hvor de gjennomføres (Jacobsen, 2018, s. 152). Trygghet er viktig for at informantene skal kunne åpne seg og dele av sine erfaringer. Ved å være lyttende og anerkjennende overfor informantene opplevde jeg en god interaksjon mellom meg som forsker og informantene. Ut ifra et interaksjonistisk perspektiv åpner dette opp for et samarbeid for å skape mening om temaet mellom forsker og informanter (Järvinen & Mik-Meyer, 2005). Informantene fikk selv velge hvor intervjuet skulle gjennomføres. Dette var viktig for meg som forsker for at intervjuet skulle gjennomføres et sted der de var komfortable. Halvparten valgte egen arbeidsplass, og andre halvpart valgte lokale utenfor egen arbeidsplass.

Underveis i intervjuet benyttet jeg meg, som nevnt over, av intervjuguiden for å holde fast på de temaene jeg ønsket vi skulle snakke om (vedlegg nr. 2). Rekkefølgene var noe varierende da det var viktig for meg at de fikk snakke om det de ønsket, innenfor de ulike temaene. Det var lite problematisk å komme seg gjennom de ulike temaene og alle informantene hadde erfaringer, refleksjoner og tanker de ønsket å dele. Min opplevelse er at intervjuene hadde en god flyt gjennom samtalene. Informantene var villige til å dele sine erfaringer og viste engasjement. Noen hadde flere erfaringer enn andre, og det gjenspeilet seg i intervjuene da de hadde noe lengere varighet.

Jeg har som nevnt tidligere kjennskap til begge organisasjonene gjennom egen yrkeskarriere. Underveis i intervjuene måtte jeg jobbe med meg selv for å ikke bli for engasjert i samtalen. Siden jeg har erfaring fra begge ståstedene, kunne jeg til tider ønske å bidra mer i refleksjonene og dialogen rundt tema. På den andre siden opplevde jeg også at jeg kunne holde igjen for mye og delta mindre enn jeg kanskje burde. Dette for å unngå å påvirke deres refleksjoner og meninger rundt temaene. Dette kan vurderes som en svakhet i undersøkelsen siden den er gjort innenfor områder jeg har erfaring og kunnskap om fra før. Intervjuene ble muligens noe mindre preget av dialog enn det jeg hadde sett for meg. Jeg synes allikevel at jeg fikk gått grundig gjennom temaene jeg hadde satt på forhånd, og jeg opplevde at informantene hadde gode refleksjoner og delte sine tanker og erfaringer rundt de ulike temaene.

5.6 Analyse

Prosessen med bearbeidelse og analyse av innsamlet data har vært krevende og samtidig veldig spennende og lærerikt. Som analytisk metode har jeg benyttet meg av tematisk analyse. Tematisk analyse er en fleksibel metode som gir muligheten til å gå inn i detaljene i data. Gjennom metoden identifiseres ulike temaer i empirien, som videre analyseres og presenteres av forsker. Flexibiliteten ligger i hvordan forsker ønsker å tematisere og organisere sine funn. Med bakgrunn i flexibiliteten metoden innehar er det viktig at prosessen beskrives med tanke på gyldighet. En god beskrivelse av fremgangsmåten vil styrke gyldigheten og en eventuell sammenlikning med andre tilsvarende prosjekter (Braun & Clarke, 2006). Min intervjuguide inneholdt ulike hovedtemaer og analysen ble dermed gjort av undertemaer.

Tematisk analyse inneholder transkribering og ved bruk av metoden gjøres tale om til skrift. Metoden bidrar til å gi data mening og gjøre datamateriale lettere tilgjengelig for analyse. Prosessen gjør det mulig å sette seg godt inn i materialet underveis (Braun & Clarke, 2006, s. 17). Intervjuene ble transkribert ordrett i første omgang. Det ble også vurdert å benytte dataprogram til analyse, men jeg valgte dette bort for å kunne gå dypere inn i datamaterialet og blir godt kjent med det. Det opplevdes som en krevende prosess, men også veldig lærerik. Gjennom transkriberingen både hørte jeg og skrev ned intervjuene, noe som gjorde at det ble enklere å starte med neste steg i analysen.

Etter fullført transkribering ble intervjuene kodet i eget skjema. Kodene ble fordelt på to ulike skjemaer, ett for intervjuene av kontaktpersonene i barneverntjenesten og ett for intervjuene av veilederne i NAV. Dette ble gjort for å få en oversikt over eventuelle likheter og ulikheter innen de to tjenestene. Thagaard (2018) beskriver koding av data som en prosess hvor man deler opp teksten og gir mening til innholdet ved hjelp av kodeord eller korte setninger (Thagaard, 2018, s. 153). Under intervjuene kom vi innom ulike temaer som jeg har vurdert som mindre relevant, og som ikke er tatt med i analysen. Fremgangsmåten jeg benyttet for kodingen var å finne stikkord som var relevant for min problemstilling og forskningsspørsmål. Disse ble markert i teksten fra de transkriberte intervjuene. I tillegg til stikkord ble det også skrevet ned forkortede setninger ut ifra utsagnene til informantene. Eksempler på koder er; økonomi, utfordringer, stigmatisering, åpen dialog og tilgjengelighet. Ved hjelp av kodene satt i skjema fikk jeg en god oversikt og kategoriserte de under ulike temaer/kategorier. Eksempler er: lavinntektsfamilier, samarbeid, positive erfaringer,

utfordringer i samarbeid. Skjemaet ble utvidet og kategoriene ble også satt inn i skjema. Et kort utdrag av skjema viser hvordan det ble systematisert.

Kategori	Koder	Intervju A	Intervju B	Intervju C
Lavinntektsfamilier	Økonomi	Stønad fra NAV	Tjener for lite til å delta i «normal» aktivitet.	Du har det grunnleggende
	Utfordringer	Utenforskap, liten sosial deltakelse	Stigmatiserende	Deltar ikke på aktiviteter
Samarbeid	Positiv erfaring	Lett tilgjengelig	Kort vei	Får lett kontakt

I tillegg valgte jeg også ut direkte sitater fra teksten innenfor de ulike kategoriene. Ifølge Thagaard (2018) kan sitater fra intervjuene gjøre undersøkelsen mer transparent. Sitatene bidrar til å gi leserne er bedre forståelse av hvordan forsker har tolket og analysert data (Thagaard, 2018). Sitatene ble nummerert og satt inn i skjema for å kunne benyttes i fremstillingen av funnene innfor de ulike temaene. De direkte sitatene er merket med hvilken tjeneste informantene tilhører. Dette for å kunne få fram eventuelle nyanser i sitatene mellom de ulike tjenestene.

5.7 Relabilitet og validitet

Troverdigheten i kvalitativ forskning kan beskrives ved å vurdere relabiliteten (påliteligheten) og validiteten (gyldigheten) i forskningen. Gjennom analyse av data kan man utvikle teoretiske perspektiver samt egne perspektiver fra data som er samlet inn. En veksling mellom teori og data vil kunne bidra til en forståelse av de ulike fenomenene som representeres i forskningen (Thagaard, 2018, s. 181).

Relabilitet sier noe om forskningens pålitelighet og vises ved å beskrive prosessen ved utvikling av data. Dette handler om hvordan en som forsker utvikler data gjennom erfaringer som er gjort i felten (Thagaard, 2018, s. 181). Ved å beskrive forskningsprosessen i detalj og gjøre den transparent, gis leserne et grunnlag for forståelse og vurdering av studiet.

Relabiliteten styrkes gjennom beskrivelsen. Denne metoden gir direkte informasjon fra informantene som til en viss grad er uavhengig av forskerens egen oppfatninger. Samtidig er det viktig å reflektere rundt betydningen av relasjonen til informantene, samt konteksten for utvikling av data. Å være seg bevisst på hvordan dette påvirker situasjonen og stille kritiske

spørsmål påvirker relabiliteten (Thagaard, 2018, s. 187–188). Med min kjennskap til NAV og Barneverntjenesten må jeg som forsker stille meg kritisk til hvordan min relasjon til tjenestene kan påvirke utfallet.

Validitet omhandler gyldigheten til undersøkelsens empiri og dens relevans til spørsmålene en stiller seg i undersøkelsen. Man kan stille seg spørsmål om innsamlet data gir svar på de spørsmålene man ønsker å få svar på (Jacobsen, 2018, s. 17). Jacobsen (2018) deler validiteten i intern og ekstern gyldighet. Den interne gyldigheten viser om vi har fått den informasjonen vi ønsker og om det er riktig. Ekstern gyldighet viser til om resultatene er overførbare (Jacobsen, 2018, s. 228).

Underveis i intervjuene hadde jeg flere stopp punkter hvor jeg søkte bekreftelse fra informantene på min egen tolkning. Jeg presenterte en kort oppsummering og fikk bekreftelse av informantene på at min tolkning stemte overens med informasjon de gav. Dette mener jeg er med på å styrke validiteten i empirien fra undersøkelsen. Samtidig kan det være deler av innsamlet data som ikke ble inkludert i oppsummeringen som gir rom for egne tolkninger uten bekreftelse fra informantene.

Gyldigheten vises gjennom tolkninger vi kommer fram til og hvordan det forholder seg til virkeligheten. For å styrke gyldigheten i en kvalitativ undersøkelse er det viktig med en kritisk holdning til tolkningen og hvordan en tolker resultatet (Thagaard, 2018, s. 181).

Et tilfeldig utvalg av to av informanten har lest gjennom mitt sammendrag av funn. De har bekreftet at de kjenner seg igjen i det som er beskrevet. Dette er med å bidra til å styrke gyldigheten av min undersøkelse og funn.

Forskers egen posisjon er en viktig faktor med tanke på tilknytning til miljøet. Med min bakgrunn og erfaring fra både NAV og Barneverntjenesten har jeg kjennskap til miljøene. Gjennom mine egne erfaringer kan jeg ha en forståelse av informantenes situasjon, samtidig som forståelsen som utvikles kan bekreftes. Kjennskap til miljøet kan også være en svakhet da nyanser kan oversees i lys av mine egne erfaringer (Thagaard, 2018, s. 190). Dette er noe jeg har forsøkt å være bevisst på i undersøkelsen, men som jeg også har opplevd som utfordrende. For å unngå å påvirke informantene i ene eller andre retningen med bakgrunn i mine egne erfaringer, kan jeg ha holdt for mye tilbake. Dette kan ha bidratt til at undersøkelsen er noe mindre nyansert enn den kunne ha vært.

Ved å sammenlikne resultater fra min egen undersøkelse med annen forskning kan validiteten styrkes. Mye av forskningen som er presentert kapitlet kunnskapsstatus viser til tidligere forskning som har sammenfallende resultater med min undersøkelse. Dette er med på å styrke validiteten i min undersøkelse.

Personlige erfaringer er vanskelig å generalisere, og dermed utfordrerne å si om det er overførbart eller ikke. Målet med min undersøkelse er ikke å generalisere, men å belyse ulike erfaringer og perspektiver på samarbeidene. Samtidig vil jeg se på mine funn og drøfte de i lys av teori og eksiterende forskning i håp om å komme med supplerende og eventuelt korrigerende bidrag. Jeg håper at NAV og Barneverntjenesten gjennom undersøkelsen kan dra nytte av funnene og videre kunne finne gode måter å gjennomføre samarbeid på, samt gode helhetlige vurderinger til det beste for familiene. Undersøkelsen kan samtidig ha en ekstern validitet da elementer kan være overførbare til samarbeid mellom andre tjenester.

5.8 Etikk

Som forsker er det min plikt å involvere etiske vurderinger og refleksjoner i mitt prosjekt. Mitt arbeid vil kunne påvirke alle involverte i prosjektet og den etiske vurderingen av hvordan prosjektet kan påvirke de er et viktig perspektiv å ha med seg i prosessen.

Før oppstart av rekruttering av informanter ble forskningsprosjektet godkjent av NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste). Godkjenningen inneholder blant annet formål med prosjektet, hva det innebærer for de som deltar, personvern og rettigheter (vedlegg nr. 3). I rekrutteringsprosessen ble dokumentet delt med informantene som meldte sin interesse. I tillegg ble det informert om personvern og frivillig deltakelse, samt muligheten til å trekke seg fra prosjektet i starten av hvert intervju.

Gjennom å intervju ansatte i en middels stor kommune, kan det være en viss fare for at informasjon som gis kan bli gjenkjennbar og at anonymiteten til deltakerne dermed ikke opprettholdes. For meg var det viktig i prosessen å sørge for at deltakerne forble anonyme og det var noe jeg var observant på under analysen og presentasjon av funnene. Eksempler som ble gitt hvor det var rom for gjenkjennelse av informanter ble anonymisert og detaljer rundt innholdet ble utelatt med tanke på personvern. Ved direkte sitater som er brukt i presentasjon av funn er det ikke sagt noe om tilhørighet til avdeling, men kun til tjeneste.

Min egen faglige bakgrunn kan farge min opplevelse og oppfatning av hvordan den faktiske situasjonen er. Jeg har, så langt det lar seg gjøre, forsøkt å legge min forforståelse og egne erfaringer til side, samtidig som min kunnskap og forforståelse har bidratt til gode refleksjoner i intervjuene. I intervjuene har jeg vært bevisst på at det er deres erfaringer jeg ønsker å få fram, det er ingen riktige eller gale svar, eller vurderinger av deres arbeid.

6 Presentasjon og analyse av funn

Jeg vil i denne delen gi en presentasjon av funnene i min undersøkelse. Funnene presenteres under ulike temaer som er relevante i forhold til min problemstilling og forskningsspørsmål. Videre vil denne empirien være grunnlag for drøfting og diskusjon. Presentasjonen inneholder sitater fra informantene i intervjuene. Sitater er benyttet for å forsterke validiteten av undersøkelsen.

6.1 Forståelsen av lavinntekt og livssituasjon

I første delkapittel presenteres funn rundt begrepet lavinntekt og hvordan informantenes oppfatning av lavinntektsfamilier er. Dette for å kunne belyse deres forståelse av lavinntekt og hvordan de ser på ulike utfordringer lavinntektsfamilier kan ha. Jeg mener at dette er relevant for å videre kunne belyse temaet om samarbeid mellom de to tjenestene. Hvilke likheter og eventuelle forskjeller har de med tanke på oppfatning og forståelse av lavinntektsfamilier.

Funnene viser at informantenes beskrivelse av lavinntektsfamilier har mange likhetstrekk. Både veilederne i NAV og kontaktpersonene i barneverntjenesten oppfatter lavinntekt som en inntekt som rekker kun det til mest nødvendige, til å kunne dekke de grunnleggende behovene. Informantene forteller at lavinntektsfamilier har behov for økonomisk bistand. Fra NAVs perspektiv handler dette om de som søker sosialhjelp, eller mottar andre ytelser fra NAV. Informantene fra NAV påpeker også at det å motta ytelser fra generelt NAV gjør at man uansett har en redusert inntekt, uavhengig av ytelse. Flere av ytelsene, ikke bare sosialhjelp, genererer lav inntekt. En av informantene i NAV beskriver lavinntekt som:

... man har behov for støtte fra det offentlige (Veileder i NAV).

En annen informant i NAV sier:

Jeg tenker at du har råd til det aller mest nødvendige. Til mat og til klær og til daglige utgifter, men ikke så veldig mye mer enn det (Veileder i NAV).

Samtlige av informantene fra barneverntjenesten opplyser at flertallet av familiene de jobber med har lav inntekt. Informantene har en opplevelse av at det for lavinntektsfamilier er

vanskelig med uforutsette utgifter som bursdager og aktiviteter som barna blir invitert med på. Kontaktperson i barneverntjenesten beskriver sin oppfatning av lavinntektsfamilier slik:

... du har mat, du har tak over hodet, men du har ikke penger til aktiviteter eller jul, altså de her ekstra tingene da. Du har akkurat til de grunnleggende behovene (Kontaktperson i bv.tj).

En annen kontaktperson i barneverntjenesten sier følgende om lavinntektsfamilier:

Jeg tenker de familiene som totalt tjener for lite til å på lik linje delta i det som defineres som normal aktivitet (Kontaktperson i bv.tj.).

Samtlige av informantene tenker i første omgang på utfordringene som påvirker lavinntektsfamiliers deltakelse i samfunnet og aktiviteter. En informant i NAV er også inne på andre faktorer som kan kjennetegne lavinntektsfamilier som går mer generelt på levekår. Informanten uttrykker det slik:

Det er gjerne dårlige levevilkår. Ofte så bor de i kommunale boliger, de bor trangt, flytter ofte og har gjerne mange barn (veileder i NAV).

Ut ifra svarene til informantene i intervjuene er min tolkning at det å delta på aktiviteter og generelt i samfunnet er utfordringer de ser lavinntektsfamilier kan ha. De har behov for økonomisk støtte fra det offentlige, både for å kunne dekke faste og uforutsette utgifter. I tillegg til det er de også preget av boforhold og miljø.

Det ble stilt spørsmål om det er noen spesielle grupper som skiller seg ut innenfor lavinntektsfamilier. Svarene samlet viser at de fleste grupper er representert, som enslige forsørgere, familier og innvandrere. Det framkommer imidlertid at familier med innvandrerbakgrunn er noe overrepresentert i NAV. En informant fra barneverntjenesten påpeker også at flertallet av familiene vedkommende jobber med, kommer under kategorien lavinntekt. Informanten sier følgende:

Det jeg har sett, de jeg jobber med, er at de fleste familier som kommer til oss har lav inntekt (kontaktperson i bv.tj.).

Funnene viser at det er likheter i hvordan informantene beskriver lavinntekt. Min opplevelse er at NAV går noe mer inn på behovet for stønad enn det barneverntjenesten gjør. Samtidig nevner også en informant fra barneverntjenesten at de ofte bidrar økonomisk med tilskudd til barnehage, SFO og ferie.

6.1.1 En stressende og komplisert situasjon

Informantene trekker fram flere utfordringer lavinntektsfamilier kan ha. Det er en relativ felles opplevelse at psykisk helse, rus, lav utdanning og arbeidsledighet er gjennomgående utfordringer. En informant fra NAV beskriver utfordringene slik:

Det kan handle om, i første omgang psykisk helse og rus, tenker jeg (Veileder i NAV).

En annen sier:

... lav inntekt kan føre til sinne, frustrasjon og kanskje rusmisbruk. Det er vanskelig for de da (Veileder i NAV).

Stigmatisering og utenforskap er det også flere informanter som trekker fram som utfordring hos lavinntektsfamilier. Informant fra barneverntjenesten sier følgende:

De har jo store belastninger og de blir jo på en måte stigmatisert. De blir jo på en måte utenfor i samfunnet. Så er det forventet av vi skal være med på aktiviteter, vi skal være med på juleavslutninger, bursdager og alt dette her, og det er noe som lavinntektsfamilier ikke kan prioritere da (kontaktperson i bv.tj.).

Informantene var i første omgang inne på hvordan lavinntekt påvirker foreldrene. Samtidig opplevde jeg at de var særlig opptatt av barn og unge når det kommer til stigmatisering. At det er de det spesielt går ut over når familien ikke har tilstrekkelig med penger. Jeg tolker det slik at de tenker at den økonomiske belastningen preger også resten av familien, ikke bare foreldrene. En informant fra barneverntjenesten uttrykker dette slik:

Alt det som har med økonomi påvirker jo foreldrene, som igjen påvirker barna. De trenger å være med på aktiviteter og bli invitert inn i samfunnet. Og ja, ting koster, det gjør faktisk det, selv om vi sier ting kan være gratis (kontaktperson i bv.tj.).

Ut ifra svarene til informantene kom vi inn på familiedynamikken hos lavinntektsfamilier og om den eventuelt ble påvirket, og på hvilken måte. Det var enighet om og at familiedynamikken kunne bli påvirket i negativ forstand. En informant fra barneverntjenesten uttrykte det slik:

Hvis du har foreldre som på en måte er så opptatt av, eller er så belastet av alle bekymringene – ikke har nettverk, ikke har jobb, bekymrer seg for hvor da skal få tak i penger, så er det jo ikke plass til barn der. Det er så ... det blir vanskelig, barna blir jo ikke sett, tenker jeg. For det er så vanskelig, og så utvikler man kanskje psykiske problemer selv som voksen hvis man har alt det der (kontaktperson bv.tj.).

En annen informant fra barneverntjenesten nevnte også i denne sammenhengen at samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten kan bidra til å påvirke familiedynamikken i positiv retning. Dette med tanke på blant annet reduksjon av stressfaktorer og styrking av foreldreferdigheter:

Vi tror at trygge voksne skaper stabile barn, så hvis et godt samarbeid mellom barnevernet og NAV er til stede så er det mindre stressfaktorer i den voksnes liv. Og vi vet jo det at hvordan vi er som voksne, påvirker hvordan omsorg vi gir til våre barn ... (kontaktperson bv.tj.).

Informanter i barneverntjenesten fortalte at de tilbyr blant annet råd og veiledning til foreldre. Deres opplevelse beskrives som at for foreldre som allerede er i en stresset situasjon kan det være vanskelig å ta imot veiledning da det ikke er rom for dette i hverdagen.

En annen utfordring som nevnes av flere informanter er prioritering av penger. Det vises til eksempler hvor det prioriteres å kjøpe en ny tv framfor å investere i nødvendig utstyr til barna. Informantene uttrykker en opplevelse av at brukerne stiller seg selv i en vanskelig situasjon gjennom slike eksempler. Samtidig tolker jeg ut ifra svarene i intervjuene at de kan

ha forståelse for at det er vanskelig å prioritere når man utgangspunktet har lite. En informant i NAV sier:

... det med styring av økonomi, det krever en utrolig struktur når du har lite penger å leve for. Livet skjer jo, ikke sant. Det er dyrt å være fattig da (veileder i NAV).

En informant fra barneverntjenesten har liknende tanker om prioritering av penger og sier følgende:

Det vi ser er at økonomi er vanskelig. Det å disponere pengene riktig, det er ikke alltid like lett. Jeg ser for meg at det er ekstra utfordrende når du har lite og du da skal prioritere riktig. Det kreves litt da (kontaktperson i bv.tj.).

Det nevnes også at det er vanskelig å gjøre noen gode grep for å spare penger eller bruke mindre. Med lite penger til rådighet er det utfordrende å tenke langsiktig, og de bruker det de har der og da. Ut ifra det informantene sier tolker jeg det slik at for familier med lav inntekt kan det være utfordrende å prioritere pengene på en god måte og å få endene til å møtes.

Informantene i NAV har fokus på arbeidssøker og trekker fram lav utdanning hos foreldrene som en utfordring de kan ha. Dette genererer til vanskeligheter med å komme seg i arbeid, og også lavere inntekt i form av jobbene de er kvalifisert til. Foreldrenes utdanning er det lite fokus på i barneverntjenesten. Informantene fra barneverntjenesten nevner at foreldre i lavinntektsfamilier ofte kan stå utenfor arbeidslivet, men de snakker lite om årsaken som ligger bak. Dette tolker jeg som et eksempel på de ulike perspektivene de to tjenestene har. Det er en felles forståelse av at lavinntektsfamilier opplever utfordringer, men det er ulikt hvordan de vektlegger de ulike utfordringene og elementene i arbeidet sitt.

6.1.2 Eplet faller ikke langt fra stammen

Det er en felles forståelse blant informantene at lavinntekt kan gå i arv i generasjoner. Informanter både fra NAV og barnverntjenesten nevner at det eksisterer en sammenheng mellom arbeidsledighet og at lavinntekt går i arv.

Man kan jo si at det går litt i arv og da. Har man foreldre som har vært utenfor arbeidslivet så øker det risikoen for egen deltakelse i arbeidslivet. Det kan følge deg videre i livet da ... (kontaktperson bv.tj.).

En annen informant er inne på tidlig innsats og hvordan det kan være med å forhindre at lavinntekt går i arv over generasjoner. Informanten fra barneverntjenesten sier følgende:

Jeg tenker at jo tidligere en familie får hjelp, jo bedre utgangspunkt har et barn fremover for å ikke bli en NAV-kontakt selv. ... eplet faller ikke langt fra stammen. Så hva kan vi gjøre nå, i vårt samfunn, for at det skal gå enda bedre med deres barn (kontaktperson bv.tj.).

Veileder i NAV sier også at det er generasjoner som går igjen i systemet. De samme familienavnene dukker opp, og de ser at det er vanskelig å bryte den onde sirkelen som kan følge med lavinntektsfamilier.

6.2 Synergieffekten av samarbeid

Jeg vil videre presentere funn som omhandler samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten. Hvilke erfaringer har de, hvilke faktorer bidrar til gode samarbeid, hva opplever de som utfordrende, og hva slags tanker har de om hva som skal til om det er behov for forbedring. Samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten har ulik karakter og kvalitet ifølge informantene. Både veilederne i NAV og kontaktpersoner i barneverntjenesten forteller om samarbeid som har vært både bra og mindre bra. En av informantene skiller seg noe ut da det kun vises til gode samarbeid, og uttrykker det på følgende måte:

Jeg opplever at det er lett å samarbeide med NAV, at jeg får kontakt og at vi får til gode møter (kontaktperson i bv.tj.).

De resterende informantene har mer varierende erfaringer og trekker fram ulike årsaker til det. En informant legger vekt på struktur og roller, og sier følgende:

Jeg følte at det var et godt og tydelige samarbeid, og at barneverntjenesten brukte min rolle på en god måte (veileder i NAV).

En annen trekker fram deling av informasjon og at samarbeidsmøter er en god arena for det:

Jeg tenker samarbeidsmøter, det er veldig bra. For da blir det gitt samme informasjon til alle som samarbeider rundt familiene (kontaktperson bv.tj.).

En av informantene har erfaring med familiekoordinator fra tidligere arbeidsplass. Dette er noe som trekkes fram som en svært positiv erfaring. Informanten forteller at bruk av familiekoordinator forenklet samarbeidet og det var færre personer å forholde seg til. Familiekoordinatoren var tilknyttet NAV og hadde det overordnede ansvaret. Det opplevdes enklere å jobbe mot et felles mål. Det var en åpen dialog og rom for drøfting av saker ved behov. Informanten beskriver det slik:

... det opplevde jeg som utrolig nyttig, å ha den ene personen vi skulle forholde oss til. Det var også lettere å få til hyppige møter og å holde kontakten mellom møtene. Det var lettere å være åpne og transparente, noe jeg tenker er ganske sentralt for den jobben vi gjør. Det var en utrolig god erfaring. Skulle ønske det fantes sånne over alt ... (kontaktperson i bv.tj.).

Min tolkning ut ifra svarene til informantene er at de samarbeidene som har fungert bra kjennetegnes blant annet av struktur, kontinuitet, god informasjonsflyt og kjennskap til hverandre. Dette er også i tråd med eksisterende teori og forskning.

6.2.1 Jobber samtidig, men ikke sammen

Som nevnt tidligere jobber NAV og barneverntjenesten med mange av da samme familiene. Informantene har en opplevelse av at de jobber mer parallelt enn sammen og at det i mange tilfeller burde samarbeids mer. En informant fra barneverntjenesten uttrykker det på denne måten:

Jeg synes at i de fleste saker så har vi jobbet mer parallelt, at vi har jobbet samtidig, men ikke nødvendigvis sammen (kontaktperson i bv.tj.).

Det parallelle arbeidet beskrives på ulike måter av informantene, og det kan ha ulike årsaker. Lite kjennskap og kunnskap om hverandre er noe som går igjen i alle intervjuene. Ut ifra svarene til informantene tolker jeg det slik at mangelen på kunnskap om hverandre kan også være en årsak til at samarbeid uteblir. En informant fra barneverntjenesten har tanker om at mer kunnskap om hverandre kan bidra til mer helhetlig tjenestetilbud til brukere og klienter. Informanten sier følgende:

Jeg tenker at vi må ha fokus på samarbeid med NAV da. Å skaffe mer kunnskap om NAV, hva egentlig mandatet deres er og hva de kan hjelpe familier med. Og så på en måte sette sammen puslespillet. Jeg vet hva vi kan gjøre, så hvis det er nok kunnskap om hva NAV kan gjøre så er det et puslespill som kan settes sammen da (kontaktperson bv.tj.).

Veileder i NAV har kjennskap til at barneverntjenesten kan gi råd og veiledning til foreldre, og at de har ulike tiltak de kan tilby familiene. De kan også gi kompenserende økonomisk bistand. Ut over dette er det lite konkretisert fra NAV hva barneverntjenesten har av ulike tiltak. En informant fra NAV viser til også til at helheten uteblir ved for liten kunnskap om de ulike verktøyene tjenestene innehar:

Nå vet ikke jeg så mye om verktøykassen til barneverntjenesten, men kanskje de har en verktøykasse, og vi har jo vår. Kan vi ikke samkjøre? (veileder i NAV)

Avstand er noe informanter fra begge tjenestene trekker fram som en utfordring. Dette beskrives nokså likt fra begge tjenestene. Min oppfatning er at ikke den ene eller andre tjenesten føler på større avstand enn den andre, men årsaken er ulik. Når de snakker om avstand, så er det ikke i fysisk forstand. Fra barneverntjenesten sin side tolker jeg det slik at avstanden mellom tjenestene i hovedsak handler om NAV som en stor organisasjon Det oppleves som uoversiktlig og det er manglende kunnskap hos ansatte i barneverntjenesten om hvordan NAV er bygd opp og hvordan det henger sammen. En informant sier følgende:

Nei, hvem skal jeg ringe? Hvis jeg ringer 55 55 33 33 så blir jeg jo der. Det er litt sånn da, NAV er langt borte, men det er jo egentlig rett borti gata, men det virker så langt

borte på en måte. NAV virker så langt borte, i masse papirer og telefoner og sånn. Ja ... (kontaktperson i bv.tj.).

Det gis uttrykk for at følelsen av stor avstand mellom tjenestene bidrar til at samarbeid uteblir. En av informantene sier:

Jeg tror at det ofte er en avstand mellom NAV og barneverntjenesten. Vi vet ikke helt hva den andre driver med. Jeg tror det er reelt at det i enkelte saker ikke blir gjennomført samarbeid fordi det føles ut som om det er så langt imellom oss (kontaktperson bv.tj.).

Fra NAV sin side er min oppfatning at avstanden de beskriver av og til kan bunne i mangel på informasjon og taushetsplikten. De forteller at de ofte kan sitte med en følelse av at barneverntjenesten holder igjen informasjon med bakgrunn i taushetsplikten. Begge tjenestene har ulike lovverk og rammer å forholde seg til og de er begge bundet av taushetsplikt. Samtidig uttrykker informantene fra begge tjenester at det som regel ikke er noen utfordring å få samtykke fra foreldene til at NAV og barneverntjenesten kan samarbeide.

En informant fra NAV uttrykker sin opplevelse av avstand slik:

Jeg skulle ønske det var mer struktur og mer informasjonsflyt. Og en kortere vei på et vis (veileder i NAV).

Mangle på informasjon i samarbeid er noe veileder i NAV trekker fra. Veilederne i NAV uttrykker frustrasjon ved saker hvor det plutselig foreligger inngripende tiltak i familien uten at NAV blir informert om dette. Er de heldige så forteller foreldrene selv om hvordan situasjonen er, men det er det ikke alltid at de gjør. En informant trekker fram et eksempel:

Det skjer jo det her, at barnevernet plutselig blir borte på en måte. Og så får jeg vite via andre kanskje, at foreldrene har blitt fratatt barna og at de er plassert i fosterhjem. Da skjønner jeg jo veldig lite av hva som foregår (veileder i NAV).

Når slike ting skjer gis det uttrykk for at det blir vanskelig å jobbe videre med foreldrene i forhold til arbeidsrettet aktivitet. Det er mye som skjer rundt foreldrene som gjøre at arbeid kommer i andre, eller tredje rekke. Om NAV hadde fått informasjon om dette ville de kunne

funnet måter å tilrettelegge for foreldrene og tilpasset bistanden fra NAV ifølge informanten. Selv om NAV kan sitte med en opplevelse av at det i noen tilfeller er mangle på informasjon fra barneverntjenesten, er barneverntjenesten samtidig opptatt av god informasjonsflyt for å kunne tilby helhetlig hjelpetilbud til klientene. En kontaktperson i barneverntjenesten uttrykker viktigheten av informasjonsmeldingen slik:

Informasjonen må være så god at den andre samarbeidspartneren får nok informasjon for å forstå hvordan den familien eller mennesket har det (kontaktperson bv.tj.).

Fra barneverntjenestens perspektiv kan det oppleves vanskelig å forstå hvorfor NAV ikke kan bistå økonomisk i enkelte saker. Barneverntjenesten har ikke oversikt over foreldrenes økonomi, men de ser at det er behov for bistand. Det kan for noen oppleves frustrerende at NAV ikke kan dekke kostnader, og at det ender opp med at barneverntjenesten må gjøre det, noe som flere opplever ikke er deres oppgave. En kontaktperson i barneverntjenesten sier det slik:

Det er jo på en måte litt vanskelig, når man på vår side ikke har fullstendig kontroll på hva det er som er grunnlaget for at det ikke er mulig å få en stønad eller økonomisk bistand fra NAV (kontaktperson i bv.tj.).

Slik jeg tolker det er det mangel på kunnskap om hverandre og manglende informasjonsflyt som skaper slike situasjoner. Jeg opplever også at det handler om roller og hvilke oppgaver de ulike tjenestene har. Flere av informantene beskriver også utfordringer i samarbeidene som omhandler rolleavklaringer og ansvarsfraskrivelser. Ofte er samarbeidene preget av avklaringer om hvem som skal dekke de ulike økonomiske utgiftene, framfor hvordan man på en helhetlig måte kan hjelpe familiene. Flere beskriver dette som uheldige diskusjoner med familiene til stede. I tillegg nevnes manglende retningslinjer og rammer innad i tjenestene for hvem som skal dekke hvilke kostnader. En informanter sier:

... hvem som tar regningen rett og slett. Det er jo veldig frustrerende når det ikke er noe sånn overordnet, eller rammeavtale for hvem som faktisk skal gjøre det (veileder i NAV).

Det vises også til eksempler med uttalelser som «dette er ikke vårt ansvar», «dette er ikke vår oppgave». Informantene gir uttrykk for at de ønsker seg mer kunnskap om hverandre for å bedre kunne forstå den andres perspektiv. Veileder i NAV sier følgende:

Jeg kunne ønske at man kunne ha litt med forståelse for hverandres, eller innsikt i hverandres fagfelt og lovverk. For det handler ikke om at man ikke vil (veileder i NAV).

Siste del av sitatet her opplever jeg er felles for de fleste. Min tolkning gjennom intervjuene er at de fleste ønsker å samarbeide, det er ikke viljen det står på, men heller kanskje rammen rundt.

6.2.2 Perspektivenes virkning

Det å få de ulike perspektivene inn i et samarbeid om lavinntektsfamilier trekker flere av informantene fram som positivt. En informant i barneverntjenesten trekker fram viktigheten av samarbeid mellom de to tjenestene, nettopp for å få fram de ulike perspektivene:

Det gjør jo at disse samarbeidene er kjempeviktige, sånn at alle perspektiver kommer fram. Alle perspektivene møtes - hva kan vi gjøre sammen? (kontaktperson i bv.tj.)

Barneverntjenesten har barneperspektivet og også familieperspektivet i sine saker. De har mulighet til å snakke med alle parter i saken, og har stort fokus på å få fram barnets stemme. NAV derimot har mer et perspektiv som går på enkeltindividet og den voksne. De har lite tilgang på informasjon om barna, annet enn det foreldrene formidler i samtaler med veilederne. Samtidig er de opptatt av å kartlegge familiesituasjonen, og spesielt om det er barn inne i bildet. En veileder i NAV uttrykker det slik:

Jeg følger jo egentlig ikke opp familien, jeg følger opp arbeidssøker, ... men vi kartlegger jo også familiene (Veileder i NAV).

En annen sier:

Selv om vi følger opp den voksne så tenker vi jo veldig masse på familien, og på ungene der (veileder i NAV).

Informanten sier videre at når de vet at det er barn i familien, så spør de gjerne blant annet om hva barna gjør på fritiden og om de eventuelt deltar på aktiviteter. På den måten får de mer informasjon rundt barn og får kartlagt familiesituasjonen på en god måte. For øvrig er de da avhengig av at informasjonen som foreldre oppgir er korrekt.

Nav har tilgang til informasjon om brukerne har barn eller ikke. Min opplevelse ut ifra det informantene forteller i intervjuene er at de er opptatt av å ivareta barna og hele familien. Informantene forteller også at de har gode rutiner for å melde bekymring til barneverntjenesten, og at de er opptatt av sin plikt til å melde. En veileder i NAV påpeker at de kan ha mye informasjon om foreldrene, og sier følgende:

Jeg tenker at det er ikke så mange andre som ser disse foreldrene, hvis de ikke jobber, ikke deltar i noe, ikke sant. Så har vi informasjon om både helse, økonomi og framtoning. Så derfor tenker jeg at vår rolle er veldig viktig (veileder i NAV).

I intervjuene med veilederne i NAV kom vi også inn på barneperspektivet. Veileder i NAV snakker aldri, eller sjeldent med barn og unge om hvordan de har det. Foreldrene blir en sekundærkilde for NAV når det gjelder barnas situasjon, og samarbeidene kan bidra til et mer helhetlig perspektiv. En av informantene fra NAV sier følgende:

De erfaringen jeg har er at vi kan finne ut hvordan vi skal få det her til å gå rundt, og man får mer barnets perspektiv inn i NAVs arbeid da, der vi har foreldrearbeidet i fokus ... vi får avdekt en del ting vi sikkert ikke hadde gjort hvis vi ikke hadde samarbeidet, fordi vi ikke hadde fått informasjon om det (veileder i NAV).

Når det snakkes om de ulike perspektivene i intervjuene så er «helhet» en faktor som går igjen. Det å ha et felles mål og et helhetlig bilde av utfordringene som kan prege disse familiene anser de fleste som viktig for å kunne hjelpe på best mulig måte. Det er en felles formening om at helheten skapes ved å belyse de ulike perspektivene i et samarbeid. Spesielt veilederne i NAV forteller at de opplever utfordringene lavinntektsfamilier kan ha, er komplekse og det er vanskelig å kunne få til et helhetlig godt hjelpetilbud på egenhånd. En

informant fra NAV er inne på at de ulike perspektivene gjennom et samarbeid vil kunne bidra til helhetlig tenkning og gjøre arbeidet mer effektivt.

Vi bruker veldig mye tid og etter hvert så kommer vi dit, men vi kommer dit raskere i saker der barneverntjenesten er inne og hvor vi kan samarbeide (veileder i NAV).

En kontaktperson i barneverntjenesten nevner viktigheten av de ulike perspektivene for å skape helhet og sier følgende:

Det er jo helheten, for at hele mennesket skal greie å ha det bra, tenker jeg (kontaktperson i bv.tj.).

Gjennom dialogen i intervjuene opplevde jeg at både veilederne i NAV og kontaktpersonene i barneverntjenesten løftet fram familieperspektivet. De gikk fra enkeltindividperspektivet og barneperspektivet til familieperspektivet. Jeg tolker det slik at selv om de i utgangspunktet har ulike perspektiver, så enes de om viktighetene av familieperspektivet og hvordan lav inntekt påvirker hele familien og ikke bare enkeltindivider.

Ut ifra svarene i intervjuene tolker jeg det dit hen at det både for NAV og barneverntjenesten oppleves som viktig å få fram de ulike perspektivene inn i et samarbeid. Kompleksiteten i saker som gjelder lavinntektsfamilier er krevende å løse på egenhånd, og de fleste av informantene ser positivt på å samarbeide med den andre tjenesten.

6.2.3 Kan vi ikke samkjøre?

Samtlige av informantene mener at NAV og barneverntjenesten er viktige samarbeidspartnere når det kommer til lavinntektsfamilier. En av informantene poengterer underveis i intervjuet at bevisstheten rundt viktigheten av samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten øker gjennom dialogen. Vedkommende blir mer bevisst på hvor viktige samarbeidspartnere NAV og barneverntjenesten er og sier følgende:

NAV er en av de viktigste samarbeidspartnerne barneverntjenesten kan ha faktisk, sånn har jeg ikke tenkt før ... (kontaktperson bv.tj.).

En annen sier:

Jeg tror det er viktig med samarbeid rundt lavinntektsfamilier, men det kommer ikke av seg selv da, hvis det er opp til hver enkelt (veileder i NAV).

Dette sitatet føre videre til at samarbeid mellom tjenestene må forankres på ledernivå. Som informanten sier så kommer ikke de gode samarbeidene av seg selv om det er opp til den enkelte veileder eller kontaktperson. Dette er det en felles forståelse for av samtlige informanter. Det beskrives på følgende måte:

Jeg tror det må være satt i system hvis samarbeid skal fungere jevnt over. Det må opp på ledernivå (veileder i NAV).

Det at ledelsen lager en samarbeidsplan. Har noen punkter at; det gjør NAV; det gjør barneverntjenesten. Da blir det enklere for oss å forholde oss til det, om det er forankret i ledelsen (kontaktperson i bv.tj.).

Samtlige av informantene er også inne på at det fra ledelsens initiativ bør informeres mer på tvers av tjenestene om de ulike rollene og oppgavene. Det foreslås informasjonsmøter hvor de to tjenestene presenterer seg for hverandre og forklarer blant annet roller og oppgaver. En av informantene fra NAV sier:

Et samarbeidsmøte hadde vært bra. Hvor vi kan fortelle hverandre hvordan vi jobber slik at vi kan få en bredere forståelse av hvordan den andre tjenesten jobber, hva vi gjør og hva vi kan gjøre. For vi går jo og føler på at de ikke forstår hva vi gjør. Så gjør jo sikkert de det samme om oss. Jeg føler jo at NAV er veldig misforstått også da, fordi mange tror at vi ... at det handler kun om økonomi. Så hvis man på en måte bruker tid på å informere hverandre, så vil den forståelsen bli mye bedre tenker jeg. Og det kan gi grunnlag for mer samarbeid. En sånn type møte hadde vært kjempebra (veileder i NAV).

En annen informant sier:

Jeg tror nok det at man burde sette seg ned sammen, for å forenes om en god struktur. At tjenestene kommer med sine perspektiv slik at det blir en bedre forståelse av hverandre. Det positive er jo at målet er det samme (veileder i NAV).

Kontaktperson i barneverntjenesten uttrykker det slik:

Det er alltid fruktbart å ha møter - informasjonsflytmøter. Der NAV forteller hva som er oppgavene deres, hva kan vi informere klientene om, hva kan de søke på, hva har de rett på. Jeg tenker det er greit å ha slike møter innimellom (kontaktperson i bv.tj.).

En annen sier:

Jeg ser jo nytten i å kunne ha bedre kontroll på hvordan NAV er bygd opp. En oversikt over NAV og de som jobber der. Jeg tror heller ikke NAV har det om oss. Her har vi masse forbedringspotensialer mellom etatene som er på systemnivå og ikke på brukernivå. Hvorfor er ikke vi der og forteller litt om organiseringen vår, om hvem som er hvor, og at NAV kan gjøre det samme for oss (kontaktperson i bv.tj.)

Ut ifra det informantene sier tolker jeg det slik at det er et tydelig behov for informasjon om hverandre på tvers av tjenestene. Ønsket om å samarbeide er uten tvil til stede, men det mangler noen klare retningslinjer for å etablere samarbeidene og skape de gode samarbeidene. Med klare retningslinjer og kunnskap om hverandre vil det gå mindre tid til rolleavklaringer og ansvarfordelinger. Det vil være kjent av partene før de går inn i samarbeidet. Det er en sammenfallende oppfatning om dette behovet hos informantene. Forslagene kom fra informantene selv. Det ble ikke stilt spørsmål som var ledende til dette, med det ble stilt spørsmål om det var behov for forbedringer rundt samarbeidene mellom tjenestene og hva de tenkte eventuelt skulle til. Det tolker jeg som et felles ønske og opplevelse av et behov for informasjon, kunnskap og bedre retningslinjer lokalt.

6.3 Oppsummering av funn

Funnene i datamaterialet viser at informantene i NAV og barneverntjenesten har en relativ lik beskrivelse og forståelse av lavinntekt. Det samme gjelder for livssituasjonen og

utfordringene lavinntektsfamilier kan ha. Informantene fra NAV har naturlig nok noe mer fokus på stønadsbehovet enn barneverntjenesten da det er oppgave som ligger til NAVs mandat. Det er en felles opplevelse av at lavinntektsfamilier har utfordringer med å dekke utgifter som går ut over de grunnleggende behovene.

Når det kommer til livssituasjonen og utfordringer lavinntektsfamilier har er det mange likhetstrekk i informantenes oppfatning og forståelse av det. Slik jeg oppfatter det evner de å ta den andre tjenestens perspektiv på flere områder. Selv om informantene i NAV i første omgang har arbeidsrettet fokus for brukerne, ser de også hvordan lav inntekt påvirker hele familien, også barn og unge. Kontaktpersonene i barneverntjenesten gjør gode refleksjoner rundt hvordan foreldrenes situasjon påvirker barna, og på den måten ser de viktigheten av å sikre inntekt gjennom deltakelse i arbeidslivet og samfunnet generelt. Det er også en felles oppfatning av at psykisk helse og rus kan bli påvirket av livssituasjonen som preger lavinntektsfamilier.

Med tanke på samarbeid mellom de to tjenestene er det mange felles faktorer som trekkes fram som både hemmende og fremmende. Med unntak av en informant hadde alle informantene blandet erfaring med samarbeid mellom de to tjenestene. Faktorer som virker fremmende er god etablering av samarbeid, jobbe sammen framfor parallelt, god informasjonsflyt og se nytten av den andre parts rolle. Helhet var noe som mange informanter trakk fram, og for å få fram helheten er de gode samarbeidene viktig å få til.

Det var flere faktorer som gjør at samarbeidene kan oppleves utfordrende. Manglende kunnskap om hverandre, manglende retningslinjer eller kjennskap til retningslinjer, mangel på informasjon og manglende rolleavklaring og kjennskap til mandater.

Informantene hadde gode refleksjoner og tydelige svar på hva det tenkte kunne forbedres med tanke på samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten. Felles for de alle var ønsket om mer kunnskap om den andre tjenestens mandat og informasjon om hvordan de jobber, samt hvem de er. Forankring på ledernivå var også en fellesnevner. Via refleksjonene som ble gjort i intervjuene er min tolkning at flere samarbeid vil bli gjennomført om ledelsen involveres og at felles møter med rolleavklaringer, ansvarsfordeling og generelle retningslinjer vil bedre samarbeidene.

Gjennom refleksjonen til informantene er min oppfatning at det er en felles opplevelse og forståelse om at det er viktig med samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten for å kunne bistå lavinntektsfamiliene med den komplekse livssituasjonen de kan ha. De er alle en del av et felles samfunnsoppdrag som de ikke klarer å løse på egenhånd.

7 Drøfting

Formålet med dette studiet har vært å få fram erfaringer fra samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten om lavinntektsfamilier. Hva er det som skaper de gode samarbeidene og hvilke faktorer er det som kan virke hemmende. Gjennom erfaringene som informantene har delt har det vært ønskelig å få fram hvordan veileder i NAV og kontaktpersoner i barneverntjenesten ser på hverandre som samarbeidspartnere, og om de ser nytten og nødvendigheter av at de samarbeider i saker som omhandler lavinntektsfamilier.

I første del vil jeg drøfte egne funn opp mot eksisterende forskning og teori. Både forståelsen av lavinntekt og livssituasjonen til lavinntektsfamilier, samt utfordringer og synergieffekten av samarbeid vil bli drøftet.

I siste del vil jeg bevege meg noe bort fra egne funn og se på de politiske implikasjonene studien har med tanke på lavinntekt og samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten.

7.1 To sider av samme sak med felles gevinst

Det er tydelig at informantene i min undersøkelse har en relativ felles forståelse om at det er nyttig og nødvendig at NAV og barneverntjenesten samarbeider om lavinntektsfamilier. I saker hvor det vil være hensiktsmessig med samarbeid vil en kunne oppnå et mer helhetlig tjenestetilbud og tilby virksomme tiltak til familiene. Samtidig vil det være ressurs sparende ved at man jobber sammen i saker, framfor parallelt. For familiene sin del vil det også være positivt med tanke på at det vil bli færre møter og mer samlede tjenester å forholde seg til. Hva som defineres som hensiktsmessig er ifølge undersøkelsen opp til hver enkelt veileder og kontaktperson å bedømme. Ut ifra dette kan det være tilfeldig hva man oppnår av gevinster.

Informantene i min undersøkelse fortalte at de kan oppleve at man sitter på hver sin tue og jobber med sine saker, framfor å dra nytte av hverandres kompetanse og ressurser. Dette til tross for at de jobber med de samme familiene. De holder seg til sine mandater, innenfor egne rammer. Det oppfattes som om det er mangel på kunnskap om hva den andre tjenesten faktisk kan bidra med inn samarbeidet som er årsaken, framfor viljen til å samarbeide.

I slike tilfeller kan det oppstå gråsoner som kan føre til at samarbeid uteblir. Gråsonene kan dermed føre til dobbeltarbeid og en ineffektiv utnyttelse av kompetanse og ressurser innenfor de spesialiserte områdene. Jacobsen (2004) viser til at disse gråsonene kan oppstå ved

arbeidsfordeling fra systemnivå. Oppgavene er ikke klart fordelt og denne antakelsen om at det blir ivaretatt av andre kan bidra til at det oppstår gråsoner (Jacobsen, 2004). En av informantene i min undersøkelse støtter denne antakelsen med dette sitatet: *Så enden på visa er jo at begge tenker at dette er jo ivaretatt av den andre* (kontaktperson i bv.tj.). For å unngå disse gråsonene er god informasjonsflyt sammen med kunnskap om hverandre viktige faktorer. Å vite hva den andre parten jobber med er nyttig ifølge informantene. Samarbeidet blir transparent og bidrar til at de kan konsentrere seg om oppgavene og rollen de har, og samtidig med sikkerhet vite at andre saker blir håndtert av samarbeidende part. De unngår å «anta» at det blir ivaretatt av den andre parten. Kompetansen blir benyttet på de rette områdene og det blir en god utnyttelse av ressurser. Lone og Værnor (2019) viser til at kunnskapsdeling og kjennskap til hverandres kompetanse er viktige faktorer for å lykkes med samarbeid (Lone & Værnor, 2019). Når det kommer til kunnskap om hverandres roller, ansvar og oppgaver viser det seg ifølge informantene at det er mangel på nettopp det. Dette ser ut til å være en utfordring både når det gjelder gjennomføring og opprettelse av samarbeid. På den ene siden kan mangel på samarbeid være årsaken til at det jobbes mer parallelt enn sammen. På den andre siden kan det parallell arbeidet sees på som en konsekvens av den manglende kunnskapen om hverandre.

Fra barneverntjenestens perspektiv beskriver informantene at spesielt NAV sin rolle kan være vanskelig å forstå og få en oversikt over. I hovedsak handler NAV sin oppgave om å bistå enkeltindivider økonomisk. Informantene fra NAV sier at i tillegg til dette er NAV sin oppgave også så mye mer. De skal veilede brukere til arbeidsrettet aktivitet og deltakelse i arbeidslivet. For å kunne gjøre dette må de bli kjent med vedkommende og kartlegge brukers situasjon. På denne måten får veileder i NAV tilgang til mye informasjon som barneverntjenesten ikke har samme tilgang til. Ask et al. (2021) viser til liknende funn med at NAV har fått et utvidet ansvarsområde og at veileder i NAV sitter på mye kunnskap om livssituasjonen generelt til familiene, ikke bare det som omhandler økonomi (Ask et al., 2021, s. 64). For at andre tjenester skal kunne dra nytte av den kunnskapen NAV sitter med, er det jo en forutsetning at de vet om nettopp dette – at NAV har et utvidet ansvarsområde, som ikke bare omhandler økonomi. Et spørsmål som kan stilles er hvem som står ansvarlig for å opplyse om de ulike oppgaven på tvers av tjenester? Både i strategier og retningslinjer står oppgavene beskrevet, men får å få denne kunnskapen må man kanskje aktivt oppsøke den. Det vil, slik jeg oppfatter det, i mange tilfeller være opp til den enkelte å tilegne seg kunnskapen om NAVs ansvarsområde, noe som kan føre til stor variasjon på individnivå.

Når man ser på hvilke konsekvenser det kan ha for barn å vokse opp i lavinntektsfamilier kan det bekreftes at omsorgen bli preget av den økonomiske situasjonen til familien. Både når det gjelder emosjonelle og materielle investeringer. Bøe (2015) illustrere påvirkningen og synergieffekten dårlig økonomi kan ha på barn og familier med lav inntekt gjennom familieprosess- og familieinvesteringsmodellen (Bøe, 2015, s. 9–10). Informanter både fra NAV og barneverntjenesten hadde en formening om økonomi som en del av omsorgen. De uttalte følgende: *Jeg tenker, økonomi - det er omsorg det også* (kontaktperson i bv.tj); *Lavinntekt påvirker jo barna. Dårlig økonomi kan jo på et vis også være omsorgssvikt* (veileder i NAV). Økonomi vil i mange tilfeller være et naturlig tema i samtale mellom bruker og veileder i NAV. Mens i barneverntjenesten kan økonomi vise seg å være et ømfintlig tema for samtaler mellom foreldre og kontaktpersoner i barneverntjenesten. Det kan være et tema det er vanskelig å snakke om, og heller ikke ønskelig fra foreldrenes side (Flemmen, 2020). Det er ifølge informantene i min undersøkelse heller ikke noe som prioriteres i første rekke om det ikke er økonomi som er årsaken til bekymring meldt til barnevernet. Dette kan føre til manglende informasjon om familiens økonomiske situasjon fra barneverntjenesten sin side. I barneverntjenesten handler det først og fremst om barnet og omsorgssituasjonen, samt dets oppvekstvilkår. Det er ikke nødvendigvis foreldrenes personlige utfordringer som er fokus, men hvordan de legger til rette for en tilfredsstillende omsorg for sine barn. Omsorgssituasjonen til barn blir kartlagt, men det er ikke alltid at alle nyanser og årsaker kommer fram.

Både i NAV og barneverntjenesten er barnet et referansepunkt når det er barn i familien, men det er ulikheter i hvordan de vurderer situasjonen. Hos NAV kan bekymringen ligge i økonomien og lav inntekt, mens hos barneverntjenesten er det foreldrenes adferd og ivaretagelse av barnet som er fokus og økonomi er mer et sekundærproblem. Informantene ser allikevel forholdsvis likt på konsekvensene det kan ha for barn som vokser opp i lavinntektsfamilier, men framgangsmåten og tanker om hvordan de skal hjelpe familien er noe ulikt. Barneverntjenesten benytter ofte tiltak i hjemmet for å bedre oppvekstvilkårene til barn og unge. Veiledning er tiltaket som er mest brukt (Bufdir, 2022). Spørsmålet en kan stille er da hvorvidt veiledningen når fram hos foreldrene når det er økonomiske utfordringer inne i bildet. Med bakgrunn i familieprosessmodellen er det kanskje økonomi som er hovedproblemet og som påvirker omsorgssituasjonen (Bøe, 2015). Så selv om kontaktpersoner i barneverntjenesten ser sammenhengen mellom økonomiske utfordringer og oppvekstvilkår,

kan det være at det er veiledning til foreldre som først og fremst prioriteres, og ikke samarbeid med NAV for å sikre inntekt og bedre levekårene.

Fra NAV sin side så er det en viktig oppgave å sikre inntekt, og arbeidsrettet aktivitet hos foreldrene blir prioritert først. Foreldrene kan ved manglende samarbeid bli satt i en skvis hvor de skal tilfredsstille NAV sine krav om arbeidsrettet aktivitet, samtidig som de skal motta veiledning fra barneverntjenesten. Det blir et krysspress fra to tjenester som i utgangspunktet skal hjelpe de. Det kan vise seg at det ikke er tilstrekkelig med retningslinjer og strategier for samarbeid. Det må også legges en plan for hvordan man kan samarbeide slik at foreldre kan ta imot veiledning samtidig som de har kontakt med NAV. Det trengs kunnskap og tilgang til måter som tjenestene kan samarbeide på for å redusere blant annet stressnivået hos foreldre i lavinntektsfamilier. De ulike perspektivene og logikkene tjenestene har på oppfølgingen av familiene kan også ha betydning for samarbeidene (Oterholm, 2018). NAV kan eksempelvis se et behov for samarbeid på et tidligere stadium når det er økonomi som er utfordringen. Ved å starte samarbeid tidligere i saker vil det kanskje kunne ha en større effekt på familiene og bidra til at begge tjenestene kan lykkes med sine tiltak. Tidlig etablering av samarbeid kan kanskje også bidra til mer forebyggende arbeidet slik at familien unngår problemer som blir mer alvorlige fra barneverntjenesten sin side. Dette fordrer at både veiledere i NAV og kontaktpersoner i barneverntjenesten innehar kompetanse om hvordan økonomi påvirker familiene, som Bøe (2015) viser til i familieprosessmodellen (Bøe, 2015).

Ut ifra funnene i undersøkelsen er min oppfatning, som nevnt tidligere, at det parallelle arbeidet bunner i blant annet for lite kunnskap om hverandre, og at samarbeid uteblir nettopp av den årsak. Fra et annet perspektiv kan kunnskapen om hverandre øke gjennom samarbeid. Ask et al. (2021) belyser nettopp dette perspektivet hvor årsaken til at de ikke vet nok om hva den andre tjenesten jobber med, kan ligge i at det samarbeides for lite. De sier videre at gjennom samarbeidene vil de få bedre kjennskap til hverandre (Ask et al., 2021, s. 65). Dette støttes også av Hansen og Ramdal (2014). Hva som må komme første, av kunnskap om hverandre eller samarbeid, kan det være ulike syn på, men det kan kanskje være en enighet om at det ene fører til noe positivt med det andre. Kunnskap om hverandre kan føre til økt samarbeid og samarbeid kan føre til økt kunnskap om hverandre. De har en gjensidig påvirkning. På den andre siden kan det ta tid å etablere og få til gode samarbeid og det er flere grep som må gjøres før en kommer i mål med tilstrekkelig kunnskap om hverandre. Fokuset bør etter min mening være på både økt kunnskap og økt samarbeid.

Et ønske som ble ytret av samtlige informanter i min undersøkelse var mer kjennskap og kunnskap om hverandres mandater. Tanker om hvordan dette kunne løses var å ha felles møter med informasjon om hverandres tjenester. For at dette skal kunne gjennomføres var de tydelige på at fokuset og initiativet må komme fra ledernivå. En kan tenke at dette virker som en relativ enkel måte å øke kjennskapen og kunnskapen om hverandre. Samtidig kan det være krevende å få til med tanke på prioritering av tid og ressurser i en travel hverdag. Nettopp bruke av tid kan være en utfordring, men på lag sikt vil det kanskje allikevel lønne seg (Pedersen, 2021). Om man ser på den langsiktige gevinsten, vil en prioritering av økt kjennskap og kunnskap om hverandre kunne bidra til mer effektive samarbeid, og kanskje hyppigere samarbeid. I tillegg vil det også kunne ha en positiv effekt på familiene da det mest sannsynlig vil bli mer produktive møter med avklarte roller og ansvarsområder på forhånd. Samtidig er det også viktig at prioriteringen er regelmessig innad i de ulike tjenestene med tanke på blant annet utskiftning av personale.

Det er tydelig at det er behov for kunnskap på tvers av tjenestene, men hva er det egentlig behov for kunnskap om? Er det oppgavene og mandatene, arbeidsprosesser, eller gjelder det også de ulike perspektivene som påvirker prioritering og tiltak i saker? Jeg tenker det er behov rundt alle de nevnte områdene, og at det ikke er tilstrekkelig med kunnskap kun om mandater, oppgaver og ansvar. Informantene påpekte at det er viktig å få fram de ulike perspektivene tjenestene har. Tjenestene kan supplere hverandre gjennom kunnskap om de ulike perspektivene. Når det kommer til arbeidsprosessen til NAV, kan det i mange tilfeller være en lang og krevende prosess med avklaringer rundt blant annet arbeidsevne. I tillegg er det vedtak som skal fattes, noe som ligger utenfor veileders oppgaver. Økonomisk stønad, som sosial stønad, er heller ikke noe som ligger til veilederes oppgave. Veileder i NAV skal i hovedsak veilede brukere ut i arbeidsrettet aktivitet. Dette gjør at arbeidsprosessen kan være uoversiktlig for andre tjenester da det innad i NAV er flere roller som er involvert i ulike saker og alle henger nødvendigvis ikke sammen (NAV, 2022). I barneverntjenesten er det fagleder eller barnevernleder som tar beslutninger. Det er en mindre organisasjon enn NAV og det er ofte kortere vei til avklaringer enn i NAV. Ulikhetene i arbeidsprosessene og de forskjellige fasene kan kanskje bidra til utfordringer i koordinering av samarbeidet om lavinntektsfamilier. Derfor vil det være nyttig også med kunnskap om arbeidsprosessene på tvers av tjenestene, samt hvilket ansvar og myndighet som ligger til veiledere og kontaktpersoner.

Samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten kan gi gevinster både på kort og lang sikt. Gjennom undersøkelsen kom det fram flere eksempler på dette. På kort sikt vil det kunne bidra til å styrke familiene og bidra til at de kan betale regningene som kommer, og at barna kan delta på aktiviteter på lik linje med andre jevnaldrende. Det kan hindre utenforskap og åpne for mulighet til sosial deltakelse i samfunnet. NAV kan få jobbet bedre med sine brukere med tanke på arbeidsrettet aktivitet og deltakelse i arbeidslivet. Det vil også være med å bidra til å styrke foreldrene på flere områder, også når det kommer til omsorgen for barna. Stressfaktorene hos foreldrene knyttet til økonomi kan reduseres, som igjen vil påvirke deres psykiske helse og deres oppdragerstil. Flere av eksemplene over er også mål beskrevet i regjeringens samarbeidsstrategier, samt retningslinjene for samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten (Barne-, og familiedepartementet, 2020; NAV, 2021b).

Det kommer frem ulike nyanser av gevinsten av samarbeid i undersøkelsen. Ut ifra min tolkning har NAV et mer langsiktig perspektiv med tanke på hvilke tiltak de har for å øke inntekten og bidra til at familiene skal bli uavhengige av økonomisk støtte. Fra barneverntjenesten sin side er det noe mer kortsiktig hvor de kan gå inn med kompenserende tiltak som økonomisk støtte. For øvrig ser det ut til at disse kompenserende tiltakene kan bidra til at familier blir værende i systemet over lengre tid, da de blir avhengig av de kompenserende økonomiske tiltakene (Flemmen, 2020). På lang sikt vil det allikevel kunne være store samfunnsmessige gevinster som resultat av gode samarbeid om lavinntektsfamilier. Informantene beskriver at de er en del av et felles samfunnsoppdrag og at det må jobbes sammen for å redusere risikoene for barn og unge som vokser opp i lavinntektsfamilier. Ved å øke inntekten gjennom deltakelse i arbeidslivet vil levekårene kunne bedres. Foreldrene vil kunne være gode rollemodeller for sine barn og faren for at lavinntekt går i arv kan reduseres. Det kan hindre frafall fra skolen og bidra til økt høyere utdanning, som igjen vil kunne øke deltakelse i arbeidslivet senere i livet (Hyggen et al., 2018; Lorentzen & Nielsen, 2008).

Som nevnt tidligere viser informantene til at de har et felles samfunnsoppdrag i arbeidet med lavinntektsfamilier. Lav inntekt påvirker både levekår og livssituasjonen generelt (Brattbakk, 2020; Bywaters et al., 2016; Hyggen et al., 2018; Normann, 2021). I lys av dette kan det stilles spørsmål ved lovendringen i barnevernloven hvor barnevernets ansvar i forhold til levekår er foreslått fjerne (Prop. 133 L (2020-2021), 2021). Ansvaret for oppfølging av familiene er fortsatt gjeldene da lavinntektsfamilier er overrepresentert i barneverntjenesten,

det er fortsatt de samme familiene, men familienes levekår er ikke lenger en del av barnevernets oppgaver. Med bakgrunn i dette vil det si at samarbeidene framover vil bli desto viktigere for å kunne kartlegge og sørge for at levekårene er tilfredsstillende for barn og unge. Om ikke, vil det være nok et punkt som kan føre til ansvarsfraskrivelse. Det felles samfunnsoppdraget vil fortsatt være gjeldende.

7.2 Konsekvenser av samarbeid - fra et politisk ståsted

NAV og barneverntjenesten sitt ansvar for ivaretagelse av utsatte barn og unge er hjemlet i lov (Barnevernloven, 1992; NAV-loven, 2006; Sosialtjenesteloven, 2009). Det foreligger et felles ansvar, men med ulike utgangspunkt for framgangsmåte og tiltak. På tross av ulike strategier for samarbeid og retningslinjer viser forskning at det samarbeides for lite mellom NAV og barneverntjenesten når det kommer til lavinntektsfamilier (Ask et al., 2021; Kane et al., 2018; Lone & Værnor, 2019). Det foreligger klare retningslinjer for ansvarsområder, men mindre rundt hvordan man må samarbeide for å få helheten. Rammer blir satt fra politisk nivå og ansvaret ligger til organisasjonene. Med ulikhetene i NAV og barneverntjenesten, hvor barneverntjenesten skal sikre omsorgen til barn og unge og NAV skal sikre arbeid og inntekt, vil erfaringene bli påvirket av konteksten, både fra politisk og organisatorisk ståsted.

I Ellingsseterutvalget (2017) påpekes viktigheten av en samlet familiepolitikk og dens påvirkning av samfunnet. «En vellykket politikk for investering i barns sosiale, kognitive og emosjonelle utvikling er avgjørende for en gunstig samfunnsutvikling på lang sikt» (NOU 2017:6, s. 249). Utvalget påpeker hvordan de ulike politiske perspektivene har innvirkning på barnefamilier og hvilke konsekvenser det kan ha, både for barn, familier og for samfunnet. Her trekkes blant annet inn politiske perspektiver både med tanke på familie, stønader, utvikling av arbeidsmarkedet samt kommunale ressurser. Det er både et overordnet og institusjonelt nivå i forhold til rammer, ansvar, oppgaver og roller. For at samarbeidene skal fungere er det viktig med en forståelse av dette (NOU 2017:6, 2017). Bufdirs veileder for tverrsektorielt arbeid mot barn som lever i fattigdom har en god oversikt over de ulike tjenestene som er involvert i arbeidet rundt lavinntektsfamilier. I denne veilederen kan man få kunnskap om de ulike tjenestene, samt tips og råd til opprettelse og gjennomføring av samarbeid (Bufdir, 2021). Spørsmålet er hvorvidt denne er kjent for de som faktisk skal delta i samarbeidene. I tillegg vil det vel kanskje ikke være nok med kunnskapen de ulike tjenestene

om man ikke også har kjennskap og forståelse av de institusjonelle logikkene og de ulike perspektivene.

Lavinntektsfamilier kan ha behov for bistand fra flere ulike tjenester. utfordringene er ofte sammensatte og komplekse, og spesialiseringen innenfor de ulike fagområdene kan generere til fragmentert arbeid rundt lavinntektsfamilier. En kan stille seg spørsmål om spesialiseringen går på bekostning av brukere av hjelpeinstanser så lenge de tverretatlige samarbeidene ikke alltid fungerer som ønskelig, og at arbeidet med lavinntektsfamilier blir ytterligere fragmentert. Samtidig er det viktig med spesialisert kompetanse med de komplekse utfordringene det jobbes med. I regjeringens samarbeidsstrategi legges det vekt på kompleksiteten av utfordringene barn og unge som vokser opp i lavinntektsfamilier kan ha. Spesialiseringen av tjenestene er viktig for å tilby gode tjenester, samtidig gjør kompleksiteten at oppgavene ikke kan løses uavhengig av andre tjenester. Dette gjør at det er nødvendig med samarbeid mellom instansene. Kompleksiteten med arbeidet rundt lavinntekt kan beskrives som «wicked problems». Det kan være vanskelig å finne gode løsninger, det tar tid og det er en forutsetning at det samarbeids på tvers av tjenester. I tillegg til samarbeid må kunnskapen om lavinntektsfamilier styrkes i samtlige tjenester (Barne-, og familiedepartementet, 2020, s. 16). Mens det innen mange faggrupper har blitt en økt spesialisering, kan man i noen tilfeller si det motsatte om NAV. Der det tidligere har vært fokus kun på økonomiske ytelser handler det i dag i større grad om kartlegging av livssituasjonen og brukervedvirkning. NAVs rolle er noe som går igjen som en utfordring å få oversikt over. Kojan og Storhaug (2021) anbefaler en tydeliggjøring av NAV sin rolle gjennom kommunens helhetlige ansvar i den nye barnevernsreformen. Dette for å sikre at barns levekår og velferd blir ivaretatt i sin helhet av kommunene (Kojan & Storhaug, 2021, s. 137). En tydeliggjøring som er lett tilgjengelig vil være et positivt tiltak med tanke på samarbeid om lavinntektsfamilier.

For å lykkes med tilpassede og helhetlige tjenestetilbud til barn og unge er det en forutsetning at det samarbeides (Lone & Værnor, 2019, s. 61). Hva skal så til for å sette det felles ansvaret tjenestene har i system og lykkes med samarbeid? I kapitlet som omhandler kunnskapsstatus er det mange eksempler på viktigheten av samarbeid og argumenter for at det skal samarbeides (Ask et al., 2021; Gyüre et al., 2022; Kane et al., 2018; Kojan & Storhaug, 2021). Målsettingen er tydelig – det må, og det skal samarbeides. utfordringen ser ut til å ligge mellom målsettingen og realiteten. I teorien er det mange «oppskrifter» på hvordan man lykkes med samarbeid, men realiteten i praksis viser noe annet. Det oppstår dilemmaer i

politikken fra det nasjonale til det lokale nivået og det får konsekvenser for de som jobber med det. På tross av mye forskning og teori på området ser det allikevel ut til at det er vanskelig å finne gode og varige løsninger. Informantene i min undersøkelse la vekt på at føringer må komme fra ledernivå, og at det må settes i system. Hvorvidt det samarbeides og hvordan det samarbeids er personavhengig og er det opp til enkeltpersoner vil overgangen fra målsetting til realitet påvirkes av det. I tillegg er det opp til hver enkelt kommune hvordan de velger å løse problematikken og arbeidet rundt lavinntektsfamilier.

Det er presentert flere tiltak fra ulike kommuner med bruk av familiekoordinator (Davidsson et al., 2018; Digdir, 2018; Malmberg-Heimonen et al., 2019; Moe et al., 2021). Dette er prosjekter som styres fra lokalpolitisk nivå. Med de mange likhetstrekkene i prosjektene kan en undere seg over hvorfor dette ikke er noe som kan opprettes på nasjonalt nivå. Prosjektene iverksettes ut ifra målsettinger og krav om samarbeid fra nasjonalpolitisk nivå. Mange kommuner bruker mye ressurser og kapital på å gjennomføre prosjektene. Samtidig kan det være kommuner som har ønske om tilsvarende prosjekter, men som ikke har ressurser til å gjennomføre det eller en kommunepolitikk som ikke prioriterer det. Resultatene fra prosjektene viser at det ikke oppnås ønsket effekt fra politisk nivå. Samtidig viser det seg at familiene opplever en positiv effekt og en bedring i familiesituasjonens helhet, noe som kan vise til den subjektive opplevelsen av lavinntekt (Kristofersen, 2019; NAV, 2019).

Prosjektene har en forholdvis kort varighet med tanke på de komplekse utfordringene lavinntektsfamilier kan ha. Det er ingen «quick fix» i arbeidet med lavinntekt, spesielt med tanke på at det går i arv i generasjoner. Med et mer langsiktig mål av resultatene kan det være at også de politiske resultatene vil peke i mer positiv retning, slike det allerede gjør hos familiene som har deltatt. Med det pågående prosjektet «Nye mønstre - trygg oppvekst» (Kristiansand kommune, 2020) kan en håpe på et mer helhetlig perspektiv av resultatene og at dette er noe som kan videreføres til andre kommuner i landet.

I rapporten «Snakk om fattigdom» (Kirkens bymisjon, 2019) er det avslutningsvis flere anbefalinger om hvordan man skal jobbe med lavinntektsfamilier. Første punkt er at man må tørre å snakke om det. Dette gjelder både på politisk og individuelt nivå. Problemene må anerkjennes på alle nivåer for å kunne gjøre noe med det. Andre tiltak som foreslås er blant annet økte ressurser i kommunene, fritidsaktiviteter til barn og unge, fokus på barneperspektivet og tilskuddsordninger. Tiltakene er kommet fram etter undersøkelser i flere kommuner som kan vise til gode samarbeid rundt lavinntektsfamilier. Som tiltak med mål om

å redusere konsekvensen det har for barn og unge å leve i lavinntektsfamilier er det opprettet en tilskuddsordning for inkludering. I 2022 er det satt av 554 489 000 kroner til ordningen. Blant de som kan søke er offentlige instanser (Bufdir, u.å.). Dette viser at det er midler tilgjengelig og det er mulighet for ulike tiltak, men det må da prioriteres fra kommunen sin side.

Ansvar som er beskrevet i retningslinjene viser at det er viktig at plikten til å samarbeide opprettholdes (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2015; Barne-, og familiedepartementet, 2020; NAV, 2021b). NAV på sin side snakker ikke med barn og unge, men de har allikevel ansvar for å bidra til at de har tilfredsstillende levekår og at de får hjelp som dekker deres behov. Det kan være utfordrende for NAV å få et helhetlig bilde av situasjonen til barn og unge da informasjonskilden er foreldrene. Fra barneverntjenestens perspektiv så er det barnet som er i fokus. Det er både viktig og lovpålagt å legge vekt på barnets mening i barneverntjenestens arbeid. Mange foreldre kan oppleve en frykt overfor barneverntjenesten. Dette kan føre til at de holder igjen opplysninger som igjen kan føre til mangel på informasjon om foreldrenes situasjon fra barneverntjenesten sin side. Gjennom et samarbeid og informasjonsdeling, etter samtykke fra familiene, vil en kunne oppnå et mer helhetlig perspektiv på utfordringene barn, unge og deres familier har. Når NAV har foreldre i fokus og barneverntjenesten har barna i fokus kan det oppleves naturlig at det mangler en helhet. For å skape helhetlig tenkning rundt lavinntektsfamilier er min mening at perspektivet må vinkles mer mot familien, framfor bruker og barn. Det bør tas mer hensyn til familien, og hvilke hjelpetiltak de har behov for som en samlet familie. Et felles familieperspektiv vil kunne forenkle arbeidet ved at man har et felles utgangspunkt og et felles mål om å hjelpe hele familien. Målet med samarbeidene bør være løsninger som ivaretar både de kortsiktige og langsiktige utfordringene.

8. Avsluttende kommentar

Denne masteroppgaven omhandler lavinntektsfamilier og erfaringer fra samarbeid mellom NAV barneverntjenesten om hjelp og støtte til familiene. Undersøkelsen er gjennomført i én kommune med et lite utvalg av informanter. I andre kommuner kan det være flere ulike oppfatninger og erfaringer fra samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten som ikke blir belyst i dette prosjektet. Dette gjør at undersøkelsen ikke nødvendigvis er representativ for samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten generelt.

Studien viser at både NAV og barneverntjenesten har en relativ lik oppfatning av utfordringene lavinntektsfamilier har og at familiesituasjonen ofte er kompleks. I arbeidet med familiene har de ulike perspektivene til NAV og barneverntjenesten innvirkning på hvordan de vurderer situasjonen og hvilke tiltak de mener er hensiktsmessige, herunder også samarbeid. Kunnskapen om hverandres mandater ser ut til å være mangelfull og bidrar til at samarbeid uteblir, eller at de innholdsmessig i stor grad handler om «hvem som tar regningen». Samarbeidene oppleves som nyttig og virksomme i de tilfeller hvor det fungerer. Kunnskap om mandater på tvers av tjenestene er nødvendig, men like viktig kunnskap om de ulike perspektivene. Det er ikke nok med kunnskap om oppgaver og ansvar, men også hva som ligger til grunn for de vurderinger som blir tatt i de ulike tjenestene ut ifra de ulike perspektivene.

Familiekoordinator som tiltak har blitt prøvd ut gjennom ulike prosjekter i flere kommuner. Med tanke på varighetene av prosjektene og kompleksiteten rundt utfordringene lavinntektsfamilier kan ha, kan det virke som om beslutningene om at de ikke skal videreføres tas for raskt. Arbeidet med lavinntektsfamilier tar tid og det krever samarbeid og koordinering av tjenester på tvers. Med lovendringer, retningslinjer og strategier settes det krav til samarbeid fra nasjonalt til kommunalt nivå. Prioriteringer og løsninger styres fra lokalpolitisk nivå, og det vil kunne være store variasjoner i hvordan lavinntektsfamilier prioriteres. Det er familiene som påvirkes av dette, og spesielt barna som blir værende i den onde sirkelen.

Gjennom arbeidet med prosjektet har jeg blitt mer bevisst kompleksiteten med lavinntektsfamilier og nødvendigheten av et koordinert tjenestetilbud til familiene. Det er ofte mange og sammensatte utfordringer og en tjeneste klarer ikke løse det på egenhånd. Jeg håper at perspektivene kan samles enda mer rundt familiene, og at et felles familieperspektiv vil

være utgangspunktet for samarbeidene. I etterkant av undersøkelsen har jeg tenkt at det ville være interessant å rette fokuset enda mer mot de ulike perspektivene og se på hva som ligger til grunn for de ulike tilnærmingene og vurderingene til NAV og barneverntjenesten. Både med tanke på de ulike fagprofesjonene som er representert, og hvordan perspektivene kan møtes og skape en felles forståelse. Det er fortsatt pågående prosjekter med mer samlede og koordinerte tjenester for lavinntektsfamilier og det blir interessant å følge med på om noen av de blir videreført og om man finner «oppskriften» på hvordan det bør samarbeides om lavinntektsfamilier. Vi har fortsatt en vei å gå.

Litteraturliste

- Arbeidsmarkedsloven (2004). *Lov om arbeidsmarkedstjenester (LOV-2004-12-10-76)*. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2004-12-10-76>
- Ask, T. A., Gjerdrem, J., Gjerstad, B., Lundberg, K. G., & Oltedal, S. (2021). Sosialfagleg arbeid med familieoppfølging i NAV - ein vignettstudie. *Fontene forskning*, 58–69. <https://fontene.no/forskning/sosialfagleg-arbeid-med-familieoppfolging-i-nav--ein-vignettstudie-6.584.876471.3000c1a694>
- Axelsson, S. B., & Axelsson, R. (2009). From territoriality to altruism in interprofessional collaboration and leadership. *Journal of Interprofessional Care*, 23(4), 320–330. <https://doi.org/10.1080/13561820902921811>
- Bakken, A., Frøyland, L. R., & Sletten, M. A. (2016). *Sosiale forskjeller i unges liv. Hva sier Ungdata-undersøkelsene?* (s. 170) (NOVA-rapport 3/2016). <https://utdanningsforskning.no/globalassets/sosiale-forskjeller-i-unges-liv-nova-rapport-3-2016-18-april-.pdf>
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2015). *Barn som lever i fattigdom. Regjeringens strategi (2015-2017)*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. https://www.regjeringen.no/contentassets/ff601d1ab03d4f2dad1e86e706dc4fd3/barn-som-lever-i-fattigdom_q-1230-b.pdf
- Barne- og familiedepartementet (2020). *Like muligheter i oppveksten. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020-2023)*. https://www.regjeringen.no/contentassets/bb45eed3479549719fb14c78eba35bd4/strategi-mot-barnefattigdom_web.pdf
- Barnekonvensjonen (1989). *FNs konvensjon om barns rettigheter*. <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/menneskerettigheter/barnekonvensjonen>
- Barnelova (2002). *Lov om barn og foreldre (LOV-1981-04-08-7)*. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7>
- Barneombudet (2020, mars 31). *Innspill til samarbeidsstrategi for barn i lavinntektsfamilier*. <https://www.barneombudet.no/vart-arbeid/brev-til-myndighetene/innspill-til-samarbeidsstrategi-for-barn-i-lavinntektsfamilier>
- Barnetrygdloven (1981). *Lov om barnetrygd (LOV-2002-03-08-4)*. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2002-03-08-4>
- Barnevernloven (1992). *Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100)*. Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>
- Barnevernsloven (2021). *Lov om barnevern (LOV-2021-06-18-97)*. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97?q=barnevernloven>

- Bekken, W., Dahl, E., & Wel, K. A. van der. (2018). *Barnefattigdom, helse og livssjanser. Hva kan kommunene gjøre? Noen tilnærminger*.
<https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/91>
- Bjørkquist, C. (2019). *Organisasjonsperspektiv på samordning av helse- og velferdstjenester* (M. J. Fineide, Red.). Cappelen Damm Akademisk/NOASP.
<https://doi.org/10.23865/noasp.66>
- Brattbakk, I. (2020). Trangboddhet og barnefamiliers hverdagsliv i koronaens tid. *Tidsskrift for boligforskning*, 3(1), 7–31. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-5988-2020-01-02>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77–101.
https://www.researchgate.net/publication/235356393_Using_thematic_analysis_in_psychology
- Bufdir (u.å.). *Tilskudd til inkludering av barn og unge*. Bufdir. Hentet 18. august 2022, fra <https://ny.bufdir.no/tilskudd/inkludering-av-barn-og-unge/>
- Bufdir (2018a). *Barnevern*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
https://bufdir.no/en/Familie/Fattigdom/Veileder/Samarbeid_pa_tvers_av_sektorer/Utvalgte_tjenesters_arbeid_mot_fattigdom2/Barnevern/
- Bufdir (2018b). *NAV*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
https://bufdir.no/Familie/Fattigdom/Veileder/Samarbeid_pa_tvers_av_sektorer/Utvalgte_tjenesters_arbeid_mot_fattigdom2/nav/
- Bufdir (2021). *Fattigdom—Veileder for tverrsektorielt arbeid for barn som lever i fattigdom*. Barne-, ungdoms- og familiedepartementet.
https://ny.bufdir.no/fagstotte/produkter/fattigdom_veileder_for_tverrsektorielt_arbeid_for_barn_som_lever_i_fattigdom/
- Bufdir (2022). *Barn med hjelpetiltak*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barn_og_unge_med_tiltak_fra_barn_evernet/barn_med_hjelpetiltak/
- Bywaters, P., Kwhali, J., Brady, G., Sparks, T., & Bos, E. (2016). *Out of Sight, Out of Mind: Ethnic Inequalities in Child Protection and Out-of-Home Care Intervention Rates*. *British Journal of Social Work*, bcw165. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcw165>
- Bøe, T. (2015). *Sosioøkonomisk status og barn og unges psykososiale utvikling. Familiestressmodellen og familieinvesteringsperspektivet*. (IS-2412). Helsedirektoratet. https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/sosiookonomisk-status-og-barn-og-unges-psykologiske-utvikling/Sosio%C3%B8konomisk%20status%20og%20barn%20og%20unges%20psykologiske%20utvikling.pdf/_attachment/inline/61d6a93f-8373-42f6-8ece-489e381c5696:53bcdb908664966042380887179cdc51d757505e/Sosio%C3%B8konomisk%20status%20og%20barn%20og%20unges%20psykologiske%20utvikling.pdf

- Corak, M. (2006). *Do Poor Children Become Poor Adults? Lessons from a Cross Country Comparison of Generational Earnings Mobility*. (IZA DP No. 1993). <https://docs.iza.org/dp1993.pdf>
- Dahl, K. (2014). *Samhandling—Gevinst eller tap? Kap 1 i Ballo- Dahl- Fjeld- Knudsen- Undstad: Samhandling—Gevinst eller tap? (S. 17-42)*. Kommuneforlaget AS.
- Davidsson, B., Bredmar, M., Hellberg, K., Lichtwarck, W., & Petersson, G. (2018). *Förändrade arbetsmetoder i det sociala arbetet med familjer med sammansatta behov* (s. 169). <https://www.linkoping.se/globalassets/utforarwebben/vard-stod-och-omsorg/forskning-och-utveckling/rapporter/2017/fou-rapport-83-2017-davidsson-bredmar-hellberg-lichtwarck-petersson-familjelotsen.pdf?4928ad>
- Digdir (2018). *Nye Øygarden kommune: Samordnede tjenester for barn, unge og deres pårørende* <https://www.digdir.no/innovasjon/nye-oygarden-kommune-samordnede-tjenester-barn-unge-og-deres-parorende/3169>
- Elstad, I., & Pedersen, A. W. (2012, juli 3). *Dårlig økonomi gir dårlig helse*. forskning.no. <https://forskning.no/nova-partner-samfunnsmedisin/darlig-okonomi-gir-darlig-helse/697326>
- Endringslov til velferdstjenestelovgivningen. (2021). *Lov om endringer i velferdstjenestelovgivningen (samarbeid, samordning og barnekoordinator)* (LOV-2021-06-11-78). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-11-78>
- Eriksen, I. M., & Andersen, P. L. (2021). *Ungdoms tilhørighet, trivsel og framtidsplaner i Distrikts-Norge. En flermetodisk analyse av betydningen av bosted, kjønn og sosioøkonomiske ressurser*. OsloMet (NOVA-rapport 2/21). <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/6519>
- Flemmen, S. W. (2020). *Hvordan hjelper barnevernet barn i familier med lav inntekt?* [Masteroppgave, NTNU]. <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/2785694>
- Folkehelseinstituttet (2016). *Barn, miljø og helse. Risiko- og helsefremmende faktorer*. Folkehelseinstituttet <https://www.fhi.no/publ/2016/barn-miljo-og-helse/>
- Folkehelseinstituttet (2020). *Foreldrenes utdanningsnivå påvirker barnas psykiske helse*. Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/nyheter/2020/foreldrenes-utdanningsniva-pavirker-barnas-psykiske-helse/>
- Folkehelseinstituttet (2021). *Mye større risiko for psykiske lidelser hos barn av foreldre med lav inntekt*. Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/nyheter/2021/mye-storre-risiko-for-psykiske-lidelser-hos-barn-av-foreldre-med-lav-inntek/>
- Folketrygdloven (1997). *Lov om folketrygd* (LOV-1997-02-28-19). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-02-28-19>
- Frøyland, K., Maximova-Mentzoni, T., & Fossetøl, K. (2016). *Sosialt arbeid og oppfølging av utsatt ungdom i NAV*. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet ved HiOA. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/6284>

- Gershoff, E. T., Aber, J. L., Raver, C. C., & Lennon, M. C. (2007). Income Is Not Enough: Incorporating Material Hardship into Models of Income Associations with Parenting and Child Development. *Child Development*, 78(1), 70–95.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2835994/>
- Glavin, K., & Erdal, B. (2018). *Tverrfaglig samarbeid i praksis. Til beste for barn og unge i kommune-Norge*. (4. utgave). Kommuneforlaget AS.
- Gromada, A., Rees, G., & Chzhen, Y. (2020). *Worlds of influence: Understanding what shapes child well-being in rich countries*. UNICEF. <https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/Report-Card-16-Worlds-of-Influence-child-wellbeing.pdf>
- Grunnloven (1814). *Kongeriket Norges Grunnlov* (LOV-1814-05-17). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17>
- Gyüre, K., Tøge, A. G., & Malmberg-Heimonen, I. (2022). The Effects of Service Coordination on Disadvantaged Parents' Participation in Activation Programs and Employment: A Randomized Controlled Trial. *Research on Social Work Practice*, 32(4), 402–414. <https://doi.org/10.1177/10497315211046523>
- Hansen, G. V., & Ramsdal, H. (2014). *Kan man skape en samarbeidskultur?*
<https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN1504-3010-2014-01-07>
- Helsedirektoratet (2007). *Veileder i psykisk helsearbeid for barn og unge i kommunen* (IS-1405). Helsedirektoratet.
- Helseinovasjonscenteret (u.å.). *Samhandling*. helseinovasjonscenteret.no. Hentet fra
<https://www.helseinovasjonscenteret.no/satsingsomrader/samhandling>
- Helsetilsynet (2020). *En dag – så står du der helt aleine*.
<https://www.helsetilsynet.no/publikasjoner/rapport-fra-helsetilsynet/2020/en-dag-saa-staar-du-der-helt-aleine-oppsummering-av-landsomfattende-tilsyn-2019-med-ettervern-og-samarbeid-mellom-barnevernet-og-nav/>
- Hyggen, C., Brattbakk, I., & Borgeraas, I. (2018). *Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier. En kunnskapsoppsummering* (NOVA-rapport 11/2018, s. 226).
<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5129/Nettutgave-NOVA-Rapport-11-2018-Muligheter-og-hindringer-.pdf?sequence=1>
- Hølaas, I. I. (2021). *Oppvekst i Norge—Stadig flere fattige* [Notat]. Røde Kors.
https://www.rodekors.no/contentassets/803e39b6886f4c76a949be374af06499/308937_notat-oppvekst-i-lavinntektsfamilier_uu-rettet.pdf
- Jacobsen, D. I. (2004). Hvorfor er samarbeid så vanskelig? I P. Repstad (Red.), *Dugnadsånd og forsvarsverker—Tverretatlig samarbeid i teori og praksis* (2. utgave, s. 39). Universitetsforlaget.
- Jacobsen, D. I. (2018). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. (3. utgave). Cappelen Damm.

- Järvinen, M., & Mik-Meyer, N. (2005). Innledning i I.M. Järvinen og N. Mike-Meyer (Red). *Kvalitative metoder i et interaksjonistisk perspektiv: Interview, observationer og dokumenter* (s. 9-23). København: Hans Reitzel.
- Kane, A. A., Neverdal, S., & Stenberg, O. (2018). *Barnets rett til en forsvarlig levestandard. Utøvelse av skjønn i Nav og barneverntjeneste*. Fontene forskning. <https://fonteneforskning.no/pdf-15.80743.0.3.5b94b044bc>
- Kirkens bymisjon (2019). *Snakk om fattigdom*. <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005046>
- Kojan, B. H., & Storhaug, A. S. (2021). *Barnevern og sosioøkonomisk ulikhet—Sammenhenger, forståelser og ansvar*. NTNU Institutt for sosialt arbeid. https://www.ntnu.no/documents/1272526675/1281525946/101471_NTNU_Barnevern_srapport_dig.pdf/89919b9f-da71-13e1-cdaa-48e6cd2a01de?t=1636551839182
- Kristiansand kommune (2020). *Nye mønstre—Trygg oppvekst*. Kristiansand kommune. <https://www.kristiansand.kommune.no/tryggoppvekst>
- Kristofersen, L. B. (2019). *Barnefattigdom og barn i lavinntektsfamilier. Begrepsdrøfting og forskningskunnskap*. OsloMet (NOVA-notat 2/2019). <https://oda.oslomet.no/oda-xmloi/handle/20.500.12199/1304>
- KS (2018, november 19). *Oppgavefordeling mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret*. KS. <https://www.ks.no/fagomrader/barn-og-unge/barnevern/oppfolging-av-unge-med-barnevernserfaring/organisering-og-oppgavefordeling/oppgavefordeling-mellom-barneverntjenesten-og-nav-kontoret/>
- KS (2019). *Tiltak fra barneverntjenesten og NAV - og overgang til NAV-kontoret*. KS. <https://www.ks.no/fagomrader/barn-og-unge/barnevern/oppfolging-av-unge-med-barnevernserfaring/ettervern-i-barnevernet-og-oppfolging-fra-nav/tiltak-fra-barneverntjenesten-og-nav---og-overgang-til-nav-kontoret/>
- Kaasbøll, J., Ådnanes, M., Paulsen, V., & Melby, L. (2020). Interagency collaboration for early identification and follow-up of mental health problems in residential youth care: Evaluation of a collaboration model. *Nordic Social Work Research*, 0(0), 1–16. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2020.1833964>
- LFB (u.å.). *NAV. Barnevernsbarna*. Hentet fra <https://barnevernsbarna.no/om-oss/politisk-plattform/nav/>
- Lone, J. A., & Værnor, K. E. (2019). Samarbeidskultur på oppvekstfeltet i norske kommuner. *Stat & Styling*, 29(3), 61–64. <https://doi.org/10.18261/ISSN0809-750X-2019-03-19>
- Lorentzen, T., & Nielsen, R. A. (2008). *Går fattigdom i arv?* Fafo-rapport (2008:14). <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/gar-fattigdom-i-arv>

- Malmberg-Heimonen, I., & Tøge, A. G. (2020). Comparing the Effects of Governmental and Local Family Intervention Projects on Social Work Practices in Norway: A Cluster-Randomised Study. *The British Journal of Social Work*, 50(5), 1475–1494. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaa003>
- Malmberg-Heimonen, I., Tøge, A. G., Rugkåsa, M., Fossetøl, K., Liodden, T., Bergheim, B., Gyüre, K., & Buzungu, H. F. (2019). Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier: Sluttrapport (revidert utgave). *Skriftserien*, 279–279. <https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/649>
- Mason, K., & Evans, T. (2020). Social Work, Inter-Disciplinary Cooperation and Self-Neglect: Exploring Logics of Appropriateness. *The British Journal of Social Work*, 50(3), 664–681. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcz031>
- Moe, A., Ulfseth, L. A., Marthinsen, E., & Lichtwarck, W. (2021). *Life Frogner—Evaluering av prosjektet* (s. 82). https://www.ntnu.no/documents/1272526675/1281525946/Rapport_digital_LIFE_Frogner.pdf/247b7595-0f9a-e900-03d1-23c21fcc821a?t=1638349338764
- NAV (2016, juli 6). *Mål for lavinntekt*. Nav. https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/samarbeid/for-kommunen/barn-og-unge2/barnefattigdom/navs-ansvar-og-oppgaver-pa-fattigdomsomradet/fattigdom-og-levekar-i-norge-statistikk-og-analyse/mal-for-lavinntekt_kap
- NAV (2019). *Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier ga overraskende funn*. Nav. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/fou-midler/nyheter/helhetlig-oppfolging-av-lavinntektsfamilier-ga-overraskende-funn>
- NAV (2020). *Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier (HOLF)*. Nav. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/forskningsrapporter-og-evalueringer-finansiert-av-nav/sosiale-tjenester-rapportarkiv/helhetlig-oppfolging-av-lavinntektsfamilier>
- NAV (2021a, januar 5). *To styringslinjer*. Nav. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/om-nav/fakta-om-nav/partnerskapet-i-nav/to-styringslinjer>
- NAV (2021b, mars 1). *Retningslinjer for samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret*. Nav. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/samarbeid/for-kommunen/barn-og-unge2/retningslinjer-for-samarbeid-mellom-barneverntjenesten-og-nav-kontoret>
- NAV (2022, januar 5). *Organisering av NAV*. Nav. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/om-nav/fakta-om-nav/organisering-av-nav>
- NAV-loven (2006). *Lov om arbeids- og velferdsforvaltningen (LOV-2006-06-16-20)*. Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2006-06-16-20>

- Normann, T. M. (2009, april 27). *Inntektsfattig eller levekårsfattig?* Hentet fra ssb.no. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/inntektsfattig-eller-levekaarsfattig>
- Normann, T. M. (2021, november 22). *Barna som vokser opp i lavinntekt.* SSB. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/barna-som-vokser-opp-i-lavinntekt>
- NOU 2009: 10. (2009). *Fordelingsutvalget* [NOU]. Finansdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2009-10/id558836/>
- NOU 2009:22. (2009). *Det du gjør, gjør det helt—Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge* [NOU]. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2009-22/id587673/>
- NOU 2017:6. (2017). *Offentlig støtte til barnefamiliene* [NOU]. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2017-6/id2540981/>
- Oterholm, I. (2018). *Barnevernet og Nav – ulike institusjonelle logikker.* Fontene forskning 11 (2), 4-17. <https://fontene.no/forskning/barnevernet-og-nav--ulike-institusjonelle-logikker-6.584.865616.d136f9925e>
- Paulsen, M. (2016, november 23). *Familielosen i Linköping får voksne i jobb og holder familier sammen.* Fontene. <https://fontene.no/nyheter/familielosen-i-linkoping-far-voksne-i-jobb-og-holder-familier-sammen-6.47.424386.b554647947>
- Paulsen, V., Wendelborg, C., Berg, B., Tøssebro, J., & Caspersen, J. (2020). *Ettervern- en god overgang til voksenlivet? Helhetlig oppfølging av ungdom med barnevernerfaring.* NTNU Samfunnsforskning. <https://samforsk.no/publikasjoner/ettervern-en-god-overgang-til-voksenlivet-helhetlig-oppfolging-av-ungdom-med-barnevernerfaring>
- Pedersen, L.-M. L. (2020). Interprofessional collaboration in the Norwegian welfare context: A scoping review. *Journal of Interprofessional Care*, 34(6), 737–746. <https://doi.org/10.1080/13561820.2019.1693353>
- Pedersen, L.-M. L. (2021). Samarbeid som arbeid: Betydningen av tid. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 24(1), 49–61. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2021-01-05>
- Prop. 133 L (2020-2021). (2021). *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven.* Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-133-l-20202021/id2842271/?ch=1>
- Rumping, S., Boendermaker, L., & Ruyter, D. J. (2019). Stimulating interdisciplinary collaboration among youth social workers: A scoping review. *Health & Social Care in the Community*, 27(2), 293–305. <https://doi.org/10.1111/hsc.12589>
- Schjødt, B. R. H., Onsøien, R., & Hoel, A. K. (2012). *Psykisk helse som kommunal utfordring.* Universitetsforlaget.

- Skogen, J. C., Smith, O. R. F., Aarø, L. E., Siqveland, J., & Øverland, S. (2018). *Barns og unges psykiske helse: Forebyggende og helsefremmende folkehelseiltak. En kunnskapsoversikt*. Folkehelseinstituttet.
https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2018/barn_og_unge_psykiske_helse_forebyggende.pdf
- Sosialtjenesteloven (2009). *Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen* (LOV-2009-12-18-131). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2009-12-18-131>
- Statistisk sentralbyrå (2019). *Barn og unge. Svak inntektsutvikling for barnefamilier*.
<https://www.ssb.no/a/barnogunge/2019/okonomi/main.shtml>
- Statistisk sentralbyrå (2022). *Fremdeles 115 000 barn med vedvarende lavinntekt i 2020*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/statistikk/inntekts-og-formuesstatistikk-for-husholdninger/artikler/fremdeles-115-000-barn-med-vedvarende-lavinntekt-i-2020>
- Straand, S. (Red.). (2019). *Samhandling som omsorg. Tverrfaglig psykososialt arbeid med barn og unge*. Kommuneforlaget AS.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder* (5. utgave). Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Trommald, M. (2017). Økte forskjeller—Gjør det noe? I S. C. Bendiksen, S. Helseth, & C. Lundgren (Red.), *Oppvekstrapporten 2017*. Barne-, ungdoms- og familiedepartementet.
https://www.bufdir.no/contentassets/e9df3a5c5087465eb09083d1be77ba10/oppvekstrapporten_2017.pdf
- UiB (2020). *Nye mønstre—Trygg oppvekst*. Universitetet i Bergen.
<https://www.uib.no/fg/pf/129682/nye-moenstre-trygg-oppvekst>
- Visinnovasjon (2020, mai 27). *Familielos—Samordning av tjenestene til utsatte barn, unge og deres pårørende*. VIS. <https://www.visinnovasjon.no/prosjekter/familielos-samordning-av-tjenestene-til-utsatte-barn-unge-og-deres-parorende/>
- Voksne for barn (2021). *Utenforskap og fattigdom*. Voksne for Barn.
<https://vfb.no/vart-arbeid/arkiv/utenforskap-og-fattigdom/>
- Willumsen, E., & Ødegård, A. (2016). *Tverrprofesjonelt samarbeid: Et samfunnsoppdrag* (2. utgave). Universitetsforlaget.
- Ødegård, A., & Willumsen, E. (2012). Felles innsats eller solospill? – En kvalitativ studie om tjenesteyteres samarbeid omkring barn og unge. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 88(4), 189–199. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2011-04-02>

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet

Erfaring fra samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV rundt lavinntektsfamilier.

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å belyse erfaringer fra samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV rundt lavinntektsfamilier. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Mitt forskningsprosjekt er del av min masteroppgave i Tverrfaglig arbeid med barn, unge og familier.

Formålet med min oppgave er å belyse hvordan det samarbeides med barneverntjenesten og NAV rundt lavinntektsfamilier. Hvordan oppleves samarbeidene og hvordan ivaretas disse familiene gjennom samarbeidene.

I tillegg til min problemstilling vil jeg også stille andre forskningsspørsmål i oppgaven.

Hva hemmer og fremmer samarbeidene?

Hvorfor er det viktig at barnevern og NAV samarbeider rundt lavinntektsfamilier?

Hvilke konsekvenser har det for barns psykososiale utvikling ved manglende samarbeid eller når samarbeidende ikke fungerer?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskolen i Innlandet, avdeling Lillehammer er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

I mitt forskningsprosjekt ønsker jeg å intervju 3 kontaktpersoner i barneverntjenesten og 3 veiledere i NAV med erfaring rundt denne type samarbeid.

For at jeg skal kunne svare på min problemstilling og mine forskningsspørsmål er det viktig for meg å kunne snakke med dere som har denne erfaringen. Dette for å kunne framstille et realistisk bilde av de ulike erfaringene og opplevelsens av denne type samarbeid.

Hva innebærer det for deg å delta?

I mitt prosjekt vil jeg benytte kvalitativ metode med individuelle intervjuer. Under intervjuene vil det bli benyttet lydopptak og notater, som etterpå blir gjort om til tekst. Jeg antar at intervjuene vil ta ca. 1 time.

Intervjuene vil bli gjennomført med en intervjuguide med noen fastsatte spørsmål. Dette for å sikre at tema bevares gjennom hele intervjuet. I tillegg vil det være rom for åpne spørsmål og

det vil være viktig for meg at du fritt kan fortelle om dine egne erfaringer og opplevelser, samt dele din kunnskap på området.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

I tillegg til meg vil også min veileder ha tilgang til data som samles inn.

Innsamlet data vil bli anonymisert og navn og kontaktopplysninger vil bli erstattet med koder.

Data blir oppbevart på en måte som ikke gjør de tilgjengelig for andre.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er i september 2022. Alle data som samles inn gjennom intervjuer vil makuleres når prosjektet avsluttes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskolen i Innlandet, avdeling Lillehammer har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Høgskolen i Innlandet, avdeling Lillehammer v/Halvor Fauske, tlf.: 61 28 83 12
- Vårt personvernombud: Usman Asghar, tlf.: 61 28 74 83

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Marte Løken Larsen
(Forsker/student)

Halvor Fauske
(Veileder)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Erfaringer far samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV rundt lavinntektsfamilier*», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i individuelt intervju
- at det gjøres lydopptak av intervjuet

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

Hvilke erfaringer har kontaktpersoner i barneverntjenesten og veiledere i NAV om samarbeid rundt lavinntektsfamilier?

Tjeneste/profesjon

Hvilken tjeneste jobber du i?

Hvilken stilling har du i din tjeneste?

Hvor lenge har du jobbet der?

Hvor lenge har du hatt din nåværende stilling?

Lavinntektsfamilier

Hvilke erfaringer har du rundt arbeid med lavinntektsfamilier?

Hva legger du i begrepet lavinntekt?

Hvilke utfordringer kan lavinntektsfamilier ha? Hva kjennetegner de (i din tjeneste)?

På hvilke måter kan samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten påvirke utviklingen til barn som vokser opp i lavinntektsfamilier?

Samarbeid

Har du samarbeidet med NAV/barneverntjenesten om lavinntektsfamilier? Hvor ofte/hvor mange ganger har du gjort det?

Hvilke erfaringer har du fra samarbeidene med NAV/barneverntjenesten rundt lavinntektsfamilier? Hva har vært bra/hva har vært mindre bra? Utdyp.

Kan du gi et eksempel på et samarbeid som har vært dårlig/mindre bra? Hva var det som gjorde at det ikke fungerte?

Kan du gi et eksempel på et samarbeid som har vært bra? Hva var det som gjorde at det fungerte?

Hvem har tatt initiativet til samarbeidene? Hvordan har de blitt etablert? Hvem har koordinert? Hvorfor?

Er det nødvendig med samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten rundt lavinntektsfamilier? Hvorfor er det det? Hvorfor er det ikke det?

Har du jobbet med saker hvor det har vært behov for samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten, men at det ikke har blitt gjort? Hvor ofte skjer det? Hvorfor ble det slik tror du?

Hvilke retningslinjer/rutiner har din tjeneste i forhold til samarbeid med NAV/barneverntjenesten? Kjenner du til dem? Er de lett tilgjengelig for dere ansatte i tjenesten? Hvordan brukes de i praksis?

Kjenner du til NAV/barneverntjenesten sine oppgaver i forhold til oppfølgingen av lavinntektsfamilier? Hva har du erfart at NAV/barneverntjenesten har gjort/gjør?

Er det behov/rom for forbedring av samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten? Hva tenker du skal til for at samarbeidene mellom NAV og barneverntjenesten kan bli enda bedre?

Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD

Vurdering

Dato

07.10.2021

Type

Standard

Referansenummer

348206

Prosjekttittel

Samarbeid mellom NAV og barneverntjenesten rundt lavinntektsfamilier

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskolen i Innlandet / Fakultet for helse- og sosialvitenskap / Institutt for sosialfag og veiledning

Prosjektansvarlig

Halvor Fauske

Student

Marte Løken Larsen

Prosjektperiode

30.09.2021 - 30.09.2022

Kommentar

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg 07.10.2021. Behandlingen kan starte.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

Det er obligatorisk for studenter å dele meldeskjemaet med prosjektansvarlig (veileder). Det gjøres ved å trykke på "Del prosjekt" i meldeskjemaet. Om

prosjektansvarlig ikke svarer på invitasjonen innen en uke må han/hun inviteres på nytt.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 30.09.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema> Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet i tråd med den behandlingen som er dokumentert.

Kontaktperson hos NSD: Olav Rosness, rådgiver.

Lykke til med prosjektet!